

**T.C.
NEVŞEHİR HACIBEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU POLİTİKASI VE İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI**

**BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ VE ÖĞRETMENLERİN
MESLEKİ BİLGİ PAYLAŞIMI**

Yüksek Lisans Tezi

Ayşegül BAKİ

Danışman
Yrd.Doç.Dr. H.Serkan AKILLI

Nevşehir
Aralık-2017

**T.C.
NEVŞEHİR HACIBEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU POLİTİKASI VE İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI**

**BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ VE ÖĞRETMENLERİN
MESLEKİ BİLGİ PAYLAŞIMI**

Yüksek Lisans Tezi

Ayşegül BAKİ

Danışman
Yrd.Doç.Dr. H.Serkan AKILLI

Nevşehir
Aralık-2017

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Ayşegül BAKİ

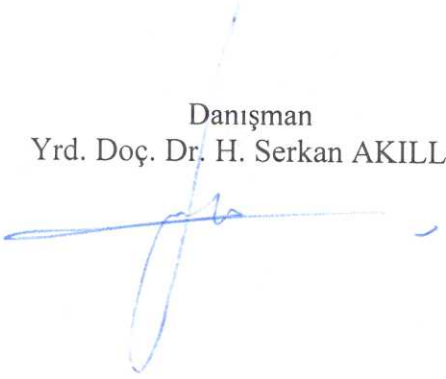

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Bilişim Teknolojileri ve Öğretmenlerin Mesleki Bilgi Paylaşımı” adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Ayşegül BAKİ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. H. Serkan AKILLI

Kamu Pol. ve İsl. Ana Bilim Dalı Başkanı
Unvanı Adı SOYADI, İmza

Yrd. Doç. Dr. Mustafa AKBAY

Yrd. Doç. Dr. H. Serkan AKILLI danışmanlığında Ayşegül BAKİ tarafından hazırlanan “Bilişim Teknolojileri ve Öğretmenlerin Mesleki Bilgi Paylaşımı” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Politikası ve İşletmeciliği Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

13.12.2017

JÜRİ

Danışman : Yrd Doç. Dr. H.Serkan AKILLI

Üye : Yrd.Doç.Dr. Tekiner KAYA

Üye : Yrd.Doç. Dr. Mustafa ARSLAN

İMZA

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 28/12/2017 tarih ve 2017.57.999 sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

28.12.2017

Yrd. Doç.Dr. Vedat AKTEPE
Enstitü Müdürü

TEŐEKKÖR

Araştırma süresince danışmanlığımı üstelenerek çalışmanın planlanması, yürütölmesi sürecinde engin bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan çok kıymetli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. H. Serkan AKILLI hocama sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ VE ÖĞRETMENLERİN MESLEKİ BİLGİ PAYLAŞIMI

Ayşegül BAKİ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Politikası ve İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Eylül 2017
Danışman: Yrd. Doç. Dr. H. Serkan AKILLI

ÖZET

Eğitim Bilişim Ağı (EBA), öğretmenlerin bilgi paylaşımı ve mesleki gelişimleri için farklı olanaklar sağlayan bir sistemdir. Bu nedenle, öğretmenlerin bu portali kullanımlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda, tez çalışmasının amacı Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) yaklaşımını kullanarak öğretmenlerin EBA'yı kullanmalarını etkileyen sosyal sermaye faktörlerini incelemektir.

Çalışmada Nevşehir ilinde görevli ortaokul öğretmenleriyle bir alan araştırması yapılarak anket tekniğiyle 503 anket toplanmış; bu anketlerden 444'ü analizde kullanılmıştır. Analiz sonuçları ilişkisel sosyal sermaye ve sübjektif normun EBA üzerinde bilgi paylaşımını pozitif yönde etkilediğini göstermiştir. Böylelikle ilişkisel sosyal sermaye unsurlarına ve sübjektif norma ilişkin kurumsal uygulamaların geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Bilişim Ağı, Sosyal Sermaye, Bilgi Paylaşma, Yapısal Eşitlik Modeli.

INFORMATION TECHNOLOGY AND THE TEACHERS ' PROFESSIONAL KNOWLEDGE SHARING

Ayşegül BAKİ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences
Department of Public policy and Management, MSC, September 2017
Supervisor: Assist. Prof. Dr. H. Serkan AKILLI

ABSTRACT

EBA is an on-line platform which provides varying opportunities to share Professional knowledge among teachers. Thus, investigating the factors which facilitate knowledge sharing on EBA is an important field of study. The aim of this thesis is to examine the role of social capital dimensions on the intention to share knowledge on EBA, using SEM approach.

A survey was conducted among middle school teachers in Nevşehir and 503 questionnaires were collected. 444 of the forms were used for analysis. The test results showed that relational social capital and subjective norm, along with general EBA usage positively affected the intention to share knowledge on EBA.

Keywords: Education and Information Network, Social Capital, Knowledge Sharing, Structural Equation Modelling.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK.....	ii
KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR VE SİMGELER.....	xi
TABLOLAR LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Bilgi Kavramının Tanımı, İlişkili Kavramlar ve Bilgi Paylaşımını Etkileyen Faktörler.....	5
1.2. Bilginin Tanımı.....	6
1.3. Bilgi Toplumu.....	10
1.4. Bilgi Yönetimi.....	13
1.5. Bilgi Yönetimi ve İnternetin Kullanımı.....	23
1.6. Bilginin Paylaşılmasını Etkileyen Faktörler.....	28
1.2. Sermaye ve Sosyal Sermaye.....	30
1.2.1. Sermaye Türleri.....	31
1.2.2. Sosyal Sermaye Kavramı.....	34
1.2.3. Sosyal Sermaye Oluşumu Etkileyen Sosyal Ağların Özellikleri.....	41
1.2.4. Sosyal Sermaye Yaklaşımları.....	43
1.2.5. Sosyal Sermayenin Belirleyicileri.....	46
1.2.6. Sosyal Sermayenin Unsurları.....	47

1.2.7. Sosyal Ağlar ve Eğitim.....	52
1.3. Sosyal Sermaye ve Eğitim.....	53

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE EĞİTİM TEKNOLOJİSİ VE GELİŞİMİ

2.1. Türkiye’de Eğitim Teknolojisi ve Gelişimi.....	59
2.2. Hizmet İçi Eğitim Uygulamaları.....	63
2.2.1. ThinkQuest.....	63
2.2.2. İntel Öğretmen Programı.....	63
2.2.3. Web Tabanlı İçerik Geliştirme.....	63
2.2.4. Dyned.....	63
2.2.5. Cisco Ağ Akademisi.....	63
2.3. Eğitim Portalları.....	64
2.3.1. Multimedia Educational Resource for Learning and Online Teaching (http://www.merlot.org).....	64
2.3.2. Educational Object Economy (http://www.eoe.org).....	64
2.3.3. Apple Learning Interchange — Learning Resources-ALI (http://ali.apple.com/ali).....	64
2.3.4. National Library of Virtual Manipulatives-NVLM (http://nlvm.usu.edu/en/nav/).....	64
2.3.5. NTCM Illuminations (http://illuminations.nctm.org/).....	64
2.3.6. Shodor Education Foundation (http://www.shodor.org/interactivate).....	65
2.3.7. Alberta Education (http://learnalberta.ca).....	65
2.3.8. SKOOOL (http://skool.meb.gov.tr).....	65
2.3.9. ATANESA (http://atanesa.atauni.edu.tr/).....	65

2.3.10.SAMAP (http://samap.ibu.edu.tr/).....	65
2.3.11.NETDÖK (http://www.ogrenmenesneleri.org/).....	65
2.3.12.Scientix Projesi (http://scientix.eu).....	66
2.3.13.MEB Vitamin (www.mebvitamin.com).....	66
2.3.14. www.egitim.gov.tr	66
2.3.15.eTwinning.....	66
2.4. Eğitim Teknolojisi Kapsamında Gerçekleştirilen Projeler.....	66
2.4.1.Bilgisayar Deneme Okulu Projesi (BDO) ve Bilgisayar Laboratuvar Okulu (BLO) Projesi.....	66
2.4.2. Müfredat Laboratuvar Okulları (MLO) Projesi.....	67
2.4.3. World Links Projesi.....	67
2.4.4.MEB İnternet Erişim Projesi.....	67
2.4.5. Temel Eğitim Projesi.....	67
2.5. .FATİH Projesi.....	67
2.5.1.FATİH Projesi Bileşenleri.....	71
2.5.2.FATİH Projesi Kapsamında Kullanılan Araçlar.....	72
2.6. Eğitim Bilişim Ağı (EBA).....	72
2.6.1. EBA'nın Bölümleri.....	74
2.6.3.EBA ve Öğretmenler.....	84

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma sorusu ve hipotezler.....	85
3.2. Evren ve Örneklem.....	87

3.3. Veri Toplama Aracı.....	87
3.4. Verilerin Hazırlanması ve Analizi.....	89
3.5. Verilerin Analizinde Kullanılan Teknikler.....	89
3.6. Verilerin Analizinde Kullanılan Bilgisayar Programları.....	91

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Katılımcılara İlişkin Bulgular.....	92
4.2. Ölçek ve Ölçek Maddelerinin Tanımlayıcı İstatistikleri ve Güvenilirlik.....	92
3.3. Ölçüm Aracının Geçerliliği.....	93
4.3. Ölçüm Modelinin Uyumu.....	95
4.4. Yapısal Model.....	95
SONUÇ.....	98
KAYNAKÇA.....	103
EKLER.....	113
ÖZGEÇMİŞ.....	114

KISALTMALAR VE SİMGELER

ABD: Amerika Birleşik Devleti

BDO: Bilgisayar Deneme Okulu Projesi

BLO: Bilgisayar Laboratuvar Okulu

BP: Bilgi Paylaşma Niyeti

BSS: Bilişsel Sosyal Sermaye

BT: Bilişim Teknolojileri

EBA: Eğitim Bilişim Ağı

E-İçerik: Elektronik İçerik

FATİH: Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi

GB: Gigabyte

İSS: İlişkisel Sosyal Sermaye

MB: Megabayt

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

MEBBİS: Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri

MEM: Milli Eğitim Müdürlüğü

MLO: Müfredat Laboratuvar Okulları

PC: Kişisel Bilgisayar

Pdf: Portable Document Format; Taşınabilir Belge Biçimi

SN: Subjektif Norm

TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

YEM: Yapısal Eşitlik Modeli

YEĞİTEK: Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü

YSS: Yapısal Sosyal Sermaye

Vb: Ve benzeri

UZEM: Uzaktan Eğitim Merkezi

TABLolar LİSTESİ

Tablo 4-1 Ölçek maddelerinin Tanımlayıcı İstatistikleri ve Güvenilirlik.....	93
Tablo 4-2 Ölçüm Aracının Birleşim Geçerliği.....	94
Tablo 4-3 Ölçüm Aracının Ayrışım Geçerliği.....	95
Tablo 4-4 Ölçüm Modelinin Uyumu.....	95
Tablo 4-5 Yapısal Modelin Uyumu.....	96
Tablo 4-6 Standartlaştırılmış Toplam Etki.....	97

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4-1 Yapısal Model (*0,001 anlamlılık düzeyinde).....96

GİRİŞ

Toplumlar ilk çağlardan günümüze kadar hep bir değişim ve gelişim süreci yaşamışlardır. Gelişim gösteren bu toplumlar elde ettikleri yeni bilgileri sonraki nesillere aktarabilmenin bir yolunu bulmuşlardır. Bu gelişim ve değişim şüphesiz toplumların ihtiyaç duydukları güç ile yakından ilişkili olmuştur. Bu güç çoğu zaman kas gücü, hammadde, para, sermaye iken; günümüz toplumlarında yerini bilgiye, beyin gücüne bırakmıştır. Böylece bilgi önemli bir güç aracı haline gelmiş ve bilgi toplumu doğmuştur.

Bilginin tarihi geçmişine bakıldığında toplumların ihtiyaç doğrultusunda ortaya çıkardığı bir güç iken, günümüzde ise bilgiyi kullanabilme üzerinde odaklanmaktadır. Hızla gelişen ve değişen hayat standartları toplumların ekonomik rekabete girmelerine neden olmuş, bu süreçte bilginin üretimi, kullanımı, paylaşımı 20. Yüzyılın ortalarından itibaren artmaya başlamıştır (Yıldırım, 2010: 1313).

Bilgi toplumu beraberinde teknolojiyi ve teknolojik araçların önemini gündeme getirmiştir. Günümüzde güç olarak bilgi ve teknoloji ayrılmaz bir bütün haline gelmiştir. Üretilen bu bilgiler toplumlarda bilişim teknolojilerin yardımıyla paylaşımına sunulmuş ve yeni bilgilerin üretimine zemin hazırlamıştır.

Bilginin üretilmesinden sonra üretilen bu bilginin kullanılabilmesi için paylaşımının yapılması gerekmektedir. Bu paylaşım faaliyetleri, üretilen bilginin bireyler ve gruplar arasında sosyal iletişim ağları ile iletilmesini kapsamaktadır (Sağsan, 2014: 32-33).

Toplumlardaki bu gelişim ve değişim rüzgârı elbette eğitim kurumlarını da etkilemiş ve bilginin yoğun olarak kullanıldığı bu kurumlarda köklü değişikliklere gidilmiştir. Bu kapsamda, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) bünyesinde de eğitimde yenilik, bilgi kullanımı ve paylaşımı alanlarında projeler geliştirilmiştir. Bu faaliyetler FATİH (Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi) Projesi ile hız kazanmış, klasik eğitimden teknolojik eğitime geçiş hızlanmıştır.

2023 yılına kadar uygulamaya konulan stratejiler ile FATİH projesinin ortak amaçlarına bakıldığında bilişim teknolojilerinin verimli kullanılmasının önemli yer tuttuğu görülmektedir. MEB'in Bilgi Toplumu Stratejisinde e-öğrenme ve e-içeriğin geliştirilmesi, lise dengi okullardan mezun olan bireylerin Bilişim Teknolojilerini (BT) kullanabilir biçimde mezun olmalarının sağlanması, internet kullanımının yaygınlaştırılması, eğitimde kalite ve fırsat eşitliğinin sağlanması amaçlanmıştır (Çağlar, 2012: 43-45).

FATİH Projesi ile okullara götürülen donanım alt yapısı sayesinde MEB bünyesinde EBA kurulmuş, öğretmenlerin ve diğer eğitim paydaşlarının bu siteden ücretsiz yararlanmaları hedeflenmiştir. FATİH Projesi kapsamında okullara yollanan akıllı tahta, internet vb. hizmetler sayesinde eğitimde fırsat eşitliği sağlanmaya çalışılmakta, gerekli hizmet içi eğitimler verilerek teknolojik araçların kullanımının yaygınlaşması amaçlanmakta ve eğitim sistemi teknolojiye dayalı hale getirilmeye çalışılmaktadır. EBA ile birlikte öğretmenlerin EBA' ya kayıtlı olan diğer öğretmenlerle Türkiye' nin her yerinden iletişime geçme, bilgi alışverişinde bulunabilme imkânına kavuşması hedeflenmiştir.

FATİH Projesi kapsamında, okullara gönderilen donanım ve yazılım araçları ile öğretmenlerin eğitim-öğretim müfredatındaki derslerin uygulanmasında internet aracılığı ile gerek çevrimiçi gerekse çevrimdışı destek görmelerini sağlamak adına, e-içeriğin sağlandığı EBA sistemi kullanılmaya başlanmıştır. Buradaki temel hedeflerden biri de içinde bulunduğumuz bilgi çağında bilginin yapılandırılması, üretilmesi, paylaşımı ile birlikte bu döngünün devamının sağlanmasıdır (Salman, 2013: 40).

EBA, öğretmenlerin mesleki gelişimleri ve mesleki bilgi paylaşımları açısından farklı olanaklar sağlamaktadır. Bu sistem içerisinde yazılı dokümanlar, video dosyaları ve ses dosyaları paylaşılabilen; haber blogları, e-dersler, uygulamalar, tartışma platformları ve sosyal etkinlikler yer almaktadır.

Günümüzde bilginin üretilmesi ve paylaşımının bilgi toplumuna giden yolda en önemli unsurlardan birisi olduğu söylenebilir. Hem toplumsal anlamda hem de örgütsel anlamda sürdürülebilirliğin ve rekabet edebilirliğin korunması için bilginin üretimi ve paylaşımının kritik öneme sahip olduğu söylenebilir. EBA'nın ise eğitim alanında bilgi üretimi ve bilgi paylaşımı için çoklu ve kolay erişilebilir olanaklar sağladığı ileri sürülebilir.

Yukarıda sayılan hususlar bağlamında, bu tez çalışmasının amacı, öğretmenlerin EBA platformunu kullanma niyetlerine etki eden faktörleri araştırmaktır. Çalışmanın sınırlılıkları nedeniyle bu faktörlerden sosyal sermaye üzerinde analiz gerçekleştirilmiştir. Çünkü bilgi toplumunda üretilen bilginin güven ortamı içerisinde paylaşımı açısından sosyal sermaye kavramı önemli rol oynamaktadır. Sosyal sermaye ile toplumlar güven duygusu içerisinde iletişimde ve etkileşimde bulunarak bilginin üretimine ve paylaşımına katkı sağlayacaklardır. Öte yandan sosyal sermaye özellikle kurum içi bireylerin takım çalışması, karşılıklı güven, verimlilik gibi özellikleri üzerinde durur. Okullarda yöneticiler, öğretmenler, öğrenciler, veliler arasında karşılıklı etkileşim, güven, sosyal ilişkiler sosyal sermaye birikiminde etkin rol oynamıştır. Pek çok araştırmacı sosyal sermayenin eğitim ve okul başarısını artırdığı görüşü üzerinde durmuşlardır (Ekinci, 2012: 2506).

Tezin birinci bölümünde bilgi, bilgi toplumu, bilgi yönetimi ve sosyal sermaye konularında kavramsal ve kuramsal çerçeve çizilmiş; bölümün son alt başlığında ise sosyal medyanın bilgi paylaşımı için sunduğu olanaklar ve dezavantajlara değinilmiştir. İkinci bölümde Türkiye'de eğitim teknolojisinin gelişimi, hizmet içi eğitim uygulamaları, eğitim portalları, FATİH ve EBA projeleri hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde tezde kullanılan araştırma yöntemi hakkında bilgi sunulmuştur. Burada çalışmanın evren ve örnekleme, veri toplama aracı, verilerin analizinde kullanılan teknikler ve kullanılan programlar konusunda açıklamalar

yapılmıştır. Verilerin analizi ile elde edilen bulgular çalışmanın dördüncü bölümünde yer almaktadır. Bu bölümde tanımlayıcı istatistikler ve yapısal eşitlik modellemesi teknikleri ile ulaşılan bulgular sunulmuştur. Elde edilen en temel bulgunun, ilişkisel sosyal sermaye boyutunun EBA' da bilgi paylaşma niyetine olan etkisi olduğu ileri sürülebilir. Elde edilen bulguların değerlendirmesi uygulamaya yönelik ve sonraki çalışmalar için getirilen öneriler ise tartışma bölümünde verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Bilgi Kavramının Tanımı, İlişkili Kavramlar ve Bilgi Paylaşımını Etkileyen Faktörler

İnsanları diğer varlıklardan ayıran en önemli özellik düşünme ve üretme yeteneğidir. Bu yetenekle insanlar bilgileri üretebilmekte ve kullanabilmektedirler. Toplumlar ihtiyaçları doğrultusunda sürekli olarak bilgi üretimde bulunmuşlar ve ürettikleri bu bilgileri kullanmışlardır (Akyüz, 2005: 17-18).

Bilginin kullanıma bakıldığında bilginin her zaman bir güç olarak kullanıldığı görülmüştür. Bilgi ihtiyaçları doğrultusunda tanımı Sokrates'ten günümüze kadar uzanmaktadır. Bilgi zaman içerisinde kullanımına bağlı olarak ilk önce alet, süreç ve ürüne uygulanmış bu da Sanayi devrimini doğurmuştur. 2. Dünya Savaşı sırasında bilginin kullanım amacı değişmiş, bu savaşın ardından da bilgi sermaye ve emek faktörünün önüne geçmiştir (Güçlü ve Sotirofski, 2006: 352-353).

Toplumlar eski çağlardan günümüze kadar ihtiyaçları doğrultusunda hep bir güce ihtiyaç duymuşlardır. Sanayi toplumunda kas gücü ön planda iken İkinci Dünya Savaşı sonrasında kas gücü yerini beyin gücüne bırakmıştır. Kas gücü ile çalışan işçilerin yerini bilgi işçileri almış ve kullanılan araç-gereçlerde değişim ve gelişim göstermiştir. 1970' li yıllardan 1980' li yıllara gelindiğinde örgütlerin kendi hesap değerleri ile piyasa hesap değerleri arasındaki farkın giderek artması sonucu bilgi toplumuna geçiş süreci yaşanmıştır. Özellikle 1990' lı yıllarda örgütlerin ve toplumların ekonomik yönden daha ileride olmalarını sağlayacak, onları refah seviyelerine ulaştıracak hammadde arayışı, örgütlerin maddi varlıkları geride bırakıp, maddi olmayan varlıklara, yani bilgiye önem vermelerini sağlamıştır (Akyüz, 2005: 41-42).

Bilginin tarihi geçmişine bakıldığında toplumların ihtiyaç doğrultusunda ortaya çıkardığı bir güç iken, günümüzde ise bilgiyi kullanabilme üzerinde odaklanılmaktadır. Hızla gelişen ve değişen hayat standartları toplumların ekonomik rekabete girmelerine neden olmuş, bu süreçte bilginin üretimi, kullanımı ve paylaşımı 20. yüzyılın ortalarından itibaren artmaya başlamıştır (Yıldırım, 2010: 1313).

Toplumlar ilk oluşumlardan bugüne kadar hep bir değişime ve gelişime tabi olmuşlardır. Bu değişim ve gelişim yeni bilgilerin nesiller boyu aktarımı ile süregelmiştir. Yakın tarihe bakıldığında, özellikle Rönesans hareketi ile başlayan bu değişimler 18. yüzyılda hammadde arayışına girilen Sanayi Devrimini doğurmuştur. Ülkelerin yeni arayışları ve beklentileri doğrultusunda savaş sanayisi gelişmiş, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ülkeler bilim ve teknoloji alanında gelişmeler göstermeye başlamışlardır. İkinci Dünya Savaşı'nda kullanılan teknolojinin yarattığı güç neticesinde, toplumlar bilgiyi güç olarak özümsemiş ve bunun tabi bir sonucu olarak, 1950'li yıllarda bilgi toplumunu doğuran, bilgisayar teknolojilerinin kullanıldığı bilgi çağına girilmiştir. Sanayi devriminin getirdikleri geride bırakılmış, hammaddesi bilgi ve bilginin etkin olarak kullanıldığı bilgisayar teknolojilerine önem verilen bir bilgi çağı oluşmuştur (Ünal, 2009: 124-125).

1.2. Bilginin Tanımı

1.2.1. Veri

Veri çoğu yerde bilgi yerine kullanılsa da veri ile bilgi arasında farklar bulunmaktadır. Veri, bilginin henüz işlenmemiş hammaddesi durumunda olan işaret, harf gibi simgeleri kapsar. Bu hammadde durumunda olan veriler belirli amaçlar doğrultusunda anlamlı bir biçimde bir araya gelerek bilgi konumuna ulaşırlar (Yıldırım, 2010: 1314).

Kurumların istedikleri bilgilere ulaşabilmesi için enformasyonlara, enformasyonların oluşabilmesi içinde işlenmemiş, hammadde konumunda olan yorumlara ve gözlemlere açık gerçeklere ihtiyaçları vardır. Bu işlenmemiş hammadde konumundaki gerçekler veri olarak tanımlanmıştır (Güçlü ve Sotirofski, 2006: 353).

Bilgiye ulaşmada veri ve enformasyon kavramları önemlidir. Bilgiye giden yolda ilk basamak veridir. Bireyler karşılaştıkları sorunların çözüme yönelik bulgular toplarlar ve nicel olarak toplanan bu bulgular gözlem yolu ile belirli süzgeçlerden geçirilerek verileri oluştururlar (Akyüz, 2005: 18).

1.2.2. Enformasyon

Belli bir amaç ve konu ile ilgili bilgi oluşturmak için düzenlenmiş olan anlamlı verilerden oluşur. Veriler enformasyonu, enformasyon da bilgiyi oluşturur. Biri olmadan diğereine geçiş çok zordur (Güçlü ve Sotirofski, 2006: 353).

Bilgi yönetiminin iki temel taşı olan enformasyon ile bilgi birbirine benzemelerine rağmen aralarında farklar vardır. Bilginin daha çok insanın bilişsel özelliklerinden, bireyin deneyimlerinden, yeteneklerinden meydana gelen soyut bir kavram olması, enformasyonun da somut bir anlam içermesi bu iki kavramı birbirinden ayırmaktadır. Enformasyon anlamlı verilerin bir araya gelmesi ile oluşur. Bilgi ise uzmanlık ve yetenek gerektiren sorunların çözümü için toplanmış enformasyonların sınıflandırılması ve ihtiyaçlar noktasında kullanılmasıdır. Kısaca veriler enformasyonu, enformasyonlar da bilgileri oluştururlar (Odabaş, 2006: 99-100).

Veri, enformasyon ve bilgi çoğu zaman aynı anlama gelecek bir biçimde kullanılmış olsa da birbirini tamamlayan kavramlardır. Hammadde halinde olan verilerin belirli amaçlar için anlamlandırılıp, sınıflandırılması ile enformasyon denilen üst bilgiye ulaştıracak bilgiler açığa çıkartılır. Bu enformasyonların bir araya gelmesi ile de üst bilgiye ulaşılmaktadır (Yıldırım, 2010: 1314).

Bilgiye ulaşmada veriden sonra enformasyon kavramı gelmektedir. Sorunların çözümü için veya ihtiyaçlar doğrultusunda toplanan veriler, birbirinden bağımsız, karmaşık ve sırasız haldedirler. Bu verilerin belirli düzene koyulmaları, aralarında anlam bağı olanların birleştirilmesi de enformasyon kavramının işidir. Kısaca bilgiye ulaşmada önce veri sonra enformasyon aşamaları önemlidir. Mevcut sorunlar ile ilgili olarak önceden elde edilen enformasyonlar ile yeni belirlenen enformasyonlar karşılaştırılır, eğer sorun çözülebiliyorsa bu toplanan enformasyonlar bilgi haline getirilirler (Akyüz, 2005: 18).

1.2.3. Bilgi

“Belli bir yapıya bağılı olarak işlenmiş, kullanıcıları için anlamlı olan, mevcut ve gelecekteki kararlar için anlam ifade eden, algılanan veya gerçek değeri olan veriler” olarak tanımlanmaktadır (Çoban, 1997:155).

Belli bir düzen içindeki deneyimlerin ve enformasyonun bir araya getirilip değerlendirilmesi için çerçeve oluşturan esnek bir bileşimdir. Belli bir süreçten geçirilmiş veridir. Bilgi belli bir düzen içindeki tecrübelerin, değerlerin, amaca yönelik enformasyonun ve uzmanlık görüşünün, yeni tecrübelerin ve enformasyonun bir araya getirilip değerlendirilmesi için bir çerçeve oluşturan esnek bir bileşimdir. Bilgi bilenlerin beyinlerinde ortaya çıkar ve orada uygulamaya geçirilir. Kuruluşlarda yalnızca belgelerde ya da dolaplarda değil rutin çalışmalarda, süreçlerde, uygulamalarda ve normlarda da kendisini gösterir (Davenport ve Prusak, 2001: 27).

“Bilgi, insanın, toplumsal emeğiyle meydana çıkardığı nesnel dünyanın yasalı ilişkilerinin, düşüncesinde yeniden üretimidir” (Hançerlioğlu, 2000: 30).

Bilgi sadece bilişsel öğelerden değil, aynı zamanda kişinin deneyimlerinden ve gözlemlerinden de doğmaktadır. Bu yönüyle bilgi sadece nesnel değil aynı zamanda öznel öğeleri de içine alan bir bütündür. Sadece olgulara dayanan bilgi bilimsel bir bilgidir. Oysa toplum içinde yaşayan insan, tecrübeleri ile pek çok bilgiye de sahip olmuştur. Bilgiye ulaşmada hem zihinsel yetiler hem de duyuşsal özellikler önemlidir. Ayrıca elde edilen bilgilerin kullanımında toplumsal ihtiyaçlar göz ardı edilmemelidir (Yıldırım, 2010: 1314).

İnsan zekâsını ihtiyaçlar doğrultusunda merak ve araştırmaya iten, bireylerin tecrübe, birikim ve yeteneklerinden doğan, bunun sonuçlarında da üretimin yapıldığı her şey bilgidir. Bilgi ölçülebilen, anlamlı, çeşitli simgeler yolu ile ifade edilebilen, zamana karşı dayanıklı ve önemini kaybetmeden geçerliliğini koruyan bir birikimdir (Ünal, 2009: 125-126).

Bilgi kavramı haber veren, mantıklı sonuçlara dayanan, nicel olarak ifade edilebilen, olgulara dayanan gerçeklerdir. Bilgi sınıflandırılabilir, depolanabilir ve paylaşımı yapılabilir. Bilgiye ulaşmada çok farklı kaynaklardan yararlanılabilir. Bu süreçte elde edilen bilgiler depolanabilir, kaydedilebilir. Bilgi türleri içerisinde sosyal ağlar ile ulaşılabilecek enformatik bilgiler olduğu kadar bilimsel bilgiler de mevcuttur.

1.2.3.1. Açık ve Örtük Bilgi

Örgütler amaçlarına ulaşabilmek için çeşitli bilgileri kullanabilirler. Araştırılacak konu veya problem yüzeysel incelenecekse bu türden bilgiler “sığ bilgi” şeklinde tanımlanırken, zor sorunların çözümünde deneyimler sonucunda kazanılan bilgilere başvuruluyor ise bu türden bilgiler “derin bilgiler” olarak tanımlanırlar. Kendi alanında uzmanlık gerektiren bilgilere ulaşmada teknik ve uygulanabilir bilgiler mevcuttur. İnsanların sahip oldukları mevcut bilgileri aynı anda kabullenip benimsedikleri bilgi türü ise “ortak anlayış olarak bilgi” şeklinde tanımlanabilir. Bu üç bilgi türünden başka bir de istenildiğinde bilgilere rahatça ulaşılabilecek “açık bilgiler” ve kişi deneyimlerinden oluşan “örtük bilgiler” mevcuttur (Güçlü ve Sotirofski, 2006: 354).

Açık bilgiler örgütlerin sahip olduğu açık, anlaşılabilir bilgiler sınıfına girmektedir. Bu türden bilgiler kurumların ileriye yönelik sorunların çözümünde kullanılmak için yapılandırılarak arşivlenen, istenildiğinde kolaylıkla ulaşılabilecek bilgilerdir (Sağsan, 2014: 31). İhtiyaçlar noktasında istenildiği an ulaşılabilecek, kayıtlı, paylaşımı rahat yapılabilen her türlü bilgiyi kapsar. Bilginin üretilmesinde ve bilgi yönetiminde örtük bilgi ile birlikte büyük rol sahibidir (Yıldırım, 2010: 1318).

İnsanların tecrübe ve inançlarından doğan, kişiden kişiye farklılık gösteren, bireye özel bilgiler örtük bilgi sınıfına girer. Bu türden bilgiler kişinin yeteneklerine bağlı olduğu gibi bilişsel özelliklerine de bağlıdır. Bilgi üretimi aşamasında bu bilgiler açık hale dönüştürülebileceği gibi, kişilerin kullanımında avantaj sağlayacağı için örtük halde de saklanabilir. Kurumlar geliştirmek, kendini yenileyebilmek için sürekli olarak bilgi üretmek zorundadırlar. Bunları yaparken de kurum çalışanlarından yardım almak zorundadırlar. Kurum içinden sağlanan bu bilgiler çoğu zaman bireylerin zihninde saklı olan, açığa çıkaramadıkları bilgilerdir. İşte bu türden bilgiler

örtük bilgiler sınıfına girmektedirler ve bilgi üretiminde çok önemli bir yere sahiptirler (Sağsan, 2014: 31-32).

Açık bilgilerin dışında kalan sistematik bir biçimde toplanamayan, kişilerin tecrübelerine, hareketlerine, zihinsel yeteneklerine ve teknik ustalıklarına bağlı olarak ortaya çıkan her türden bilgi örtük bilgidir. Herhangi bir sorunun çözümünde grup aktivitelerinde kullanılan bu bilgi türü kolayca aktarılabilen açık bilgi türünden farklı olarak teknik bilginin yanında yetenek de içermektedir. Açık bilgiye göre erişimi daha zor olan örtük bilgiler sosyal iletişim ve etkileşim sonucunda ortaya çıkarlar. Örgütlerin ve kurumların başarılarının artırılmasında örtük bilgiler çok önemlidir. Hatta bu türden bilgilerin kurumların başarısına oranı bilinmeyecek türdendir (Göksel, Aydınlan ve Bingöl, 2010: 89-90).

Kişinin deneyimsel ve duygusal birikimleri neticesinde zihninde biriken, bireyin kendisinin bile tam olarak farkında olamadığı, know-how yolu ile anlaşılabilen, herhangi bir eylemle ve davranış neticesinde açığa çıkarılan bilgidir (Turgut, Begenirbaş, 2014: 149).

Açık bilgiye göre daha karmaşık, tarifi zor, göreceli, tecrübeler dayanan, kişilere göre farklılık gösteren ve ortaya çıkarılması daha zor olan bilgi türüdür. Bilgi yönetiminde açık bilgilerden farklı olarak örtük bilgilerin açığa çıkarılması önemlidir. Çünkü kişiler hayatları boyunca farklı kültür ve inanışlardan gelmiş, farklı yeteneklere ve duygusal özelliklere sahiptirler. Bu özellikler ihtiyaçlar doğrultusunda açık hale getirildiğinde bilgi yönetimi daha sağlıklı ve başarılı gerçekleşmektedir. (Yıldırım, 2010: 1318).

1.3. Bilgi Toplumu

Bilgi toplumu veya bilgi çağı, ikinci dünya savaşından sonra 1957’li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri (A.B.D)’de beyaz yakalı işçilerin mavi yakalıları sayıca geçmesi bakımından başlangıç olarak kabul edilmektedir. 1980’lerden sonra da ülkeler ekonomik politikalarını bu doğrultuda hazırlamaya başlamışlardır. Sanayi Devrimi sonrasında bilginin, nitelikli ve eğitilmiş insanların ön plana çıkarılması, bilgi teknolojilerin hâkimiyeti toplumlara ve toplumların gelişmişliklerine yön

vermeye başlamıştır. Toffler'ın üçüncü dalga olarak belirttiği bu toplumun amacı, yeni teknolojik gelişmelerin paralelinde nitelikli insan yetiştirmek adına eğitimlerin sürekliliğinin sağlandığı, yeni bilgilerin üretilip, paylaşımının yapıldığı, yeni teknolojik ürünlerin kullanıldığı bir toplum yaratmaktır (Yıldırım, 2010: 1315-1316).

Günümüzde çağın gereksinimlerini karşılamak adına artık para, hammadde, sermaye önemini yitirmiş bunun yerine bilgi önemli hale gelmiştir. Bununla birlikte bilginin üretimi ve dağıtım süreci önem kazanmış; ekonomiler ve örgütler yeniden yapılanma sürecine girmişlerdir. Teknolojik gelişmeler ile beraber bilgi rekabetçi bir ortamda çoğalmaya ve dağıtılmaya başlanmıştır. Böylece bilgiyi üretebilen, kullanabilen bir bilgi toplumu doğmuştur. Bilgi toplumunda öğrenmenin sürekliliği ilkesi mevcuttur (Güçlü ve Sotirofski, 2006: 352-353).

Günümüzde toplumların gelişmişlik düzeyi mevcut bilgilere sahip olmak, bu bilgilere ulaşabilmek ve bilgileri paylaşabilmek adına iletişim teknolojilerini kullanabilmek ile doğru orantılıdır. Geleneksel davranışların yerini aklın ağır bastığı davranışlara bıraktığı bir devir meydana gelmiştir. Sanayi toplumunda meydana gelen buluşlar ve yeni teknolojik ürünler sanayi toplumunu kapatırken bilgi toplumunun başlangıcı olmuşlardır. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişte hammadde artık bilgi olmuştur. Bilgiyi kullanabilen, üretebilen toplumlar diğer toplumlara veya örgütlere göre daha ön plana geçmişlerdir. Bilgi toplumunda iki önemli unsur bulunmaktadır. Bunlar; bilgi ve bu bilgilerin ev ortamına kadar taşınmasını sağlayan teknolojik gelişmelerdir. Böyle toplumlarda yetişen bireylerin de sonuç olarak üretken, aktif, katılımcı ve problem çözebilen bireyler olması beklenir (Selvi, 2012: 195-196).

Toplumlar geçmişten günümüze kadar sürekli olarak ihtiyaçlar doğrultusunda bir değişim geçirmişlerdir. Toprak ve hayvancılıkla uğraşarak geçimini sürdüren insanlar avcılıkta ustalaşarak ilkel aletleri ve tekerleği icat etmişlerdir. Matbaanın icadı ile Rönesans hareketi başlamış, arkasından da Fransız Devrimi ve Sanayi Devrimi ile toplumlar değişim ve gelişim göstermişlerdir. 1956 yılında ABD'de çalışanlara ilk kez mavi ve beyaz yakalılar olarak yönetim ve teknik alanda sayısal ayrıcalıklar verilmiş ve böylece ABD bilgi toplumuna geçen ilk ülke haline gelmiştir. Bunu

takiben Sputnik adı verilen mekiğin Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği tarafından 1957 yılında uzaya fırlatılması Sanayi Devrimini geride bırakarak artık bilgi çağının geldiğini göstermiştir. Türkiye ise 1960'lı yıllarda tarımda teknolojinin kullanımı ile bilgi çağına girildiğinin izlerini görebilmekteyiz. Böyle bir çağda ve bilgi toplumunda eğitilmiş ve nitelikli insan, bilgisayar teknolojileri ve sosyal ağlar ön plana çıkmıştır. Burada amaç bilginin toplanması, yapılandırılması ve yayılmasıdır (Ünal, 2009: 127-131).

Topluluklar tarihten günümüze kadar ihtiyaçları için hep bir arayış içerisinde olmuşlardır. Bu arayış sanayi toplumunda maddi varlıkların arayışı iken, bilgi çağında yerini kullandıkça tükenmeyen bir hammadde olan bilgiye bırakmıştır. Çünkü sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişte insanlar bilgiyi güç olarak görmüşler ve kullanmışlardır. Böylece bilginin temel alındığı, bilgi gücünü kullanabilen, topluluklar stratejiler geliştirip, diğer toplulukların önüne geçebilmektedirler. Onlara karşı rekabet üstünlüğü sağlayıp bu üstünlüğü sürdürebilmektedirler. Bilgi paylaşımının teknolojik araçlarla yapılması da özellikle bilgisayar teknolojisinin ve internetin önemini artırmıştır. İnternetin ve teknolojinin gelişimi, işte uzmanlık, tecrübe ve bilgiyi ön plana çıkarmış, bilgiye rahatça ulaşabilen, bilgilerin paylaşılabilirdiği bir devir ve toplum yapısı meydana getirmiştir (Akyüz, 2005: 20-24).

Bilgi toplumunda beyin gücü ve bilgi son derece önemlidir. Bu toplumun özelliklerine bakıldığında; bilgi, bilgilerin depolandığı bilgisayarlar, nitelikli insan, eğitimin bireyselleşmesi ve eğitimde süreklilik ön plana çıkmaktadır. Toplumların gelişmişliklerinde en temel sermaye bilgi olmuştur. Bilgiye ve beyin gücüne dayanan, bilgisayar teknolojilerinin ön planda olduğu bir devir başlamıştır. Nitelikli insan yetiştirmek, eğitimin bireyselleştirilmesi, bilişim teknolojilerine ve sosyal ağlara önem verilmesi bu toplumun başlıca hedefleri arasında olmuştur. Bilginin sürekli olarak üretiminin yapıldığı, depolandığı, bilgiye erişimin kolay olduğu, gönüllülük ve gönüllü kuruluşların önem kazanması gibi hususlar bilgi toplumunun özellikleri arasındadır (Selvi, 2012: 200-202).

Bilgi toplumunun özelliklerini şöyle sıralayabiliriz (Ünal, 2009: 137-139).

- Ekonomik ihtiyaçlar doğrultusunda ekonomik gerçeklere cevap verebilen,
- Hammaddesinin ve ekonomisinin bilgiye dayalı olduğu, bilginin sürekli olarak üretimin ve paylaşımının yapıldığı,
- Bilgisayar ve iletişim teknolojilerindeki değişimlerin hızla yaşandığı ve gelişime tabi olduğu,
- Teknik alt yapıların sağlam temellere oturtulduğu,
- Eğitimin sürekliliğinin ve devamının sağlandığı, eğitim sisteminin yeni ihtiyaçlara cevap verebilecek nitelikte hazırlandığı,
- Formel ve enformel eğitimlerin öneminin artırıldığı,
- Bilgisayar ve teknolojik yenilikleri kullanabilecek, çağın gerisinde kalmayacak nitelikli ve eğitilmiş insanların yetiştirildiği,
- Bilgiye rahatlıkla ulaşılabilen, bilginin yapılandırıldığı, depolandığı ve paylaşımının sağlandığı,
- Gönüllü kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin arttığı,
- Bilginin ve beyin gücünün temel kaynak olduğu ve bilgi çalışanlarının artırıldığı gibi özelliklere sahiptir.

1.4. Bilgi Yönetimi

Bilgi ve yönetim birbirinden farklı iki kavram olmak ile birlikte, bilgi yönetimi kavramı bilginin pazarda önem kazanması üzerine birlikte kullanılır hale gelmiştir. Normalde bilgiyi üretenler yönetilmekten hoşlanmamalarına rağmen, mevcut durum bilginin yönetimini daha planlı hale getirmeyi zorunlu kılmıştır. Bilgi yönetimi bilgilerin güncellenmesini, bu bilgilere ulaşılabilmesini, gerek görüldüğünde bilginin ortak bir amaç için çalışanlar ile paylaşılmasını içerir. Bilgi yönetimi daha çok entelektüel sermayenin önemi üzerinde durur (Güçlü ve Sotirofski, 2006: 355-356).

Bilgi yönetimi değişen koşullara uyum sağlayabilen, rakiplerine kıyasla sürdürülebilir rekabet güçlerini artırmak için ortak bir amaç doğrultusunda kullanılacak stratejilerin ve süreçlerin bütünüdür. Bilgi yönetiminde kurumun sahip olduğu bilgiler, tecrübeler, yetenekler, bilgi ve iletişim teknolojileri önemli unsurlardır. Bilgi yönetimi kurumun amaçlarına ulaşmada kurum çalışanlarının ortak bir zeminde buluşarak etkileşimde bulunmaları sonucunda sahip oldukları bilgilerini paylaşmalarını ve zamanı etkili kullanmalarını sağlar (Çakar, Yıldız ve Dur, 2010: 73-75).

Bilgi yönetimi kurumların hedefledikleri amaçlara ulaşabilmek için kurumda çalışanların tecrübelerini ve bilgilerini kurum için yararlı hale getirip; sınıflandırarak, istenildiğinde tekrar bu bilgilere ulaşılmasını sağlayan bir dizi teknolojik ve sistematik süreci kapsar (Avcı ve Avcı, 2004: 66).

Teknolojik gelişmelerin artması, sermaye ve emeğin yerini bilgi üretiminin alması, kurumların da mevcut yenilikler ile birlikte bilgi üretimine ve yeni bilgilere ulaşma istekleri bilgi yönetiminin önemini artırmıştır. Bilgiyi yönetebilmek için bilginin sosyal yönüne de dikkat edilmelidir. Bu da bireylerin birbirleri ile etkileşiminden ve iletişimden doğacak bilgi transferi ile mümkündür (Özdemir, 2008: 82).

Bilgi yönetimi ile ilgili yeterli sayıda tanım yapılmamış olsa da 1986 yılında Doktor Karl Wiig bilgi yönetimini kurumların amaçlarına ulaşmak noktasında sahip oldukları mevcut bilgilerini pratiğe dökme olarak tanımlamıştır. Kurumların değişen düzene ayak uydurabilmesi ve sürdürülebilir rekabet üstünlüğü sağlayabilmesi için ulaşması gereken amaçlar doğrultusunda yeni bilgileri üretme, mevcut bilgilere etkin ve hızlı bir şekilde ulaşma, paylaşma ve bu bilgileri kullanma stratejisidir. Bilgi yönetiminde önemli olan açık ve örtük bilgilerin gerek kurum içinden gerekse kurum dışından elde edilmesi ve kurumun amaçları doğrultusunda kullanılmasıdır. Bilgi yönetimi bilginin üretilip kullanıldığı insanları, bilgilerin paylaşımının yapıldığı bilgi teknolojilerini ve bütün bunları için alan süreçleri kapsayan bir bütündür (Yıldırım, 2010: 1316-1318).

Bilgi yönetimi; *“Organizasyondaki bütün bilgi türlerinin, değer üretmeye, rekabet avantajı sağlamaya yönelik olmak üzere etkili biçimde kullanılması ve yönetilmesi ile ilgili faaliyetlerin tamamıdır”* (Zaim, 2005: 81).

Bilgilerin elde edilmesi, çoğaltılması, depolanması, bunlardan ne ölçüde yararlanılacağı, gerek kurum içinde gerekse kurum dışında bu bilgilerin paylaşımını sağlayan sistemli bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilgi yönetiminin sağlıklı yapıldığı bir kurumda hem kurumun çalışma kalitesi yükselir hem de bireylerin kişisel yetenekleri geliştirilir. Bilgi yönetiminde önemli olan kurum çalışanlarının

örtük bilgilerinin açık bilgilere dönüştürülmesi, kurum için önemli olan bilgilerin diğerlerinden ayıklanması ve gerek görüldüğünde kurum dışından da bilgi transferine olanak sağlamasıdır (Selvi, 2012: 202-204).

Etkili bir bilgi yönetimi için kurum çalışanlarının ve kurumun sahip olduğu teknolojilerin verimli kullanılması gerekir. Bunun için kurum yöneticilerinden çalışanlarına kadar herkesin işbirliği ve güven ortamı içerisinde bilginin paylaşımına ve üretimine katkıda bulunması gerekir. Bilgi yönetiminde her çalışanın sahip olduğu bilgi önemlidir. Bilgi yönetimi pahalı, süreklilik isteyen uzun soluklu bir süreçtir (Güçlü ve Sotirofski, 2006: 356).

Bilgi yönetimi örgütlerin sahip oldukları kayıtlı ya da örtük bilgilerin açığa çıkarılması, enformasyonlardan yeni bilgilerin üretilmesi, paylaşılması ve yönetilmesi gibi süreçleri kapsayan bir bütündür. Bilgi yönetiminde kurum çalışanları, teknik yeterlilikler, örgütlerin sahip olduğu bütçe, o ülkedeki yasalar, yönetmelikler önemlidir. Temel amaç örgütün verimliliğini sağlamaktır. Bunun için de örgütlerin sahip oldukları bilgilerin toplanması, dağıtımının yapılması, gerekli görüldüğünde yeniden çağırılması gibi süreçleri içine alır. Bilgi yönetiminden sorumlu kişiler özellikle de bilgi yöneticileri gereksiz gördükleri bilgileri eleyerek, bilgi yönetimine katkıda bulunacak bilgileri açığa çıkarırlar. Bu bilgiler istenildiğinde geri bildirim sağlayacak biçimde, erişime açık olacak şeffaflıkta olmalıdır. Bilgi yönetiminde kurumun sahip olduğu bilgiler yanında kurum dışı bilgiler de önemlidir. Bu bilgiler kurum çalışanlarının sahip olduğu açık bilgiler ile deneyimlerden ve yeteneklerden kaynaklı örtük bilgilerden oluşur. Etkili bir bilgi yönetimi ile örtük bilgiler açık bilgiler haline dönüştürülüp yeterli teknik alt yapılar ile çalışanlar arasında paylaşılır. Örtük bilgilerin yanında kurum çalışanları içerisinde çoğunluğun bildiği ancak az bir kesimin sahip olamadığı kör bilgiler mevcuttur. Bu durum ya çalışanların ya da uygulanan sistemin kendi eksikliğinden kaynaklanan sonucudur (Odabaş, 2006: 101-105).

Örgütler diğer örgütler karşısında sürdürülebilir rekabet üstünlüğü için sahip oldukları kurumsal varlıkların ve personel yeteneklerin açığa çıkararak çeşitli stratejiler geliştirmeye çalışmaktadırlar. Bilgi yönetiminde temel amaç bilgiyi üreten

varlıkların, bilgiye ulaşmada ve bilgiyi etkin kullanmada geçen süreçlerin etkili bir biçimde kullanılmasıdır. Bilgi yönetiminde mevcut bilgilerin varlığı saptanmalı, bu bilgiler ihtiyaç doğrultusunda ölçülmeli ve kullanıma hazır hale getirilmelidir. Bu doğrultuda bilgiler yönetilebilir bir hale gelir. Özellikle entelektüel sermayenin diğer sermaye türlerinden önemli görüldüğü bilgi toplumunda kurumların diğer kurumların önüne geçmesinde bilginin yönetimi önemlidir (Akyüz, 2005: 28-29).

Etkili bir bilgi yönetimi ile zihinsel sermaye ve yeteneklerin belirlenerek mevcut bilgilerin ortaya çıkarılması, paylaşılması ve yeni bilgilerin üretilmesi sağlanmaktadır. Örgütlerin yaşam sürelerini ve performanslarını artırıp, örgütleri ürün ve hizmette öne çıkararak rakip kurumların önüne geçirir (Öksüzler, 2006: 125).

Örgütlerde bilgi yönetimi öncelikle örgütün amaçları doğrultusunda etkili ve başarılı bir vizyon oluşturmak ile mümkündür. Bu bölüm tamamlandıktan sonra bilgi yönetim sürecini etkili bir biçimde gerçekleştirecek olan kurum çalışanlarının ve bilgi yöneticisinin belirlenmesi ve bilgi yönetimindeki görev dağılımının etkili bir biçimde gerçekleştirilmesi gerekir. Belirlenen vizyon açısından örgütleri hedefe götürecek olan en temel bilgiler saptanmalı ve en yeni araştırma yöntemleri ve teknik cihazlar kullanılmalıdır. Bilgi yönetimindeki süreçler takip edilmeli, yenilikler izlenmelidir (Güçlü ve Sotirofski, 2006: 362).

Pek çok kamu kurum ve kuruluşları sahip olduğu bilgiyi daha iyi yönetebilmek için çalışmalarını sürdürürler. Bunların başında da bilginin yoğun olarak kullanıldığı eğitim kurumları gelmektedir. Okullarda bilgi yönetim süreci teknolojik araçlarla ve internet ağları ile desteklenmeli, bilgi paylaşımını sağlayan öğretmenler de yeni bilgilere meraklı, araştıran ve öğrenmeye istekli kişiler olmalıdırlar. Okul yöneticileri de öğretmenleri bu süreçte aktif tutmalı, diğer okulların bilgi yönetimi ile kendi okullarını ve personelini kıyaslamalı ve bu süreci daha iyi yönetebilen kişiler olmalıdırlar. Öğretmenler bu sürecin gerekliliğine inandırılmalı bunun sonucunda bireye dolayısıyla topluma kazandıracakları önemine dikkat çekilmelidir. Etkili bir bilgi yönetim sürecinin oluşabilmesi için uygulanacak stratejilerin belirlenmesinde öğretmenlere anket uygulanarak bilgi düzeyi saptanmalı, açık bir bilgi yönetim süreci uygulanarak herkes bu sürece dâhil edilmelidir. Bundan sonra yapılacak iş

öğretmenlerin bu süreçte sahip oldukları bilgileri gündeme taşımaları ve sonrasında açığa çıkan örtük bilgilerin açık bilgiler haline dönüştürülmesidir (Güçlü ve Sotirofski, 2006: 364).

1.4.1. Bilgi Yönetimi Süreci

Bilginin yönetim sürecinde bilginin iç ve dış kaynaklardan elde edilmesi, bu süreçte kuruma yapılan personel transferi, personelin deneyimlerini paylaşmaları, bilginin işlenip, denenmesi, yorumlanması, paylaşılması ve kaydedilmesi bilginin yönetim sürecini oluşturmaktadır (Avcı ve Avcı, 2004: 66).

Bilgi yönetim süreci farklı araştırmacılar tarafından çeşitli aşamalara bölünse de genel olarak çoğunluğun üzerinde hemfikir olduğu dört aşama dikkati çeker. Bunlardan birincisi açık ve örtük bilginin elde edilmesi ve bunların sayısal dosyalar haline getirilmesidir. İkinci aşama bilginin düzenlenmesi yani kayıt altına alınan bilgilerin düzenlenerek kullanıma hazır hale getirilmesi aşamasıdır. Üçüncü aşama bilginin süzülmesi, arıtılması aşamasıdır. Veri madenciliği de denilen bu bölüm daha çok örtük halde bulunan bilgilerin açık bilgiye dönüştürülmesidir. Son aşamada ise bu bilgilerin çalışanlar arasında iletilmesi ve paylaşımının yapılması şeklindedir (Sağsan, 2014: 27-29).

Bilgi yönetim sürecinin ilk aşaması ihtiyaçlar için kullanılacak bilginin açığa çıkarılmasıdır. Gerekli olan bilgi belirlendikten sonra bu bilgilere erişilebilirliğin tespit edilmesi ikinci aşamayı oluşturur. Sonraki aşama ise gerekli olan bilgiler ile erişilebilen bilgiler arasındaki bilgi uçurumunun tespit edilmesi ve bu uçurumun kapatılmaya çalışılmasıdır. Bu çalışmalar bilgi geliştirme safhasını doğurur. Bilgi uçurumunun kapatılmasında kurum içi mevcut bilgiler yetersiz kalıyorsa kurum dışından bilgi transferi sağlanabilir. Daha sonra elde edilen bu bilgiler bilgi kanalı oluşturularak kurum çalışanları arasında paylaşılır. Paylaşılan bu bilgilerden kurum çalışanları yararlanarak bilgi yönetim sürecindeki son safhayı da gerçekleştirmiş olurlar. Kurum çalışanları istedikleri zaman bu bilgileri değerlendirerek tekrar tekrar kullanabilirler (Odabaş, 2006: 104-106).

1.4.1.1.Bilgi Üretimi

Bu basamakta bilgi üretim stratejileri ve bilgi üreticileri belirlenmelidir. Burada iki tür bilgiden bahsedilebilir. Birincisi açık bilgi, diğeri ise örtük bilgidir. Bilgi üretiminde örgütte çalışan bireylerin sahip oldukları bilgilere, tecrübeler ve yeteneklere bakılmaktadır. Çünkü kurumlar tek başlarına bilgi üretilmezler, bu yüzden de sahip oldukları personelin bilgilerine başvururlardır (Sağsan, 2014: 30-31).

Bireysel farklılıkları olan kişilerin sahip oldukları bilgi, deneyim, yetenek gibi özelliklerini paylaştıkları, bilginin toplanma sürecinde işbirliği içinde olduğu, yeni bilgilerin ortaya çıkarıldığı ve üretilen bu bilgilerin ilerde problemlerin çözümünde kullanıldığı basamaktır. Açık ve örtük bilgilerin toplanmasından sonra kurumun amaçları doğrultusunda eldeki veriler ve enformasyonlar yeni bilgilere dönüştürülürler (Çakar, Yıldız ve Dur, 2010: 75-76).

Hızla değişen çevre şartlarına ayak uydurabilmek için kurumlar mevcut bilgilerini kullanmaktadırlar. Kurumlar sahip oldukları, daha önceden kullanılmamış hammadde olarak bilinen örtük bilgileri ile kurum içi bilgilerin yetersiz olduğu durumlarda kurum dışı bilgilere de başvurarak amaçlarına ulaşmayı düşünmektedirler. Bunun için personelin deneyimlerinden, personelin yetersiz olduğu durumlarda personel transferinden, dış kaynaklardan yardım alınmalıdır (Avcı ve Avcı, 2004).

Bilgi yönetim süreci bilginin elde edilmesi, saklanması, paylaşılması, kullanılması gibi aşamalardan oluşmaktadır. Kurumlar ihtiyaç duydukları bilgileri gerek kendi bünyelerinden gerekse kurum dışından elde ederler. Elde edilen bu bilgiler kurumların mevcut yetenekleri sayesinde şekillenirler. Bunlardan kurum içinden elde edilen bilgiler, genelde mevcut personelin sahip oldukları yetenek ve tecrübelerinden kaynaklanan bilgileridir (Selvi, 2012: 204).

Bilgi üretiminde kurumun iç kaynaklarını kullanmanın yanında kurum dışı kaynaklar da önemlidir. Bir kurumun veya işletmenin içerisinde kurum çalışanları tarafından oluşturulan her türlü yayın, belge, fikir gibi bilgiler kurum içinde üretilen bilgiler sınıfına girer. Kurum içerisinde üretilen bu türden bilgilerin en önemli

özelliklerinden biri de kurum çalışanlarının sahip oldukları örtük bilgilerinin açığa çıkarılmasıdır. Kurum içi bilgilerin yanında birde kurum dışı çalışanlar ile yapılan iletişim sonucunda ortaya çıkan bilgiler vardır. Bir kurumun çalışanları ile başka bir kurumun çalışanları arasında toplantılar, telefon görüşmeleri, sosyal ağ siteleri gibi araçlar aracılığı ile karşılıklı iletişimden doğan bilgiler de mevcuttur (Akyüz, 2005: 19).

1.4.1.2. Bilginin Yapılandırılması

Bilgilerin hem geleneksel hem de elektronik ortamlarda paylaşılmadan önce bilgilerin ayıklandığı, düzenlendiği, sınıflandırıldığı ve kurumların ileriye yönelik bu bilgilere erişimin sağlandığı evredir. Bilgilerin yapılandırılmasında kurum içindeki mevcut bilgilerin ve teknik alt yapının önemi büyüktür. Bilgilerin yapılandırılmasında kurumların ihtiyaç duyması halinde bilgiye kolaylıkla ulaşabilecekleri türden sınıflandırılması da önemlidir. Bu evre üç alt maddeden oluşur. Bunlar; bilgi haritalaması (kişilerin ne açık ve örtük bilgilerinin açığa çıkarılması), bilgi depolaması (haritalanan bu bilgiler sınıflandırılarak depolanır.) ve bilgiye erişimdir (Sağsan, 2014: 36).

Kurumlar ihtiyaç duydukları bilgileri gerek kurum içinden gerekse kurum dışından temin ettikten sonra, bu bilgileri ihtiyaç duyduğu anda tekrar kullanabilmek için saklamak ve depolamak durumdadırlar. Burada her kurum yeteneğine göre bilgileri saklayıp en kısa yoldan tekrar kullanabilecek şekilde depolayabilirler. Eski bilgiler gözden geçirilip yeni bilgilerin oluşumunda katkıda bulunabilirler. Eldeki mevcut bilgiler ihtiyaçlar için ayıklanıp, sadeleştirilip, sınıflandırılarak depolanır ve yapılandırılmış vaziyette kullanılmak üzere saklanırlar (Selvi, 2012: 205).

1.4.1.3. Bilginin Kullanılması

Bilginin üretiminin ve yapılandırılıp depolanmasının yanında kullanılması da önemlidir. Örgütlerin görev ve vizyon oluşturabilmesi, stratejilerinin ve bu stratejileri kullanmadaki süreçlerinin belirlenmesinde rol oynar. Bilgi kurumlarda üç temel amaç için kullanılmaktadır. Bunlar; uzmanların sahip oldukları örtük bilgilerini uzman olmayanlarla paylaşması, uzmanların bilgilerini performanslarına

yansıtmaları ve kurumda çalışan kişilerin grup halinde bilgileri kullanarak problemleri çözmesini kapsar (Sağsan, 2014: 37).

Bilginin kullanılması aşaması aslında bilgi yönetimin geri bildirim gibi çalışmaktadır. Kurumların eldeki bilgilerini kullanmalarına, bu kullanım sonuçlarının değerlendirilmelerine olanak sağlar. Eğer kullanılan bilgi kurumun işini en kısa sürede göremeyecek türden olursa bilgi yönetim süreci yeniden düzenlenebilir (Selvi, 2012: 205-206).

1.4.1.4.Bilgi Paylaşımı

Bilgilerin üretilmesinden sonra üretilen bu bilgilerin kullanılabilmesi için paylaşımının yapılması gerekmektedir. Bunun içinde örgütteki teknik ve sosyal alt yapının bilgi paylaşımına olanak tanıyacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Üretilen bilgilerin bireyler ve gruplar arasında sosyal iletişim ağları ile iletilmesini kapsar. Bu iletimin sağlanması için iki altyapıya ihtiyaç vardır. Bunlar; sosyal iletişim altyapısının oluşturulması ve teknolojik altyapı inşasının oluşturulmasıdır (Sağsan, 2014: 32-33).

Bilgi yönetiminde kurum çalışanlarının işbirliği içinde rekabet ortamı oluşturmaksızın ortak amaç ve hedefler doğrultusunda bilginin paylaşımını sağlıklı bir biçimde yapabilmesi önemlidir. Bu noktada yönetici ve diğer çalışanlar bilgi paylaşımında özverili çalışmalı, birbirlerine rakip olmamalıdır. Bilgi yönetiminde ve bilginin paylaşımında amaç bilgiye ulaşmayı sağlayacak varlıkları, süreçleri ve araçları etkili bir biçimde kullanabilmektir. Kurumların amaçlarına ulaşmak noktasında kendi bünyelerine yetenekli çalışanları transfer etmelerinden ziyade bu çalışanların arasındaki bilgi paylaşımının sağlanması gerekmektedir. Elbette bu paylaşım paylaşılmak istenen bilginin herkese açık olması, bilgi paylaşımını sağlayacak teknolojinin yeterliliği, anlayışlı bir kurum yöneticisi ve işbirliğine yatkın personel ile mümkün olabilir (Yıldırım, 2010: 1319).

Örtük bilgilerin açık bilgilere dönüştürülmesi ile birlikte enformel dağıtım kanalları ile kişilerin sahip oldukları bilgi, birikim ve tecrübelerinin kişiler arası diyaloglarla iletilmesidir (Avcı ve Avcı, 2004).

Bilgi paylaşımı, bilgi transferi ile aynı gibi gözükse de bilginin paylaşılma esnasında bireyler arasındaki gönüllülük ve bilgi değiş tokuşu bu iki kavramı birbirinden farklı kılar. Bilgi paylaşımında teknolojik alt yapı ile beşeri faktörler önemlidir. Bu iki unsur sağlandıktan sonra bilginin hedefine ulaşması amaçlanır. Bilgi paylaşımında biçimsel ve biçimsel olmayan türden bilgi paylaşımları bulunmaktadır. Bunlardan biçimsel olmayan bilgi paylaşımı daha çok bireylerin sohbet esnasında amaç gözetmeksizin kendiliğinden ortaya çıkan örtük bilgilerin paylaşımının yapıldığı türdür. Diğer ise biçimsel bilgi paylaşımıdır ki burada bireyler bir amaç doğrultusunda grup üyeleri ile bilgi paylaşımında bulunurlar. Bilgi paylaşımı en az iki kişi arasındaki deneyimlerin karşılıklı iletişim ve etkileşim ile paylaşıldığı bir süreçtir (Yeniçeri ve Demirel, 2007: 222-223).

Bilgi paylaşımları kurumların mevcut gücünün artırabileceği gibi tam tersi yönde de etki gösterebilir. Burada önemli olan paylaşılan bilginin içeriği ve kurum için önem düzeyidir. Örgütler için gerekli olan bilgilerin içeriği ve bu bilgilerin paylaşımının yapılması örgütlerin gelişimine sebep olabileceği gibi örgütün gücünün kaybedilmesine de neden olabilir (Selvi, 2012: 205).

Bilgi üretiminden sonraki aşama olan bilgi paylaşımı aşamasında üretilen bilgilerin depolanması önemlidir. Bu depolamada kurum çalışanlarının ulaşmak istedikleri bilgilere kolay erişim imkânı sunan, araştırılacak konu hakkında sınıflandırılmalar yapan, gereksiz bilgilerden ayıklan bilgiler olmalıdır. Örgüt çalışanları bilginin paylaşımı noktasında karşılıklı güven ve işbirliği içerisinde ortak amaçlar için bilgi paylaşımında bulunurlar. Verimli bir şekilde gerçekleştirilen bilgi paylaşımı sonucunda örgütler diğer kurumlara göre rekabet üstünlüğü sağlamış olurlar (Çakar, Yıldız ve Dur, 2010: 76-77).

Bilgisayar ve iletişim teknolojilerin hızla geliştiği ve kullanıldığı bilgi toplumunda bilginin üretiminin yanında, bilginin paylaşımı daha ucuz ve kolay bir hale gelmiştir. Bilgi teknolojilerini kullanabilen, bilginin gücüne sahip ve bilgi paylaşımında bulunabilen kurumlar diğer kurumlara göre daha hızlı gelişim gösterebilmekte ve sürdürülebilir rekabet üstünlüğü kazanmaktadırlar. Ayrıca bilginin üretilip kurum

yararına bilgi paylaşımının yapıldığı kurumlar kendi ekonomilerini de yükseltmektedirler. Çünkü toplumların sermayeleri artık maddi varlıklardan sıyrılmış, onun yerine gücünü bilgiden alan sermayeyi ön plana çıkarmıştır (Akyüz, 2005: 27).

1.4.1.4.1.Sosyal İletişim Altyapısının Oluşturulması

Burada gayri resmi sosyal ağlar kullanarak örtük bilgilerin açığa çıkarılması ve iletilmek istenen mesajların gerekli yerlere erişiminin sağlanması amaçlanmıştır. Örgüt içerisinde varlığını sürdürebilen bu sosyal ağların üç özelliği vardır. Bunlar; sözcüklerin hâkim olduğu sözlü iletişimin kurulduğu kanal, yazıların hâkim olduğu her türden belgeler ile beden dilinin hâkim olduğu sözlü olmayan iletişim kanallarıdır. Yöneticiler tarafından bu ağlar kontrol edilemeyeceği için daha orijinal bilgiler üretilmekte ve paylaşılmaktadır. Bu ağlar sözlü (resmi görüşme, gayri resmi dedikodu vb.), yazılı (yazılı semboller ve şekil, kelime vb.) ve sözlü olmayan (beden dili, yüz ifadeleri vb.) iletişim ağlarıdır. Bu ağlar sayesinde çalışanların gönüllülük esasına dayalı olarak sahip oldukları açık ve örtük bilgilerin açığa çıkartılması ile entelektüel sermayenin birikimine katkı sağlanması amaçlanmıştır (Sağsan, 2014: 33-34).

1.4.1.4.2.Teknolojik İletişim Altyapısının İnşası

Resmi ağ olarak da bilinen intranet, extranet, internet bu altyapıya öncülük etmektedir. Burada hem açık hem de örtük bilgiler sınıflandırılıp, düzenlenerek bireyler ve gruplar arası paylaşımı sağlanmaktadır. Bilgisayar, telefon, e-posta vb. iletişim araçları ile bilgi paylaşımının yapılabilmesi açısından önemlidir. Gönüllülük esasına dayanan bilgi paylaşımlarında performansların değerlendirilip ödüllendirilmesi de önemlidir (Sağsan, 2014: 35). Bireylerin Sosyal Değişim Teorisine göre yaptıkları paylaşımların temelinde maddi, duygusal ve toplumsal çıkarlar yatmaktadır. Bu paylaşımların daha inandırıcı olabilmesi içinde karşılıklı güvene ihtiyaç vardır (Turan, 2014: 5).

1.5.Bilgi Yönetimi ve İnternetin Kullanımı

Bilgi yönetiminde internet; bilgilerin kullanılması, paylaşılması ile grup halinde öğrenmeye ve yeni bilgilere ulaşmaya katkı sağlar. Bireyler çoğu zaman neyi bilip bilmediklerinin farkına varamazlar. Bireylerin sahip oldukları bu örtük bilgilerin açık bilgiye dönüştürülüp aktarılmasında da internetin payı büyüktür. Özellikle verilerin depolanması, bilgiye ulaşmada kolaylık sağlaması, iş birliği ve sosyalleşmenin artırılması açısından bilgi yönetiminde internet kullanımı önemlidir. Bilgi yönetiminde, paylaşımında kullanılan iletişim ve işbirliği teknolojilerini sınıflandıracak olursak, bunlar; iletişim ve işbirliği teknolojileri (communication and collaboration technologies), bilgi ana kapıları (portals), Intranetler ve Ekstranetlerdir. İletişim ve işbirliği teknolojileri, bilgi paylaşımını sağlamak için bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bireylerin iletişime geçmesini sağlar. Bilgi ana kapıları, pek çok bilgi kaynağına tek noktadan erişimi sağlayan yapılardır. Intranetler daha çok örgüt içinde çalışan kişilerin bilgilere ulaşip, paylaştığı ve kurum içi bilgi yönetiminin yapıldığı yerlerdir. Ekstranetler ise kurumlar arası bilgi transferinin yapıldığı yapılardır (Öksüzler, 2006).

1.5.1. Sosyal Medya ve Bilgi Paylaşımı

Bireylerin birbirleri ile etkileşimleri ve ilişkileri neticesinde internet ortamında yaptıkları diyaloglar sosyal medya olarak tanımlanabilir. Sosyal medya kullanım amaçlarına göre farklı meslek grupları arasında da tercih edilmektedir. İnternette pek çok ağ türü bulunmaktadır. Sosyal medyayı diğer ağ türlerinden ayıran özellikleri sıralayacak olursak; sosyal medya yolu ile aynı hedefe hizmet eden pek çok kişinin tanışıp sosyal arkadaşlık bağlarını geliştirmelerine yardımcı olur. İstenilen bilgilere çevrimiçi veya pasif olarak ulaşılabilir. Aktif olarak sosyal medyaya dâhil olan kullanıcılar içerik oluşturabilir, değerlendirebilir ve bu içerikleri etiketleyebilirler. Kullanıcılar arasında zaman ve mekân sınırlandırılması yoktur (Öztürk ve Talas, 2015: 108-109).

1.5.1.1. Sosyal Medyanın Özellikleri

Sosyal medya zaman ve mekân gözetmeksizin farklı kültür, eğitim, yaş gibi özelliklere sahip insanların ilişkilerinden doğan ve aralarında bilgi paylaşımının yapıldığı bir ağ türüdür. Bu ağ türünün başlıca özellikleri bulunmaktadır. Bunlar (Öztürk ve Talas, 2015: 109-110).

- Katılım: Sosyal medyayı kullanan insanları pasif konumdan aktif konuma getirerek bireyler arasındaki zaman ve mekân olayının ortadan kalkmasıdır.
- Açıklık: Sosyal medyayı kullanan bireylerin sosyal medyada paylaşılan bilgilere yorum yapma veya bu bilgilerden dönüt almasını sağlama durumudur.
- Karşılıklı Konuşma: Klasik ağlar veya medyada iletişim tek yönlü olurken kullanıcılar pasif durumda kalıyordu. Oysa sosyal medyanın karşılıklı konuşma özelliği sayesinde bireyler iki yönlü bir iletişime geçebiliyor, anında dönüt alabiliyorlar.
- Topluluk: Sosyal medyayı kullanan, aynı hedefe ulaşmak isteyen ve ortak özellik sahibi bireylerden oluşan gruplar arasındaki bilgi, video, resim gibi pek çok paylaşımın olanak sağlayan bir özelliğidir.
- Bağlantısallık: Sosyal medyanın bu özelliği onun daha çok sosyolojik yönü ile ilgilidir. Sosyal medya tek yönlü olmayıp birden fazla kişiye ve siteme bağlı olabilir.
- Medyada İçerik Oluşturma: Geleneksel medyada içerik belirli kişi ve araçlar ile oluşturulurken, sosyal medya sayesinde internet ve bilgisayarı kullanabilen her birey sosyal medyada video, resim, yazı gibi pek çok paylaşımında bulunarak içerik oluşturabilir.
- Yeni Etkileyenler Tabakası Oluşturma: Sosyal medya bireylerin fikirlerini rahatça ifade edebilecekleri bir sosyal ağıdır. Bu yönüyle de sosyal medyayı etkileyenler birimine girmektedirler. Sosyal medya kullanıcıları bu yönüyle sosyal medyaya yön veren ve etkileyen bir tabakayı oluşturmaktadırlar.

1.5.1.2. Sosyal Medya Ortam ve Araçları

Sosyal medyanın araçlarını; bloglar, mikrobloglar, wikiler, sosyal işaretleme, sosyal ağlar, medya paylaşım siteleri ve sanal dünyalar olarak sıralayabiliriz (Öztürk ve Talas, 2015: 110).

1.5.1.2.1 Bloglar

Bloglar sosyal medyayı kullanan bireyler için günlük yerine kullanılabilir sitelerdir. Bloglarda önemli teknik bilgilere ihtiyaç duyulmamaktadır. Blogları kullanan kişiler burada paylaştıkları bilgileri ve resimleri herhangi bir bilgi birikimine gerek duymadan anında paylaşabilmektedirler (Öztürk ve Talas, 2015: 110).

Weblog'un kısaltılması olarak kullanılan bu yazılım programı web günlüğü olarak kullanılmaktadır. Bu yazılımı kullanan kişiler burayı günlük olarak kullanıp düşüncelerini, gözlemedikleri olayları yazabilir, paylaşabilir hatta buraya yorum bile yapılabilmektedir. Kendi içerisinde kullanım amaçlarına göre moblog, photoblog, vlog, linklog gibi türleri vardır (Çağlar, 2012: 38).

1.5.1.2.2. Mikrobloglar

Mikroblog denilince akla gelen sitelerden biri de Twitter'dır. Burada bireyler anlık olarak mesajlaşabilir, yeni güncellemeler yapabilir ve paylaşımında bulunabilirler. Bu türden bilgiler mikroblogları kullanan bireyler ve arkadaşları tarafından da haberleşme imkânı sunarlar (Öztürk, Talas, 2015: 111).

1.5.1.2.3. Wikiler

Wikiler ortak amaçlar doğrultusunda grup işbirliğine dayanan, kendini yenileyen bir yapıya sahip olan sosyal medya aracıdır. Wikilerde görüş alış verişleri yapılarak yeni sayfaların oluşmasına olanak verilir. Wikiler içerisinde Wikipedia daha çok tanınan bir araçtır (Öztürk ve Talas, 2015: 111).

Wikiler birbirine bağlı pek çok web sayfasının oluşturduğu web sitelerinde içeriği kolay yoldan oluşturan ve düzenleyen sistemdir. Wiki sözcüğü ilke kez Ward Cunningham tarafından kullanılmış olup hızlı anlamına gelmektedir. Bu yönüyle bilgiye ulaşımı kolay hale getiren bilgi depolarının olduğu bir yazılım programıdır (Çağlar, 2012: 37-38).

1.5.1.2.4. Sosyal İşaretleme

Bireylerin sosyal medyada ihtiyaç duydukları bilgiler erişimini sağlayacak sitelere ve kaynaklara erişimi kolaylaştırması yönüyle önemlidir. Bu yönüyle bireyler önemli gördükleri siteleri işaretleyerek bilgilere kolay ulaşım imkânı sağlarlar (Öztürk ve Talas, 2015: 111).

1.5.1.2.5. Sosyal Ağlar

Sosyal ağ siteleri bireylerin karşılıklı etkileşim halinde olduğu, birbirleri ile sosyal ilişkilerin kurulduğu bir sosyal ortamdır. Bu ağlar içerisinde sunduğu olanaklar yönünden en çok tercih edilenleri; facebook, linkedin, mySpace olarak sıralanabilir (Öztürk ve Talas, 2015: 111).

Sosyal ağları kullanan bireyler birbirleri ile iletişime geçip, sosyal çevrelerini geliştirebilecekleri gibi; bilgi, düşünce, görsel, video gibi çeşitli paylaşımlarda da bulunabilirler. Ayrıca kullanıcılara bilgi paylaşımının yanında eğlence fırsatları sunarak tercih edilme yönünü artırmaktadır (Çağlar, 2012: 39).

1.5.1.2.6. Medya Paylaşım Siteleri

Medya paylaşım siteleri kullanıcıları aktif hale getiren, çift yönlü bir kullanım imkânı sağlayan videoların, görüntülerin ve dosyaların paylaşıldığı sitelerdir. Bu tür sitelerde paylaşılan dosyalara anında yorum yapılabilir ve bu dosyalar değerlendirilebilirler. Bu sitelerin içerisinde video paylaşımına olanak sağlaması bakımından Youtube popüler bir medya paylaşım sitesidir (Öztürk ve Talas, 2015: 112).

1.5.1.2.7. Sanal Dünyalar

Ekonomik açıdan yüksek bir bütçe gerektiren, gerçek hayattaki olayları, şehirleri ve fiziki ortamları canlandıran sanal bir ortam olanağı sunan sosyal medya aracıdır. Sanal dünyalarda önemli olan gerçek hayatı yansıtmaları ve gerçek hayattan kopuk hayalî öğelere yer vermemesidir. İstenilen yerlerin ayrıntılı olarak görüntülerinin sunulduğu bir sitedir (Öztürk ve Talas, 2015: 112).

1.5.1.3. Sosyal Medyanın Avantajları

Sosyal medyanın sağladığı bazı avantajlardan bahsetmek mümkündür. Bunları şu şekilde maddeleyebiliriz (Öztürk ve Talas, 2015: 113).

- Sosyal medya aracılığı ile bireyler istedikleri bilgileri yayınlayabilme ve anında istenilen bilgilere erişebilme özelliğine sahiptirler. Bu yönü ile bilgilere ulaşım, paylaşım hızlı bir özellik gösterir.
- Bilgi paylaşımı yapılırken geleneksel medya kullanıldığında bu paylaşım oldukça maliyetli olurken, sosyal medya sayesinde bu olay çok ucuz bir yolla yapılabilmektedir.
- Sosyal medyada bireyler güven duyguları içerisinde karşılıklı iletişimde bulunabilir, anında dönüt alabilir ve ikili ilişkilerini geliştirip sosyal bir çevre oluşturabilirler.
- Dünyanın neresinde olursa olsun insanlar istedikleri bilgileri paylaşabilirler. Bu bilgiler yazı, resim, video vb. özellikler içerebilmektedir.
- Sosyal medya aracılığı ile istenilen bilgilere ulaşılacağı gibi üretilen bilgilerin de gerekli siteler aracılığı ile paylaşımı sağlanmaktadır. Sosyal medyada bulunan Facebook, Twitter gibi sitelerden istediğini seçerek bu paylaşımları rahat ve hiçbir ücret ödemedi gerçekteşirebilirler.
- Sosyal medya aracılığı ile günlük hayatta ulaşılması zor olan siyasetçilerden, ünlülere kadar her kesimden insana ulaşma, onlarla iletişim kurma imkânı gerçekteşmektedir.

1.5.1.4. Sosyal Medyanın Dezavantajları

Sosyal medyanın avantajlarının yanında birde dezavantajları vardır. Bunları da şu şekilde maddeleyebiliriz (Öztürk ve Talas, 2015: 113).

- Sosyal medyaya erişim hızlı olduğu kadar, bilgi paylaşımı da oldukça hızlıdır. Ancak sosyal medyada yapılan bu paylaşımlar her zaman olumlu olmayabilir. Bazen asılsız, gerçeği yansıtmayan haberlerin ve bilgilerin varlığı da sosyal medyada çok hızlı bir yayılma göstermektedir. Bu yönü ile olumsuz bir özellik göstermektedir.
- Sosyal medya aktif olarak yürütülmesi gereken faaliyetler bütünüdür. Bu faaliyetlerden kaynaklanan aksaklıklar hoş olmayan sonuçların ortaya çıkmasında sebep olabilir.

- Sosyal medyada yapılan bilgi paylaşımlarında hangi kaynaktan ve nerden geldiği belli olmayan bilgiler yüzünden, araştırılan konular hakkında istenilen bilgilere ulaşım zor olabilmektedir.
- Sosyal medyanın olumsuz sayılabilecek bir diğer özelliği de her türlü bilgi erişimine sahip olunması, sanal arkadaşlıkların çokluğu gibi sebeplerden ötürü kişileri gerçek ortamdan uzaklaştırıp, sanal bir dünyada mutlu olmalarına neden olmaktadır.

1.6.Bilginin Paylaşılmasını Etkileyen Faktörler

1.6.1.Bireysel Faktörler

Bilginin paylaşılmasını engelleyen bireysel faktörler daha çok bireyin kendisi ile ilgili olan engelleri kapsar. Bunlar bireylerin tecrübe eksiklikleri, bilgi paylaşımının öneminin farkına varılamaması ve bunun için birey tarafından yeterince zaman ayırılmaması, bireyin bilgi paylaşımı esnasında kendini güvende hissedememesi, paylaşımın yapıldığı bireyler arasındaki anlaşmazlıklar ve iletişim eksiklikleri, yaş, cinsiyet, kültür ve eğitim farklılıkları gibi bireylerin kendilerinden kaynaklanan engelleri sayabiliriz (Yeniçeri ve Demirel, 2007:224).

- Bilgi paylaşımı için zamanın kısıtlı olması
- Bireylerin iş güvenliği konusunda korku ve endişeleri
- Diğer bireylerin sahip oldukları bilgilerin yeterince farkında olunamaması
- Açık ve örtülü bilgi paylaşımından doğan sıkıntılar
- Güçlü bir hiyerarşinin, resmi güçlerin kullanımı
- Geçmişteki hatalı düzeltilebilecek geri bildirim, değerlendirmenin eksik kalması, hoşgörü yetersizliği
- Tecrübelerdeki farklılıklar
- Alıcılar ile bilgi kaynakları arasındaki etkileşim ve zamanın kısıtlı oluşu
- Sözlü ve yazılı iletişim becerilerindeki eksiklik
- Yaş farklılıkları
- Cinsiyet farklılıkları
- Sosyal ağ eksikliği
- Eğitim düzeyi farklılıkları
- Yönetici ve meslektaşları tarafından önemsenmeme korkusu ile bilgilerini izleme
- Bilginin yanlış kullanıma güven eksikliği
- Kaynakların doğruluğuna güven eksikliği ve
- Bireylerin ulusal kültür, değer, dil ve inançlarındaki farklılıklar (Riege, 2005: 23-24).

1.6.2.Örgütsel Faktörler (Kurumsal Engeller)

Örgütlerin ya da kurumların sahip oldukları aksaklıkları ve engelleri kapsar. Bunlar: Bilgi paylaşımında çalışanları motive edecek olan uygulamaların yetersizliği. Bilgi paylaşımını sağlayacak olan fiziksel olanakların ve teknik alt yapının yetersizliği. Bilgi paylaşımına öncülük edecek liderin olmayışı ve çalışanlar arasındaki iletişimin ve iş birliğinin yetersizliği. Bilgi paylaşımına rehberlik edecek stratejilerin yeterince anlaşılır düzeyde olmaması, kurum içerisinde çalışanları teşvik edecek, işbirliğini artıracak ödül sisteminin bulunmayışı gibi engeller sayılabilir (Yeniçeri ve Demirel, 2007:224).

- Kurum hedeflerinin, stratejilerinin, girişimlerinin belirsiz veya eksik olması.
- Bilgi paylaşımı uygulamalarının değerini ve faydalarını açık bir şekilde iletecek liderlik ve yönetsel ilkelerin eksikliği.
- Yeni bilgileri oluşturmak ve paylaşmak için resmi ve gayri resmi alanların yetersizliği.
- Bireylerin bilgilerini paylaşmalarını sağlayacak, onları motive edecek ödül ve takdir sistemlerinin olmayışı.
- Kurum kültürünün mevcut bilgi paylaşımları için yeterli desteği sağlayamaması.
- Yetenekli ve deneyimli kişilerin varlığının bilgi depolamadaki yetersizlikleri.
- Paylaşımları desteklemek için gerekli altyapı eksikliği.
- Kurumların yeterli paylaşımları sağlayacak kaynaklarındaki eksiklik.
- Kurumlar arası rekabet gücünün yüksekliği.
- İletişim ve bilgi paylaşımın belirli yönlerde kısıtlanması.
- Fiziksel çalışma ortamını ve etkili paylaşım uygulamalarını kısıtlamak.
- Kurum içi rekabetin yüksek olması.
- Örgüt yapısındaki hiyerarşik engeller ve paylaşım uygulamalarındaki yavaşlık.
- Kurumların paylaşımları sağlayacak yapısal büyüklükleri (Riege, 2005: 25-26).

1.6.3.Teknolojik Faktörler

- Kurumların bütünleşme eksikliği sebebiyle çalışanların bir şey yapamaması.
- İletişimi engelleyecek iç ve dış teknik yetersizlikler.
- Çalışanların paylaşım yapmak için kullanacakları teknolojik olanakların farkındalık oranının düşüklüğü.
- Farklı bilişim teknolojileri ve süreçleri arasındaki uyum eksikliği.
- Paylaşım uygulamalarının kısıtlanması, bütünleşmiş bilişim teknolojileri ile bireylerin ihtiyaç duydukları gereksinimleri arasındaki uyumsuzluk.

- Tecrübe eksikliğinden kaynaklı sistemleri kullanmadaki yetersizlik.
- Yeni sistem ve süreçleri ile ilgili çalışanlardaki eğitim eksikliği.
- Yeni sistemin tüm avantajlarının tanıtımındaki eksiklik (Riege, 2005: 29).

1.2. Sermaye ve Sosyal Sermaye

Sermaye kavramı pek çok alan tarafından tanımlanmıştır. Halk dilinde para, ekonomistlere göre mal, işletmecilere göre maddi ve gayri maddi varlıkların tümü, muhasebeciler ve finansmanlılar için kuruluşlardaki sermaye paylarının toplam değeri, halk için ise verimliliği artıracak olan herhangi bir üretim aracıdır. Sermaye kavramının genellikle örgütlerin ekonomileri konusunda önemli olduğu üzerinde durulurken, nitelikli, eğitilmiş insanların varlığı ile bu durum yeni sermaye türlerinin doğmasına neden olmuştur (Yavuz, 2012: 5-6).

Sermaye kavramı önceleri ekonomik bir terim olarak kullanılsa da daha sonradan eğitilmiş ve yetenekli bireylerin kurumlara sağladığı fayda neticesinde alanını genişletmiştir. Ekonomik sermaye, beşeri sermaye, entelektüel sermaye, kültürel sermaye gibi sermayenin türleri mevcuttur. Özellikle kurumlar birbirlerine rekabet üstünlüğü sağlamada ekonomik sermayeden ziyade entelektüel sermayeye önem vermişlerdir. Okullarda kazanılan birikimler ile bireyin aileden getirdikleri birikim, beceri kültürel sermayeyi oluşturur. Sosyal sermaye ulaşılabilirlik yönünden yani bilgiye ulaşmada bireysel değil, grupla elde edilen birikim yönünden diğer sermaye türlerinden ayrılmaktadır (Abdioğlu ve Yavuz, 2013: 27).

Ekonomistlere göre her türlü fiziksel birikim sermaye olarak kabul edilirken, günümüzde üretime yarar sağlayacak maddi ve manevi birikimler sermaye kavramını oluşturmaktadır. Marx ve Bourdieu sermaye kavramının ekonomik yönüne dikkat çekerken, Taylor 1980'lerde fiziki sermayeden başka iletişim ve güvene dayalı diğer sermayeleri tamamlayacak nitelikte olan sosyal sermayenin önemine dikkat çekmiştir (Şimşek, 2013: 20).

1.2.1. Sermaye Türleri

1.2.1.1.Fiziki Sermaye

Fiziki sermaye bir örgütteki o ana kadar yatırılan toplam yatırımları ifade eder. Örgütlerin her türlü taşınmaz üretim araçları, konut veya inşaat yatırımları, üreticilerin döküm yatırımları fiziksel sermayenin kolları arasında yer alır (Yavuz, 2012: 6).

Fiziki Sermaye kurumların sahip oldukları birikimlerin, yatırımların ihtiyaç duyulması halinde nakitte çevrilebilecek durumda olmasıdır. Ekonomik sermaye ile verdiği sonuçlar bakımından benze özellikler göstermektedir. Burada önemli olan kurumların ellerinde somut olan sermayelerinin ihtiyaç doğrultusunda nakitte çevrilebilecek özelliğe sahip olmasıdır (Namalır, 2015: 11).

1.2.1.2.Beşeri Sermaye

ABD’de işçilerin makine gibi görülmesinin sonlandırılıp onların yeteneklerine ve tecrübelerine dayalı uygulamaların gelmesi ile beşeri sermayenin önemi başlamış bulunmaktadır. Böylece yönetimde ve uygulamalarda çalışanlarında fikir ve görüşleri alınmış onların da aktif olarak duruma dâhil edilmesi amaçlanmıştır. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçen bireylerin amaçlarına ulaşabilmek için sahip oldukları bilgi ve becerilerin bütünüdür. Beşeri sermayenin birikimini özellikle toplumun ihtiyaç duyduğu nesilleri yetiştirmek adına okullarda öğretmenlerden ve yöneticilerden beklenmektedir (Şimşek, 2013: 21).

Her ne kadar fiziki sermayeye benzese de durağan olmaması, uzun dönemde getirisinin olması gibi nedenlerden ötürü fiziki sermayeden ayrılır. Kurum çalışanlarının sahip oldukları bilgi, eğitim, yetenek, tutum ve davranışlar ile tecrübelerin bütününe ifade eder. İlk sermaye türü olarak kabul edilen beşeri sermaye literatüre kavram olarak 1960’lı yıllarda T.W. Schultz ve Gary Becker ile girmiştir. Kurumların rakiplerine kıyasla uzun ömürlü olmasını sadece fiziki sermaye değil beşeri sermayeye verilen önemde sağlamaktadır. Beşeri sermayenin gerçekleşebilmesinde iyi düzenlenmiş bir eğitim sistemi ile kurum içi başarıya götürecek hizmet içi eğitimlerinin verilmesi önemlidir. Bunun yanında sağlık

hizmetleri ve bireylerin iş sahibi olmak için buldukları ilden başka bir ile gitmesi gibi sebepler sıralanabilir. Tüm bunların ortak amacı sağlıklı, entelektüel, teknolojik ve ekonomik yönden güçlü bir toplum veya örgüt yapısı oluşturmaktır (Yavuz, 2012: 9-11).

1.2.1.3.Kültürel Sermaye

Bir kurumun sahip olduğu, onu diğer kurumlardan ayıran değerleri ve özellikleri örgütlerin kültürel sermayeleri olarak ifade edilmektedir. Özellikle kültürel sermayenin birikiminde kurumların sahip oldukları anıları, örgütün çalışanları ile sahip oldukları iletişim ve etkileşim yapısı gibi özellikler önemlidir. Eğitim kurumları kültürel sermayenin biriktirilmesinde son derece önemlidirler (Şimşek, 2013: 21-22).

Bir kuşaktan diğer bir kuşağa aktarılan bilgi, tecrübe ve kültüründe yaptığı birikimlerin bütünüdür. Bireylerin gerek formal eğitim yoluyla okullarda, gerekse informal eğitim yoluyla aileden ve çevreden edindiği bilgilerin ve becerilerin bütünüdür. Böylece bireylerin hayata bakış açıları ile hayattan beklentileri de birbirinden farklı olacaktır. Benzer kültürel sermayeleri olan bireylere bakarak onların ne türden bir toplumun mensubu olduğunu anlayabiliriz. Kültür birikim işidir. Bireyler sosyal bir varlık olarak topluluk içerisinde öğrendiği yeni bilgi ve deneyimlerini, örtük bilgi ve becerileri ile bütünleştirip, yeniden yapılandırarak kültürel sermayelerini geliştirebileceklerdir. Bourdieu kültürel sermayenin üç ögesi üzerinde durur. Bunlar bireyin yapmakta olduğu tercihlerinden kaynaklı davranışların sergilendiği içselleştirilmiş kültürel sermaye, içselleştirilmiş kültürel sermayenin kaynaklara aktarılabilirdiği kişiselleşmiş kültürel sermaye ile içselleşmiş kültürel sermayenin formel çıktılarının alındığı kurumsallaşmış kültürel sermayedir (Yavuz, 2012: 13-16).

1.2.1.4.Entelektüel Sermaye

Entelektüel sermaye kavram olarak ilk defa 1960'lı yıllarda Hermanson tarafından bahsedilse de günümüz anlamıyla 1991 yılında Thomas Stewart tarafından Beyin Gücü adlı makalede bilgi, enformasyon, mülkiyet ve deneyimden oluşan bir bütün olarak bahsedilir. Entelektüel sermaye daha çok bireylerin davranışlarına etki eden,

örgütlerde rekabet üstünlüğü sağlayan soyut kavramlar üzerinde durur. Kurumların sahip oldukları sosyal varlıklar, beşeri, yapısal ve ilişkiyel sermayelerde entelektüel sermayenin birikimi için önemlidir (Yavuz, 2012: 6-8).

İnsan ve insan ilişkilerinden kaynaklanan bir sermaye türüdür. Kavram olarak 1975’li yıllarda Michael Kalecki tarafından bir makalede kullanılmıştır. Günümüzdeki anlamı ise Beyin Gücü adlı makaleyi yazan Thomas A. Stewart tarafından kullanılmıştır. Kurumlar sahip oldukları sermaye türlerini gözden geçirirken özellikle örgütün sahip olduğu entelektüel sermaye birikimine bakarlar. Bunlar kişilerin sahip oldukları yetenek, tecrübe ve eğitimdeki yeterlilik gibi özelliklerdir. Entelektüel sermaye kurumların sahip oldukları açık ve örtük bilgiler ile bu bilgilerin kurum yararına çevrilme süreçlerini ve tüm bunların sonucunda ortaya çıkan ürünleri içerir. Entelektüel sermaye örgütlerin ekonomik ve sosyal yönden fayda görmelerini sağlayacak insanın sahip olduğu bilgi, tecrübe, yetenek gibi maddi olmayan özelliklerin sosyal ağlar ile diğer bireyler ile kurduğu iletişim süreçlerinden oluşan bir bütündür. Amaç gelişen bilgi ve bilgi teknolojileri ile kurumsal rekabet üstünlüğü sağlamaktır. Bilgi toplumunda toplumların ekonomilerini belirlemelerinde hammadde konumunda olması, bilgi teknolojilerinin yoğun olarak kullanıldığı, kurumların rekabet üstünlüğü sağlamak için mücadele etmesi gibi sebeplerden ötürü önemli bir sermaye türüdür (Akyüz, 2005: 31-37).

Entelektüel sermayenin oluşumunda yapısal ve ilişkiyel sermaye de önemlidir. Örgütlerin verimliliğini artırmak için her türlü dışsal unsur yani dış çevre ile iyi ilişkiler geliştirmesi örgütlerin ilişkiyel sermayelerini belirler. Örgütlerin sosyal sermayeleri ise kurumların sahip oldukları donanımları, fiziki ve teknolojik alt yapıları kapsayan insan bilgisi dışındaki faktörlerdir. Yapısal ve ilişkiyel sermayenin de verimli bir şekilde kullanılması örgütlerin entelektüel sermaye birikimlerine katkı sağlayacak başlıca kavramlardır (Yavuz, 2012: 12-13).

1.2.2. Sosyal Sermaye Kavramı

Sosyal sermaye ile toplumlar güven, etkileşim ve sosyal ağlar ile tanıdık veya tanımadık bireyler ile çıkar gözetmeksizin iletişime geçerek sosyal bir bağ oluştururlar. Kurallara körü körüne bağlı bir toplum anlayışı yerine değerlerin,

normların ön plana çıktığı bir toplum anlayışı oluşturmaktır. Kurumdaki bireylerin etkileşimde ve güven içerisinde ortak hedefler doğrultusunda çalışmalarını sağlayan enformel değerdir. Sosyal sermaye birikimin sağlayacak olan sosyal ağlar ile bireyler hem tanıdıkları ile hem de hiç tanımadığı kimseler ile iletişime geçerek bilgi paylaşımında bulunarak sosyal bağlarını güçlendireceklerdir. Aynı zamanda toplumu oluşturan bireylerin toplumsal normlara bağlılığını da artıran bir sermaye türüdür. Toplumsal bir varlık olan insan toplumla ne kadar uyum içerisinde yaşarsa gerek iş yaşantısında gerekse özel hayatında başarıyı yakalayacaktır. Sosyal sermayenin kaynakları sosyal kaynaklar, ekonomik kaynaklar, ortak kaynaklar ve kültürel kaynaklar olarak sıralanabilir (Şimşek, 2013: 22-23).

Sosyal sermaye kavramının tarihine bakılacak olunursa Tocqueville'in "Amerika'da Demokrasi" adlı kitabında sosyal sermayenin tanımına yakın bir ifade belirttiği görülür. 1990'lı yıllarda ise Coleman ve Putnam tarafından sosyal sermayenin tanımı ve içeriği anlatılmıştır. Sosyal sermaye kavramı Durkheim, Marx, Weber, Jacobs hatta Aristo'ya kadar dayansa da sosyal sermayenin birikiminde okulun önemine değinmesinden dolayı Hanifan'ın (1916, s.130) "The Rural School Community Center (Köy Okulu Toplum Merkezi-1916)" adlı eserinde ilk defa terim olarak kullanılmıştır. Sosyal sermaye bireylerin ve kurumların birbirlerine karşılıklı güven, normlar ve karşılıklı ilişkilerden doğar. Sosyal sermayenin makro ve mikro olmak üzere iki düzeyi bulunmaktadır. Makro düzeyde sosyal sermaye ülkelerin ve örgütlerin kurumsal yapılarını gösterirken, mikro düzeyde sosyal sermaye ise bireyler ve gruplar arasındaki karşılıklı güven, işbirliği, sosyal ağlardaki etkinlikleri kapsayan bilişsel ve yapısal özelliklerdir (Bal Taştan, 2015: 16-20).

Toplumlardaki ve kurumlardaki maddi ögeler dışında kalan her şey olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal sermaye hem sosyal hem de ekonomik içeriklere sahiptir. Karşılıklı ilişkilere dayandığı için sosyal, ekonomiyi etkilemesi sebebiyle de sermayedir. Sosyal sermayenin pek çok araştırmacı tarafından farklı tanımlanmasının sebebi iktisattan, politik bilimlere kadar farklı disiplinleri de kapsıyor olmasındandır.. Karl Marx sosyal sermaye kavramını ele alırken onun toplumun sosyal ve politik yapısında meydana getirdiği değişiklikler ile ilgilenmektedir. George Simmel ise sosyal sermayeyi bireyler ve gruplar arasındaki etkileşimi sağlayan normlara

dayandırmaktadır. Whiteley ise sosyal sermayenin güven boyutu üzerine durmuştur. Lin ise sosyal sermayenin sosyal ağlar bölümüne dikkat çekmiştir (Abdioğlu ve Yavuz, 2013: 29-31).

Sosyal sermaye kavramı toplumu oluşturan bireylerin gerek kendi aralarında gerekse grup içerisinde sosyal ilişkilerini anlatır. Requena makine sisteminde yağın işlevi neyse kurumlarda da sosyal sermayenin işlevinin benzer özellikler taşıdığı üzerinde durur. Fakat bu ilişkiler sadece grup içerisindeki bireyleri kapsadığı için gruba dâhil olan bireylerin sosyal sermayesini artırmış bu yönüyle de bazı araştırmacılar tarafından eksi yönleri görülmüştür. Bourdieu bu bireylerin beşeri sermayesi düşük bile olsa sosyal sermayelerindeki artış sebebiyle rakipleri arasında önemli bir konuma geleceğini belirtmiştir. Putnam ise grup dışında kalan bireylere karşı ön yargı beslenebileceğinden bahseder. Fukuyama bu negatif etkiyi güvenin yarıçapı kavramı ile açıklar. Ona göre grup içindeki bireyler çemberin bir yarıçapı, grup dışı bireyler ise diğer yarıçapı temsil ederler. Gruptaki bireyler bu çemberin yarıçapı geçebildikleri ölçüde sosyal sermayelerini artırabilecek, geçememeleri durumunda ise gelişme gösteremeyeceklerdir (Ekinci, 2012: 2505-2506).

Kurumların sürdürülebilir rekabet üstünlüğünü sağlamada diğer sermaye türleri ile bütünleşen, toplumlarda gönüllülük esasına dayanan maddi olmayan unsurların bütünüdür. Sobel, Slow, Arrow, Adler, Kwon, Field ve Fine sosyal sermayenin toplumsal normlardan oluştuğunu, sermayenin ise daha çok maddi özellikler taşıması sebebiyle sosyal kelimesinin sermaye ile birlikte anılmasının yanlış olduğunu dile getirmişlerdir. Ancak Paldam ve Svendsen gibi araştırmacılar da sermayenin ekonomik bir kavram olarak birikimi de ifade etmesi sebebiyle sosyal sermaye kavramının kullanılmasını desteklemektedirler. Sosyal sermaye içinde farklı disiplinleri barındırması sebebi ile bütün sosyal bilimlere bünyesine katar (Yavuz, 2012: 17-20).

Sosyal sermaye birikimi Lin, Belliveau ve Burt için tamamen bireysel iken 2000’li yıllarda artık örgütlerin hedeflerine ulaşabilmek için grup başarısı üzerinde odaklanmaktadır. Örgütsel sosyal sermaye örgütlerin rekabet üstünlüğü ve örgüt hedeflerine ulaşmada kurum içi çalışanları ile ve kurum dışı sosyal sermaye

unsurlarının birikimine önem verir. Kurum içi çalışanlarının sahip oldukları bilgi ve birikimlerin birbirleri ile kurdukları sağlam iletişim ve etkileşim ortamında paylaşılması sonucunda örgütlerin sosyal sermaye birikimleri artar. Nahapiet ve Ghoshal sosyal sermayenin sosyal ağlardan oluşan yapısal boyutu, üyeler arasındaki güven, işbirliği ve normlar açısından ilişkisel boyutu, ortak paylaşımlar ve benzer özellikler bakımından da bilişsel boyutlarından bahseder. Granovetter sosyal ağlar için bireylerin aralarındaki zayıf bağların önemine dikkat çeker. Bu zayıf bağlar bireylerin sosyal sermaye birikimini artırmada ve ihtiyaç duydukları bilgilere ulaşmada farklı bireysel özellik gösteren, farklı statüdeki ve pozisyondaki kişiler yoluyla daha kolay ulaşabileceğini çünkü her bireyin sosyal yönden farklılıkları olduğunu, zaman içerisinde bireylerin bu zayıf bağlarının benzer özellikler göstererek artacağını belirtir. Burt ise Granovetter' in aksine sosyal ağlardaki güçlü bağların önemine dikkat çeker. Güçlü bağlar sayesinde sosyal ağ içerisindeki bireylerin birbirlerine olan güven ve işbirliği içerisinde kolektif olarak çalışabileceklerini savunur. Ağı oluşturan bireylerin arasındaki kuvvetli iletişimi kuracak üçüncü bir kişiye dikkat çeker. Coleman ve Lin sosyal ağların kapalı olmasını ve böylece sosyal ağları kullanan kişiler arasında tam bir güven ortamı olacağını belirtir (Özdemir, 2008: 81-85).

A. Toffler'ın belirttiği ikinci dalga olan sanayi toplumunda fiziki ve mali sermaye üretimi yerini üçüncü dalga olan bilgi toplumunda beşeri ve sosyal sermayeye bırakmıştır. Toplumsal güven ile ekonomik bir kavram olan sermayenin birleşmesi ile oluşan bu kavram daha çok ekonomik özellik göstermektedir. Toplumların siyasi, ekonomik ve sosyal alanda başarılı olabilmesi için kişi ve güvene dayalı bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Toplumların sosyal, ekonomik sorunlarını çözmeye yardımcı olmuştur. Bir ülkedeki sosyal sermayenin göstergesi kişi ve kurumlar arası güven ile yönetenler –yönetilenler arası güvene bağlıdır (Karagül ve Dünder, 2006: 63-64).

“Sosyal sermaye kavramının ana fikri, sosyal iletişim ağlarının toplumun sağlıklı bir şekilde devam etmesinde hayati bir değeri olduğudur” (Şan 2007: 71).

Sosyal sermaye kavramı genel olarak üç ana unsura oturtularak değerlendirilmiştir. Bunlar; iletişim ağı, sosyal normlar ve güven eksenidir. Sosyal sermaye belirli güven

ortamı içerisinde ülkelerin ve toplumların ekonomilerine katkıda bulunur. Toplum için önemli olan ve toplumun ana yapısını oluşturan normlar sosyal sermaye için oldukça önemlidir. Normlar ile birlikte kişiler arasındaki ilişkiler, bu ilişkilerdeki güven ortamı da sosyal sermayenin belirleyicilerindedir (Karagül ve Masca, 2005: 38-39).

Bir ülkedeki sosyal sermaye “*güven, normlar ve iletişim kavramlarıyla yapılandırılır*” (Redondo, 2005: 2).

Bireyler sahip oldukları sosyal sermayelerini karşılıklı çıkarları için kullanabilir ve işbirliği sağlayabilirler. İnternet kullanımı sosyal sermaye birikimine katkı sağlar ancak bireyin tek başına internet kullanımı yoluyla elde edeceği sosyal sermaye birikimi sınırlıdır. Daha etkili bir sosyal sermaye birikimi yapılabilmesi için bireyin kendi hedeflerine uygun olarak sanal grubun üyeliği içerisinde bulunması gerekir. Bu gruplarda istenilen bilgi birikime daha sade, net ve hızlı bir biçimde ulaşılabilir. Bilgi paylaşımını artıran faktörler arasında motivasyon, sosyal sermaye birikimi, aidiyet duygusu, yardım etme ve gönüllülük de etki etmektedir. Bireylerin sanal ortamda oluşturdukları grupta somut olarak bir ödül sistemi yoktur. Burada amaç ortak hedefler doğrultusunda gruba katılan bireylerin toplumsal normlar, aidiyet duygusu içinde ve güven ortamında verimli bilgi paylaşımında ve sosyal sermaye birikiminde bulunabilmeleridir. Sosyal ağları kullanan grubun bireyleri aidiyet duygusu geliştirirler. Aidiyet duygusu bireyin öncelikle kendi bilişsel ve sosyal özelliklerini tanıması ile başlar. Kendini tanıyan ve tanımlayan birey kendi ile benzer özellik gösteren topluluklar içerisinde kendini daha rahat hissedecek ve bu duygular ait olduğu grup ile arasında bir bağ oluşacaktır. Bu gruba kendini ait hissedenen birey daha rahat bilgi paylaşımında bulunabilecektir. Homojen olarak oluşan grubun içerisinde ortak problemlerin çözüm süreci daha etkili ve kaliteli olabilmektedir. Böyle bir grubun ortak değerlere sahip olması, birlik ve beraberlik duyguları içerisinde bilgi paylaşımında bulunması kaçınılmazdır (Chiu, Hsu ve Wang, 2006: 1875-1878).

Sosyal sermaye kavramı ilk defa Loury tarafından iktisat bilminde kullanılmış olup Coleman ve Putnam ile önem kazanmıştır. Sosyal sermaye üzerinde çeşitli tanımlar yapılsa da hepsinin üzerinde durduğu üç önemli nokta vardır. Bunlar; pozitif

dışsallık, karşılıklı güven, normlar ve değerler ile bunların ortaya çıkmasını sağlayan gayri resmi sosyal ağlardır. Güven ile ilgili son yıllarda yapılan çalışmalar dikkate alınacak olursa üç temel güvenden bahsedilmektedir. Bunlar; kişilerarası güven, bireylerin birbirine olan güveni, yoğun güven, bireylerin ailelerine olan güvenleri ve kurumsal güvendir, bireylerin kurumlara olan güvenleri (Öksüzler, 2006: 110-111).

Putnam'ın ifadesiyle *“sosyal ağlar güvenin geçişken ve yayılcı olmasına sebep olmaktadır; size güveniyorum çünkü ona güveniyorum ve o bana göstermiştir ki o da size güveniyor”* şeklinde ifade etmektedir (Putnam, 1993: 169).

Kurumlar rekabet üstünlüğü elde edebilmek adına ellerindeki mevcut bilgiyi kullanmak ve bilgi yönetimini etkili bir biçimde gerçekleştirmek isterler. Buradan hareketle sosyal sermaye kavramı da kurumların hem rekabet üstünlüğü sağlamalarına hem de ekonomik ve sosyal yönden büyümelerine sebep olan her türlü maddi olmayan varlıkları kapsar. Eğitim sistemi de yeni gelişmelere paralel olarak nitelikli insan yetiştirmek adına eğitim sisteminde değişikliklere gitmiştir. Fiziksel yönden ve konum itibari ile pek çok okul birbirinden farklı olmasına rağmen okullar arasındaki esas farklılık onların sahip olduğu sosyal ve entelektüel sermayedir. Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin sahip oldukları yetenek, bilgi, tecrübeler, okulun sosyal ilişki ağları, normları, çalışanların güven duyguları, paylaşımcı özellikleri vb. onların çalıştıkları okulu diğer okulların önüne geçirebilecek sosyal sermaye faktörleridir (Şahin, Akar ve Başar, 2014: 301-303).

Sosyal Sermaye son yıllarda toplumların üzerinde sıklıkla durdukları bir sermaye türüdür. Bu sermaye türünü özetleyecek olursak maddi unsurlar dışında kalan güven, bağlılık ve değer ilişkilerine bağlı sermayelerin bütünüdür. Bir toplumun değerlerini ve normlarını oluşturan tüm öğeler de sosyal sermayenin bütününe oluşturan parçalardandır. Toplumu oluşturan bireylerin böylesine ortak değerlere hizmet etmesi, bu değerlerin birikimine çalışması da sosyal sermayenin artmasına neden olur. Gerek resmi kurumların gerekse sivil toplum örgütlerinin güven duygusu içerisinde ortak amaçlar için çalışır durumda olması o kurumların sosyal sermayelerini artırıcı etki yapar (Namalır, 2015: 14-16).

1.2.2.1.Bourdieu, Coleman ve Putnam'a Göre Sosyal Sermaye

Farklı disiplinlere ait pek çok araştırmacı tarafından farklı tanımlansa da sosyal sermaye bugünkü anlamına Bourdieu, Coleman, Putnam tarafından kavuşmuştur. Bourdieu içinde yaşanan dünyayı anlayabilmek için kurumların ve bireylerin sahip oldukları kültürel, ekonomik ve sosyal sermayelerini anlamalarının önemine dikkat çeker. Mevcut sermayelerin anlamının bilinmeden içerisinde bulunduğu dünyayı anlayamayacağını belirtir. Sosyal sermayedeki birikimin de kaliteli ve yarar sağlayacak iletişimden geçtiğini belirtir. Amaç kurumların ve bireylerin sosyal sermayeleri yolu ile ekonomik sermayelerini artırmaktır. Sosyal sermayeyi ekonomik sermayenin bütünleyicisi olarak kabul eder. Coleman sosyal sermayenin oluşumunda beşeri sermayenin önemine dikkat çekerken, bireylerin sahip oldukları yetenek, güven, ortak normlar, örtük bilgiler ve bu bilgilerin açığa çıkarılması gibi özellikler doğrultusunda ortak amaçlar için işbirliğinin önemini üzerinde durur (Yavuz, 2012: 23-26).

Toplumların giderek bireyselleşmesi ve zayıflayan sosyal ağlar neticesinde insanların bireysel olarak karşılayamayacağı maddi, manevi ve sosyal bilgilerin hazırda var olan sosyal ağlar ile ulaşılabileceğini ifade eder. Sosyal sermaye kavramı 20. yüzyılın ortalarına doğru sosyal bilimler literatürüne girmesine rağmen 1960'lardan sonra tartışma ortamına girmiş, 1980'lerden itibaren Bourdieu, Coleman ve Putnam sosyal sermayenin kavramsallaştırılmasında önemli rol oynamışlardır. Burada amaç sağlıklı bir toplum yapısı oluşturmaktır. Sosyal sermaye hem kişinin kendisinde hem de kişiler arası ilişkilerin yapısında saklıdır (Yarcı, 2011: 126-128).

Putnam sosyal sermaye kavramını açıklarken Coleman'dan etkilenmiş sosyal sermayenin güven, normlar ve sosyal ağlardan oluşan unsurlarının olduğunu belirtmiştir. Ancak bireylerin sosyal sermaye birikime sahip olamayacağını onun yerine bireylerin ortak amaçlar doğrultusunda işbirliği ve güven içerisinde çalışarak toplumların sosyal sermaye birikimleri olabileceğini öne sürer. Putnam'a göre sosyal sermayede toplumsal çıkarlar, bireysel çıkarların önüne geçer. Gönüllülük ve işbirliğinin arması sonucu toplumların sosyal sermayelerinin de aynı oranda artacağını belirtir. Putnam sosyal sermayenin ağların nitelikli kullanımına bağlı olarak negatif veya pozitif yönden etki yaratacağının üzerinde durur. Ona göre

benzer özelliklere sahip bireylerin ortak amaçlar doğrultusunda bir araya gelerek oluşturdukları sosyal ağ gruplarının özellikleri örneğin ırkçı, aşırı dinci vb. sosyal sermayenin birikimde toplum için negatif etki yaratabilir. Bu türden gruplarda sosyal sermaye artarken, diğer gruplara karşı negatif bakış açıları geliştirilecek ve sahip olunan bilgi, tecrübe vb. özellikler aktarılamayacaktır (Yavuz, 2012: 26-29).

Sosyal sermaye kavramı ilk kez iktisatçı Loury tarafından kullanılsa da Coleman ve Putnam tarafından kavram önem kazanmış ve pek çok araştırmacı tarafından da farklı tanımlar yapılmıştır. Kurumların ve örgütlerin hedeflerine ulaşmada sosyal sermayenin önemine değinen Coleman, sosyal sermayeye ulaşmada sosyal etkinliklerin önemine dikkat çeker. Coleman'dan etkilenen Putnam'da sosyal etkinlikler ve sosyal sermayenin birikiminde toplumun normları, işbirliğini sağlayacak ve artıracak güven ve sosyal ağların önemine dikkat çeker (Öksüzler, 2006: 110).

Sosyal sermaye kavramı sosyolojiden, siyaset bilimine, ekonomiden, eğitime kadar pek çok alanda farklı tanımların yapılmasına neden olsa da genel olarak üç temel başlıkta toplandığı söylenebilir. Bunlar; içsel, dışsal ve tarafsız tanımlardır (Turan, 2014: 3).

1.2.2.2.İçsel Boyutta Sosyal Sermaye

Toplumların ilişkilerini iyi hale getirmek ve amaçlarına ulaşabilmek adına kaynak görevi yapmaktadır. Coleman önem verdiği içsel boyutta önemli olan, kurumun ortak amaçları noktasında bireylerin bir arada işbirliği içerisinde çalışmalarını esas alır. Amaç örgütte çalışan kişilerin birlikte çalışarak sosyal sermaye birikimine katkı sağlamalarıdır (Turan, 2014: 3).

1.2.2.3.Dışsal Boyutta Sosyal Sermaye

Bireyin farklı ağlar ile iletişim halinde bulunması gerekliliği üzerinde durur. Kişinin diğer kişiler ile kurduğu iletişime ve etkileşime dikkat çeker. Bu iletişim sırasında kurulan bağların yeterli olamamasının bilgi akışında önemli olduğu görüşü hâkimdir.

Tarafsız boyutta ise hem içsel hem de dışsal perspektiflerin önemine dikkat çeker. (Turan, 2014: 3).

Dışsal Sosyal sermaye sosyal sermayenin bilişsel ve yapısal boyutları ile ilgilenirken bireyin doğrudan veya dolaylı olarak faydasına olacak, bireyin ilişkilerini geliştirip ortak bir amaca yönelmesini sağlar (Turgut ve Begenirbaş, 2014).

Sosyal sermaye bireyin kendi amaçları doğrultusunda hem kurum içindeki paydaşlar ile hem de kurum dışındaki paydaşlarla işbirliği yaparak iletişime geçerek somut ve soyut kavramlar bütünüdür. Kurum içinde çalışan kişilerin bireysel farklılıkları onların sosyal sermaye oluşumlarını etkilemektedir. Bunların yanında sosyal ağların özellikleri de sosyal sermayeyi etkileyen faktörler arasında yerini bulur (Özdemir, 2008: 82-83).

1.2.3. Sosyal Sermaye Oluşumu Etkileyen Sosyal Ağların Özellikleri

Sosyal sermayelerin oluşumunda sosyal ağlar da önemli bir etkidir. Bu ağların büyüklüğü, ağı kullananlar arasındaki ilişkiler, bireysel farklılıklar, ağa katılanların sayısal oranı, bireyin sosyal ağdaki konumu gibi özellikler bireylerin sosyal sermayelerini oluşturan sosyal ağları için önemlidirler (Özdemir, 2008: 85).

1.2.3.1. Ağ Kurma Davranışları (Networking Behaviors)

Bireylerin mesleki başarılarının artırabilmek için gerek içi kurum içi gerekse kurum dışı çalışanlar ile iletişimi, mesleki çalışmalarına katılmak, sosyalleşmek gibi davranışları içine alır. Gerek kurum içerisinde gerekse kurum dışındaki çalışanların ve yöneticilerin iletişim halindeki davranışlarını oluşturur. Bu türden davranışlar çalışanların sosyalleşmelerine ve iletişimlerini artırmalarına sebep olur (Özdemir, 2008: 85).

1.2.3.2. Ağ Büyüklüğü (Network Size)

Ağa katılan kişilerin sayısındaki niceliksel çokluğu ifade eder. Bu sayı ne kadar büyürse ağ büyüklüğü o oranda artar ve yeni kaynaklara, bilgilere ulaşımında o oranda

kolaylaşır. Ayrıca ağı katılan kişilerin çokluğu ile daha çok iletişim ve etkileşimde bulunulacağından dolayı sosyal ilişkilerde o ölçüde artacaktır (Özdemir, 2008: 85).

1.2.3.3. Ağ Farklılığı (Network Diversity)

Ağı katılan kişilerin bireysel farklılıklarından bahseder. Bu farklılık eğitim düzeyi, çalıştıkları kurumlar, cinsiyet vb. olabilecek kişinin kendisine has her türlü özellikleri kapsar (Özdemir, 2008: 85).

1.2.3.4. Ağ Yoğunluğu (Network Density)

Ağı katılan kişilerin birbirleri ile yakın ilişkilerinden bahsederek bu ilişkilerin yakınlığı sayesinde kişiler birbirlerine daha çok ısınır, benimseyip ağı daha yoğun olarak kullanmaktadırlar. Birbirini daha yakından tanıyıp kaynaşan kişiler arasında benzer özellikler daha belirgin ortaya çıkacağı için grubun belirli süre sonunda homojen olması beklenir (Özdemir, 2008: 85).

1.2.3.5. Ağ Merkeziyeti (Network Centrality)

Sosyal ağı katılan ve bu ağı kullanan bireylerin sosyal ağdaki yerini ve önemini belirtir. Bireyin ağ içerisinde merkezde olması birbirini tanımayan bireyler arasında ilişki kurmalarını sağlayarak bireyi daha görünür ve önemli bir hale getirmektedir. Bu sayede birey daha güçlü bir sosyal yapıya ve bilgiye sahip olabilecektir (Özdemir, 2008: 85).

1.2.4. Sosyal Sermaye Yaklaşımları

1.2.4.1. Bağlantılarına Göre Sosyal Sermaye

Bağlantılarına göre sosyal sermaye kavramı toplumu oluşturan bireyler arasındaki etkileşim ve iletişimden kaynaklanan sermaye türüdür. Bu sermaye türünün bağlayan, köprülendiren ve birleştirici olmak üzere üç türü bulunmaktadır (Namalır, 2015: 19).

1.2.4.1.1. Bağlayan Sosyal Sermaye

Toplumda benzer özellikler gösteren bireylerin bir araya gelerek ortak amaçlar için biriktirdikleri sermaye türüdür. Bu sermaye türünde birbirine benzer özellikler

gösteren aile fertleri ve komşuların, yakın çevresi ile kurdukları güçlü bağlar sonucunda oluşan sermaye türünü ifade eder (Namalır, 2015: 19).

1.2.4.1.2. Köprülendiren Sosyal Sermaye

Bağlayan sosyal sermayeden farklı olarak bu türden sosyal sermaye daha çok yakın ilişkilerden ve bağlardan ziyade daha büyük grupları içine alan uzak bağlardan oluşan bir sermaye türüdür. Farklı özellikler gösteren bireylerin ortak amaçlar için bir araya gelerek oluşturdukları gruplarda açığa çıkan bu sermaye türü daha kapsamlı birikim yapılmasına olanak sağlar (Namalır, 2015: 19-20).

1.2.4.1.3. Birleştirici Sosyal Sermaye

Birleştirici Sosyal Sermaye sosyal statüleri farklı bireylerin aynı grup içerisinde karşılıklı ilişkiler sonucunda biriktirmeye çalıştıkları sermaye türüdür (Namalır, 2015: 20).

1.2.4.2. Boyutlarına Göre Sosyal Sermaye

İnternete erişimin hızla arttığı günümüzde sorunların çözümüne yönelik olarak gerek eğitim alanında gerekse sosyal alanda bireyler sanal topluluklar oluşturmuşlardır. Harris anketi sonuçlarına göre iş sahalarındaki rekabet ortamında bilginin ve bilgi teknolojilerinin kullanımının gerek kalkınma gerekse sektörün büyümesi için öneme arz etmektedir. Sanal toplulukların devamının sağlanabilmesi için bilgi paylaşımının teşvik edilmesi, motivasyon ortamlarının sağlanması, bilgi paylaşımında bulunan bireylerin istekli ve gönüllü olması gerekmektedir. Bunun için bilişsel faktörler ile sosyal sermaye faktörleri önemlidir. Bilgi paylaşımı için bireylerin kişisel ve davranışsal özellikleri ile kullandıkları sosyal ağın özellikleri de önemlidir. Sosyal ağı kullanan bireylerin bilgisayar ve internet kullanımı konusunda ne denli öz yeterliliğe sahip olukları da önemlidir. Ortak amaçlar için sanal topluluklarda buluşan bireyler bu amaçlar doğrultusunda bilgi paylaşımında bulunurlar. Buradan yola çıkarak bireylerin sahip oldukları sosyal sermaye boyutlarını üç ana başlık altında toplayabiliriz. Bunlar yapısal boyut, ilişkisel boyut ve bilişsel boyuttur (Chiu, Hsu ve Wang, 2006: 1872-1874).

Nahapiet ve Ghoshal (1998), Tsai ve Ghoshal, (1998: 464) sosyal sermayeyi yapısal boyut, ilişkisel boyut ve bilişsel boyut olmak üzere üç boyutta tanımlamaktadırlar (Özdemir, 2008: 86).

1.2.4.2.1. Yapısal Boyut

Bireye bağlı olmaksızın birey ve birimler arasındaki bağlantının yapılandırılmasından bahseder. Kişiler arasındaki bağlantılar, iletişim ağlarının varlığı, kişiler arası ilişkiler, bu ilişkilerden doğacak bilgilerin varlığı, bu bilgilere erişim süresi önemlidir. Burada amaç farklı kültürel ve bireysel değerlere sahip bireylerin iletişim halinde olmasıyla doğacak bilgilerin oluşmasına zemin hazırlamak ve bu bilgilerin dağıtımına yardımcı olmak (Göksel, Aydınlan ve Bingöl, 2008: 90).

Sosyal ağlar bu boyutun temelini oluşturur. İstenilen bilgilere en kısa sürede ulaşabilmek için sosyal ağların kullanımının önemine dikkat çeker. Özellikle sosyal ağın merkezinde olan birey bilgiye daha çabuk ulaşabilecek ve bilgi transferi daha kolay sağlanabilecektir. Burada örtük bilgilere ulaşmak ve güçlü ve zayıf bağlarla iletişime geçerek beyin fırtınası yapmak bu boyutun özelliğidir. Özellikle istenilen bilgilere ulaşmak için zayıf bağlarla kurulan iletişim önemlidir (Özdemir, 2008: 86-87).

1.2.4.2.2. Bilişsel Boyut

Burada ortak bir dil geliştirilerek bireysel başarılar aktarılır. Kişiler mevcut sorunlar ile ilgili olarak soru sorma ve tartışma ortamı yaratarak bilgilere ulaşabilmektedirler. Farklı bilgi, beceri, yetenek, tecrübelerle sahip bireyler arasında kurulmuş ortak dil ile istenilen bilgilere rahatça ulaşıp, bilgi paylaşımı yapılabilmektedir (Göksel, Aydınlan ve Bingöl, 2008: 91).

İnsanlar sosyal ağları sorunların çözümünde bilgi paylaşımında kullanmanın yanında sosyal gruptaki diğer bireylerle sosyal ilişkiler kurmak içinde kullanabilirler. Sosyal Bilişsel Kuram bireylerin davranışlarına etki edecek olan bilişsel yetilerden söz eder. Bunlar bireyin ulaşmak istediği sonuca yönelik olarak sahip olduğu öz yeterlilik ve beklentilerinden oluşur. Öz yeterliliği geliştirmek içinde bireyin bilgisayar ve internet

kullanımı becerilerinin iyileştirilmesi süreçlerini içine alır (Chiu, Hsu ve Wang, 2006: 1875).

Bilişsel boyutta amaç farklı yetenek ve bilgiye sahip bireylerin ortak bir dil oluşturup, kolektif bir amaç ve vizyona hizmet edip, bilgileri bu yönde harekete geçirmesidir. Bu sayede bilgilere daha kolay ulaşıp istenilen hedefe daha hızlı varılabilir. Böyle bir ortamda bireylerdeki örtük bilgilerde açık bilgilere dönüştürülecek ve amaçlara daha etkili bir biçimde ulaşılmış olunacaktır (Özdemir, 2008: 88).

1.2.4.2.3. İlişkisel Boyut

Karşılıklı güven, işbirliği, etkileşim ve toplumsal normlar sosyal sermayenin ilişkisel boyutunu oluşturur. Karşılıklı güven ve bu güvenin gelişmesi için çaba harcanması, farklı fikirlere karşı saygı, istekli bilgi paylaşımı, örtük bilgilerin açığa çıkarıldığı ortaya çıkan sorunu kendi sorunuymuş gibi benimseyerek çözmek istenmesi ve bunu yaparken de herhangi bir fayda beklenmeden yapılmasını amaçlar (Göksel, Aydınant ve Bingöl, 2008: 91).

Bireylerin arasındaki iletişimden ve işbirliğinden söz eder. Bunun içinde karşılıklı güven ortamının sağlanıp toplumsal normların yerine getirilebilmesi için sağlam ilişkilerin önemine dikkat çeker. Bir ortamda güven duygusu ne kadar etkili olursa bu gruba katılım ve bilgi paylaşımı da o denli güçlü olacaktır. Güven duygusu kadar ortak amaçlar için bir araya gelen gruptaki bireylerin normlarının da önemi büyüktür (Chiu, Hsu ve Wang, 2006: 1875).

Sosyal sermaye farklı boyutları olan bir kavramdır. Kişilerin birbiriyle özdeşleşmeleri, karşılıklı saygı ve güven, normlar, hoşgörü, yardımlaşma, empati, fikirleri yargılamamak ilişkisel boyutta ele alınmaktadır. Burada önemli olan yenilikçi davranış ve bilgilere ulaşırken kurulması istenen ilişkilerin önemine dikkat çekmektedir. Sosyal sermayenin diğer boyutları olan bilişsel sosyal sermaye ile yapısal sosyal sermaye, ilişkisel sosyal sermayenin gelişmesine katkı sağlarlar. Böylece bireyler örgütlerin ortak amaçları için daha planlı ve etkili bir çalışma içerisinde bulunabilirler. Bu türden etkili bir çalışma ortamına girilmesi de bireylerin

karşılıklı güven içerisinde çalışması ile mümkündür. Güven ortamının kurulması ile birlikte bireyler hata yapmaktan korkmaz ve daha özverili bir çalışma temposunda bulunurlar (Turgut ve Begenirbaş, 2014: 147-148).

İlişkisel boyut daha çok özdeşleşme, normlar, güvenilirlik üzerinde durur. Bu boyutta bireylerin sahip olduğu yetenek, sezgi ve değerlerin yardımıyla, örtülü bilgilere erişmek açısından karşılıklı güven ve yardımlaşma önemlidir. Bilgiye ulaşmada ve paylaşmada sosyal ağlar da önemlidir. Ancak sosyal ağları kullanan bireylerin karşılıklı güven duygularının sağlanması sonucu bireylerin örtük bilgileri de açığa çıkacak ve daha etkili ve verimli bir bilgi paylaşımı meydana gelecektir. Bireyler ortak bir amaç için iletişime geçerken çıkar ilişkileri gözetmeksizin tamamen yardımlaşma amaçlı bilgi paylaşımında bulunurlar (Özdemir, 2008: 87).

1.2.5. Sosyal Sermayenin Belirleyicileri

Sosyal sermaye ile ilgili literatürde çalışmalar yapılmış olsa da sosyal sermayenin belirleyicileri ile ilgili literatürde çok fazla çalışma yapılmamıştır. Ortaya atılan görüşler ampirik olarak araştırılmamış ilk defa Iyer vd. tarafından 2005 yılında ABD için araştırılmıştır. Burada sosyal sermaye belirleyicileri olarak güven, gelir, eğitim, yaş ve şehir belirlenmiştir (Öksüzler, 2006: 118).

1.2.5.1. Gelir

Bir kurumda sosyal ağlar ve sosyal gruplara katılımın o kurumun geliri ile doğru orantılı olduğu görüşü savunulmuştur. Kurumun ya da sektörün geliri ne kadar iyi ise sosyal sermayenin de o ölçüde artacağı belirtilmiştir (Öksüzler, 2006: 119).

1.2.5.2. Eğitim

Sosyal sermayenin eğitimle ilişkisini inceleyecek olursak bireylerin birlikte hareket ederek takım ruhu, yardımlaşma, karşılıklı iletişim, güven, sosyal yeteneklerin ortaya çıkarılması, toplumun bir ferdi olarak toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilir hale gelmesi vb. yönlerden dolayı eğitim, sosyal sermayenin en temel boyutunu oluşturmaktadır (Öksüzler, 2006: 119-120).

1.2.5.3. Yaş

Yaş ile sosyal sermaye arasında bazen doğru bazen de ters bir orantı olduğu söylenebilir. Normalde yaş ilerledikçe sosyal sermayenin de artacağı düşünülmektedir. Ancak yaşı ilerleyen bireylerde gerek fiziksel gerekse ekonomik yönden yaşanan sıkıntılar sebebiyle bireylerin geleceğe yönelik planları da zayıflamaktadır. Bu sebeple sosyal faaliyetlere katılım azalarak sosyal sermaye birikimini olumsuz yönde etkilemektedir (Öksüzler, 2006: 120).

1.2.5.4. Şehrin Büyüklüğü

Şehir büyüdükçe buna bağlı olarak ekonominin ve güven faktörünün de artacağı belirtilmiştir. Bu sebeple büyük şehirlerde sosyal sermayenin küçük şehirlere oranla daha fazla olduğu belirtilmiştir (Öksüzler, 2006: 120).

1.2.6. Sosyal Sermayenin Unsurları

Sosyal sermaye bireylerin karşılıklı etkileşimlerinden doğan duygusal örgütler ile karşılıklı güven, anlayış ve ortak bir amaç için yapılması gereken davranışlardan oluşur. Goleman sosyal sermayenin üç boyutundan bahseder. Bunlar; kurum çalışanlarının birbirlerine karşı duydukları güven, kurum çalışanları arasındaki iletişimi sağlayacak örgütsel şebeke ya da örgütsel ağ ve normlardır (Töremen, 2002: 560).

Sosyal sermaye kavramını tek boyutta ele almak onun içeriğini açıklamada yetersiz kalmaktadır. Bu yüzden sosyal sermaye hakkında pek çok araştırmacı farklı boyutlar ileri sürmüşlerdir. Ancak çoğunluğun görüşü üç ana unsur üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunlar; normlar, sosyal ağlar ve güvendir (Abdioğlu ve Yavuz, 2013).

Sosyal sermaye ile siyasi otoriteler politikalarını belirlerken, toplum içerisinde yaşamını sürdüren bireylerin de işbirliği içerisinde yaşamalarına olanak sağlar. Sosyal sermayenin unsurlarına bakıldığında toplumun yapısını oluşturan, birlik ve beraberlik duygularını güçlendiren normlar, bireylerin işbirliği içerisinde çalışmalarına olanak sağlayacak sosyal ağlar ve bu iş birliğini artıracak, karşılıklı etkileşimi artıracak olan güvendir (Şimşek, 2013: 23).

1.2.6.1. Normlar

Normlar toplum için önemli olan ahlaki değerler üzerinde durmaktadır. Sosyal sermaye ile ilgisi ise bireylerin çıkar gözetmeksizin kamu yararına yapacağı faaliyetler üzerinde durmasıdır. Bireyler onur, karşılıklı işbirliği, sosyal etkileşim gibi kavramlara önem vererek bireysel çıkar ilişkilerinden vazgeçerler. Bunun sonucunda ise toplumda karşılıklı güven ilişkileri doğmaktadır. Putnam bu durumun gerçekleşmesi halinde bireylerin karşılıklı güveni özümseyip artık bunu kural haline dönüştürebileceği görüşünü savunur (Abdioğlu ve Yavuz, 2013: 33-34).

Normlar toplumun temel değerlerini oluşturan ahlak, dürüstlük, erdem gibi bireylerin duygu ve düşüncelerini tamamen ortadan kaldırmayan ancak grubun değerleri açısından sınırlandıran formal ve informal olabilecek sosyal sermayenin unsurlarıdır. Ancak Fukuyama toplumun önemli gördüğü tüm normların sosyal sermaye olamayacağını, karşılıklı sorumlulukları yerine getirme ve doğruyu söylemesi bakımından özellikleri içermesi gerektiğini belirtir (Şimşek, 2013: 29).

Bilgi paylaşımında itici bir güç olarak karşılıklılık normu göze çarpar. Buna göre bireyler bilgi paylaşımında bulunurken birbirlerinden karşılıklılık beklemektedirler. Bu da sanal ortamda bir araya gelen bireyler arasında kuvvetli bir bağ oluşumuna sebep olur. Bu özellik sayesinde paylaşılan bilginin kalitesine ve miktarının önemi göze çarpar (Chiu, Hsu ve Wang, 2006: 1877).

Normlar bireysel çıkarların geri planda tutularak, toplumsal faydası olacak ahlaki değerlerin bütünüdür. Böyle bir toplumda bireyler arasında güven ve sadakat artacak, mutlu bir toplum yapısı meydana gelecektir. Toplumlarda normlar ne kadar çok özümseyip, uygulanırsa sosyal sermaye de o ölçüde artacaktır. Toplumsal kalkınma, huzur, refah, ekonomik, sosyal ve siyasal yönden büyümeleri için bireylerin kendi çıkarlarından vazgeçerek ortak amaçları gerçekleştirebilmesi için önemlidir. Normların bireyler tarafından kabullenilip benimsenmesinde ödül ve ceza yöntemi önemlidir (Yavuz, 2012: 38-39).

1.2.6.2. Güven

Toplumlarda sadece yazılı kurallara uyarak istenilen hedefe yeterince ulaşılamaz. Bununla birlikte toplumu oluşturan bireylerin birbirine güvenmesi de gerekmektedir. Coleman New York Mücevher Piyasası örneğinde kıymetli mücevherlerin sahipleri arasında birbirine güven neticesinde herhangi bir araca gerek duymadan değiş-tokuş yaptıklarını dile getirmektedir. Güven sosyal sermayenin belirleyicilerinden biri olduğuna göre güven eksikliği olan toplumlarda ekonomik gelişmelerde onun paralelinde istenilen ölçüde gelişme gösteremeyecektir. Güveni artırmada ortak bir amaç için bir araya gelen bireylerin çeşitli kriterlerden benzer özellikler göstermesi gerekmektedir. Bunlar yaş, cinsiyet vb. özellikler olabilir. Sosyal sermayenin diğer bir boyutu olan sosyal ağların genişliği de bireyler arası güvenin artmasında etkilidir (Abdioğlu ve Yavuz, 2013: 34-35).

Katı otoritelerin ve keskin kuralların olduğu kurumlarda çalışanlar emirlere itaat edip kuruma güven duygularını bir kenara itmektedirler. Bireyler makinanın dışlıları değildirler. Böyle bir durumda zaman ve enerji kaybı meydana gelecek, gruptaki bireylerin karşılıklı güven duyguları yitirilmiş ve o ölçüde iş verimleri de istenilen ölçüde gelişemeyecektir. Güven duygusunun tesis edildiği bir kurumda bireyler yaratıcılıklarını konuşuracak, birbirlerinden yardım alarak daha verimli bir çalışma ortamı oluşturacaklardır. Sosyal sermayenin artmasına yönelik olarak bireyler karşılıklı iletişim ve paylaşım içerisinde bulunacaklardır. Bunun olabilmesi için de bireylerin birbirine samimi bir ortamda güven duymaları gerekmektedir. İşte böyle bir ortamda istenilen amaçlara ulaşılabilecek ve sosyal sermaye birikime katkı sağlanacaktır (Töremen, 2002: 561-563).

Bireylerin bilgi paylaşımında bulunabilmeleri için öncelikle birbirlerine karşı güven duygusuna sahip olmaları gerekir. Bunun için de gruba dâhil olan bireylerin birbirlerine karşı dürüst olup menfaat gözetmeksizin yardımsever duygular içerisinde olması önemlidir. Daha verimli bir bilgi paylaşımının yapılabilmesi, sosyal ilişkilerin sürdürülebilmesi istekli katılımın artırılabilmesi için güven duygusu önemlidir. Ayrıca bilgi paylaşımında bulunan bireylerin de karşılıklı işbirliği içerisinde bu paylaşım istekli olmaları gerekir (Chiu, Hsu ve Wang, 2006: 1877).

İnsanların birbirine karşı tutumlarında güven önemli olduğu kadar kurumların birbirlerine karşı tutumlarında da sosyal sermayenin en belirgin unsuru olan güven önemlidir. Bilgi toplumunda kurumlarda güven ziyade güven faktörü üzerinde durulmuştur. Örgütlerde güvenin özümsebilmesi için kurum yöneticileri alanında doğru ve yeterli bireyleri seçme, kurum çalışanlarının ihtiyaç ve isteklerini belirleyerek eşitlik gözetme, örgütün ulaşması gereken hedeflerini ve sonuçlarını açıklama, kurum çalışanlarını değerlendirmeye katarak güvenilirlik ortamı sağlama, etkinliklerini yapmalıdırlar. Böylece kurum çalışanları güvenli bir ortamda kendilerini rahat hissedecek ve gerçekleştirmeleri gereken görevleri katı kuralları olan sisteme göre daha iyi gerçekleştireceklerdir. Ayrıca güven ortamının sağlandığı kurumlarda zamandan da tasarruf yapılarak kurumların ekonomik gelişmelerine katkı sağlanacaktır (Şimşek, 2013: 26-29).

Kurumların ekonomilerinin yükselebilmesi için sosyal sermayelerinin yüksek olmasına ihtiyaçları vardır. Bu da kurum çalışanları arasında güven duygularının yoğun olması sonucu ortaya çıkabilecek bir durumdur. Çalışanlar arasında güven duygusunun oluşmasında ekonomik, kültürel, eğitim düzeyleri gibi özellikler bakımından benzer nitelikte olmaları, sahip oldukları sosyal ağlarında geniş özellikte olması gerekir. Güven duygularının düşük olduğu bir toplumda ve örgütte sosyal sermaye birikimi azalacak ve ekonomik yönden zayıflama meydana gelecektir (Yavuz, 2012: 40-41).

Ayrıca güven ortamının sağlanabilmesi için paylaşılan dil de oldukça önemlidir. Burada kast edilen bireylerin konuştukları dil değil, ortak hedefler için geliştirdikleri dildir. Bireylerin rahatlıkla iletişim kurabilecekleri, paylaşımda bulunabilecekleri bir dilden söz edilmektedir. Bilgi paylaşımı ile bilgi birikimine katkı sağlamak isteyen bireyler geçmişteki tecrübelerini aktararak bu bağlamda ortak bir dil oluşturmak sureti ile bilgiye erişim, paylaşım ve sosyal sermayelerini birikim noktasında kaliteyi artırmayı hedeflemiştir (Chiu, Hsu ve Wang, 2006: 1878).

1.2.6.3. Sosyal Ağlar

Coleman, Putnam ve Bourdieu sosyal sermayenin bir unsuru olan sosyal ağların önemi üzerinde durmuşlar, bu ağların sağlıklı bir biçimde kullanıldığında toplumsal

bağların ve sosyal sermayenin kuvvetleneceği tersi yönde ise bağların zayıflayacağına dikkat çekmektedirler. Cohen ve Prusak ise sosyal ağların sadece tanışık kimseler ile olmasının önemli olmadığını, onun yerine sosyal ağlarda geçirilen emek, zaman, duygu gibi bireylerin ortaya koydukları yatırımlara bakmaktadırlar (Abdioğlu ve Yavuz, 2013: 35-36).

Sosyal ağlar bireylerin tanıdıkları veya tanımadıkları ile istedikleri kaynaklara ulaşmalarını sağlayan, grup üyeleri ile bilgi paylaşımına olanak tanıyan sosyal sermaye unsurlarıdır. Bu ağlar aracılığı ile bireyler sosyal bir ortam kurup; kültürel birikimlerini, tecrübelerini grup üyeleri ile paylaşarak takım çalışması yaparak sosyal sermayenin birikimine katkı sağlarlar. Örgütlerde ve kurumlarda bilgi akışının sağlanması, sosyal sermaye birikiminin yapılabilmesi için sosyal ağla önemli bir özelliğe sahiptir. Güçlü sosyal ağların olduğu kurumlarda bilgi paylaşımı ve sermaye birikimi daha fazla olurken, zayıf sosyal ağların olduğu bir kurumda bu durum tersi yönde bir etki gösterecektir (Şimşek, 2013: 30-31).

Sosyal sermaye grup üyelerinin ortak amaçlar doğrultusunda sosyal ağları kullanarak ortaya çıkar. Bourdieu, Coleman ve Putnam Sosyal sermayenin oluşumunda sosyal ağları en önemli unsur olarak görmüşlerdir. Sosyal ağlar sayesinde grup üyeleri arasında sosyal ilişkiler ve güven ortamı oluşarak işbirliği içerisinde hedeflere ulaşabilmektedir. Sosyal sermayenin ister öncüsü isterse sonucu olarak görülsün sosyal ağlar sosyal sermaye için güven ve iş birliği yönünden araştırmacıların önemli gördükleri sosyal sermaye unsuru olmuştur. Burt, Heidt, Fukuyama, ReaHolloway sosyal ağlardaki gruplar arası iletişim ve etkileşim sonucunda kolektif olarak ulaşılabilecek başarıdan bahseder. Cohen ve Prusak ise sosyal ağlar sayesinde oluşan güven ortamı ile bireylerin sahip oldukları örtük ve açık bilgilerin ortaya çıkarılabileceğini savunur (Yavuz, 2012: 41-42).

1.2.7. Sosyal Ağlar ve Eğitim

Sosyal ağlar ortak bir amaç için bireylerin bir araya gelerek fikirlerini, deneyimlerini paylaştıkları bir sistemdir. Bilgi toplumunun bir gereği olarak bilişim teknolojilerindeki gelişimler eğitim kurumlarını da etkilemiş, bilgi yönetim süreci yeniden şekillenmiştir. Bu ağlar sayesinde örgütler gerek kurum içi gerekse kurum

dışı online bilgi paylaşımında bulunabilmekte ve bilgi yönetimini daha etkin yapabilmektedirler (Özmen vd., 2011: 42-43).

Bilgi toplumunda bilgilere sadece okul duvarlarında erişilebilirlik kalkmış onun yerine her an, her yerde sosyal ağlar sayesinde bilgiye ulaşım kolaylaşmıştır. Eğitim sistemimizde de bu durum öğretmenin aktif, öğrencilerin pasif olduğu durumu ortadan kaldırmış, öğretmenlere daha fazla sorumluluk yükleyerek onları eğitim-öğretime rehberlik eder konuma getirmiştir. Bu ağlar sayesinde öğretmenler sadece kurum içi meslektaşları ile değil, kurum dışı her yaş grubu meslektaşları ile de bilgi yönetiminde bulunabilmişlerdir (Özmen vd., 2011: 43-45).

Eğitim sistemimizde bilgiyi üretenler ile bilgiyi kullananlar sosyal ağlar sayesinde bir araya gelmiş ve ortak bir amaç doğrultusunda buluşmuşlardır. Özellikle okullarda kullanılan okul web sitelerinin sayesinde öğretmenler kendine ait bölümleri doldururken, yöneticilerde bütün ağ günlüklerini bir araya getirerek koordineli bir çalışma ortamı sağlarlar. Sosyal ağlar, öğretmenlerin sahip oldukları örtük bilgilerin açığa çıkartılmasını böylece yeni fikirlerin ve uygulanacak yöntemlerin doğmasını sağlar. Bu da özellikle eğitim sistemi denetçilerine ve eğitim programcılarına eğitim sistemine yön verme açısından önemlidir. Eğitimde kullanım amaçlarına bakıldığında ise diğer eğitimciler ile bilgi ve kaynak paylaşımlarında bulunmak, meslektaşları ile sosyal ilişkiler kurmak, mesleki bilgi paylaşımında ve bilgi birikiminde bulunmak gibi maddeleri sıralayabiliriz (Özmen vd., 2011: 43-45).

Sosyal ağlardan en çok kullanılan facebook olmasına rağmen twitter da kullanılmaktadır. Eğitim-öğretim ile ilgili konularda bilgi verme, ihtiyaç duyulan bir kişiyi takip edebilme, konular ile ilgili özet paylaşabilme, dil öğrenebilme, fikirlerini paylaşabilme gibi pek çok konuda fayda sağlaması açısından talep görmektedir (Gülbahar, Kalelioğlu, Madran, 2010).

Flickr ise hem dijital fotoğraf paylaşımı hem de çevrimiçi fotoğraf yönetim özelliği ile eğitim sisteminde görsel okuryazarlık ve dil becerilerinin kazandırılmasında, öğrenme-öğretme ortamının görselleştirilmesinde önemlidir. Dijital fotoğrafların çekilmesi, hikâyelerin yazılıp görselleştirilmesi gibi avantajları ile eğitim sistemine

katkı sağlar. Okuldaki günlük ve önemli olayların görselleştirilmesi, bunların bir araya getirilerek slayt görüntülerinin hazırlanması, okullardaki e-port folyoların oluşturulmasında da kullanılmaktadır (Özmen vd., 2011: 45).

1.3. Sosyal Sermaye ve Eğitim

Sosyal sermaye özellikle kurum içi bireylerin takım çalışması, karşılıklı güven, verimlilik gibi özellikler üzerinde durur. Bilgi toplumunun bir gereği olarak eğitim sistemi de kendini yenilemekte ve değiştirmektedir. Özellikle okullarda yöneticiler, öğretmenler, öğrenciler ve veliler arasında karşılıklı etkileşim, güven, sosyal ilişkiler gibi yönlerden sosyal sermaye etkin rol oynamıştır. Pek çok araştırmacı sosyal sermayenin eğitim ve okul başarısını artırdığı görüşü üzerinde durmuşlardır. Dika ve Singh yaptıkları çalışmalarda sosyal sermayenin eğitimi artırıcı etkisinden bahsetmişlerdir (Ekinci, 2012: 2506).

Kurum içindeki bireylerin sosyal ilişkilerine bakıldığında okullardaki sosyal sermayenin önemi daha da artmaktadır. Etkili bir eğitim sistemi sosyal sermayenin hangi ölçüde kullanıldığı ile anlaşılabilir. Özellikle eğitim kurumlarının temel taşı olan öğretmenlerin sosyal sermaye unsurlarından sosyal ağlar ile birbirlerine karşılıklı güven, etkileşim, işbirliği içerisinde çalışma ve verimlilik gibi konularda sisteme katkıları önemlidir. Eğitim kurumlarındaki yöneticiler ve öğretmenler arasında güven, normlar ve sosyal ağlar sayesinde verimli çalışma ortamları sağlanabilmektedir. Putnam sosyal sermaye ile okullardaki eğitim arasında bir bağ kurarak, okul yöneticisi, öğretmen, veli, öğrenci işbirliği ve güven ile okullarda istenilen verimlerin ortaya çıkması sonucunda sosyal sermaye birikiminin de artacağını ileri sürer. Israel, Beulieu ve Hartless ise ortak sorunların çözümünde öğretmenlerin karşılıklı güven ve işbirliği içerisinde hareket ederek sorunları çözebileceğinden bahseder (Ekinci, 2012: 2507-2508).

Okullarda sosyal sermayenin kullanımı ile kurum içi çalışanlar arasında örtük bilgi paylaşımı amaçlanmıştır. Bunun için okulların fiziksel ve teknolojik alt yapısı, öğretmenlerin karşılıklı güven ve takım çalışmaları önemlidir. Bilgi paylaşım teknolojilerin sıklıkla kullanımı ve örgütsel güvenin sağlanması durumunda kurum içindeki örtük bilgiler açığa çıkarılmış olacaktır. Barutçugil kurum içi örtük bilginin

açığa çıkarılmasında kurum çalışanları arasındaki güven duygusunun öneminde dikkat çeker. Örtük bilgilerin açık bilgiler haline dönüştürülmesinden sonra grup içerisinde yeni bilgilerin üretimi, paylaşımı yapılabilmektedir (Ekinci, 2012: 2508).

Yang ve Chen bilginin dört şekilde paylaşılabilceğinden bahseder. Bunlar: kültürel, yapısal, beşeri ve teknik düzeyde bilgi paylaşımıdır. Örtük düzeydeki bilgilerin açık bilgilere dönüştürülmesi gruptaki bireylerin güven, samimiyet, çıkar gözetmeden çalışma özellikleri sayesinde gerçekleşmektedir. Bilgi paylaşımının sağlıklı bir biçimde yapılabilmesi için sosyal sermayenin önemi anlaşılmaktadır. Bilgi paylaşımına sosyal sermaye nasıl önemli ise sosyal sermayenin ortaya çıkmasını sağlayan unsurların başında gelen güven ve normların açığa çıkarıldığı kurum olan okullarda bir o kadar önemlidir. Bu boyuttan bakıldığında bilgi paylaşımı, sosyal sermaye ve eğitim birbirine bağlıdır (Ekinci, 2012: 2508).

Bireylerin sosyal sermaye birikimleri aile, okul ve toplum tarafından gerçekleşmektedir. Aile tarafından sağlıklı bir iletişimin ve güven duygusunun verildiği çocuklar okullarda gerekli eğitimi aldıktan sonra topluma hazır bireyler haline gelebilmektedirler. Okul yöneticilerinin sosyal sermayeye yatırım yapması veya var olan sosyal sermayeyi koruması sonucunda okulun mevcut çalışanları arasında uyumlu ve verimli çalışma ortamlarının oluşmasına neden olur. Eğitim sisteminin gerektirdiği doğrultuda yüksek hedeflere ulaşabilmek için kurum içindeki iletişim ağlarının tıkanmış olmaması gerekir. Bolman ve Deal okullarda sosyal sermayeyi incelerken bunu dört çerçevede ele almışlardır. Bunlar; politik çerçeve, insan kaynağı çerçevesi, yapısal çerçeve ve simgesel çerçevedir. Okullarda özellikle yöneticiler sosyal sermayenin anlam ve güven özellikleri bakımından simgesel çerçeveyi düzenlemekten sorumludurlar. Lee ve Croninger okullarda bireysel eğitimin desteklendiğinde sosyal sermayenin artacağını belirtmişlerdir. Sosyal sermayenin şekillenmesinde ve artırılmasında okul yöneticileri ile öğretmenlerin, öğretmenler ile öğrencilerin ilişkilerinin öneminden bahseder. Okullardaki bu sosyal sermaye unsurlarını topluluk, aidiyet duygusu, güven ve sadakat olarak belirtebiliriz. Okullarda bireylerin topluma manevi yönden uyum sağlaması için çalışmalarda yapılmaktadır. Okulların sosyal sermayeyi biriktirme çalışmaları diğer kurumlardan çok da farklı değildir. Eldeki mevcut

bilgiler ışığında sosyal sermayenin birikimi amaçlanarak bireyleri toplumun ihtiyaçları doğrultusunda yetiştirmek ve topluma uymalarını sağlamaktır. Bunun içinde bireylerin eğitim ortamında yeteneklerinin açığa çıkarılması gerekmektedir. Okullarda güven ortamı sağlanmaz ise öğretmenler arasında eğitim sisteminin işleyişine yönelik samimiyet gözlenemeyebilir. Böyle bir durumda hiç kimse kendisini güvende hissedemeyeceği için zamanını ve enerjisini verimi artırmak yerine başkalarının çalışmalarındaki eksikliği arayarak geçirirler. Okullarda güven ortamı kurulduktan sonra birde çalışanların sadakat duygusunu geliştirmesi önemlidir. Okul içinde negatif yönde olup biten olayları dışarıya taşımayan, öğretmenlerin başarılarını takdir eden bir okul yöneticisi sadakatini bu yönde sunarken öğretmenler çıkar gözetmeksizin okula duydukları güven ve sadakat ölçüsünde sosyal sermaye birikimine katkı sağlayabilirler. Okullarda güven ve sadakat kadar ait olma duygusu da önemlidir. Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisinde ait olmanın bir ihtiyaç olduğundan bahseder. Burada okul çalışanlarının okula bağlı olmaları, okul ile bütünleşmeleri durumunda karşılıklı güven ve işbirliğinin önemi vurgulanmıştır. Öğretmenler yaptıkları işlere inanmalı, diğer meslektaşları ile takım çalışması halinde bulunabilmeli, bunun sonucunda da okul yöneticileri tarafından takdir edilmelidirler. Okullar sahip oldukları sosyal sermayelere bazı kanallar aracılığı ile yatırım yapmaktadırlar. Bunlar; iletişim, hikâye anlatma, birlikte çalışma ve sosyal mekânlarda bir araya gelmedir. Okullarda hikâye anlatma okul çalışanlarının okul içerisinde meydana gelen olayları paylaştıkları ve böylece okulun kültürel birikimine katkı sağladığı, okulda çalışmaya yeni başlayacak personeller için hazır bilgiler sunması olayıdır. Öğretmenler açık iletişim kanallarının bulunduğu bir okulda ve eğitim sisteminde birlikte güven, saygı ve işbirliği içerisinde çalışarak sosyal sermayenin birikime katkı sağlamaktadırlar. Eğitimcilerin okul yaşantılarındaki deneyimlerini gayri resmi ortamlarda dile getirebilmeleri, paylaşımda bulunabilmeleri güven duygusunun artmasına ve böylece daha rahat bilgi paylaşımlarını sağlar (Töremen, 2002: 558-570).

Bir toplumda huzur ve güvenin sağlanabilmesi, ekonomik yönden ferah düzeyine çıkılabilmesi, sosyal sermayenin artırılabilmesi ile mümkündür. Bunun yolu da iyi eğitilmiş nesiller yetiştirmekten geçer. İyi eğitim almış bireyler anne baba olduktan sonra bu birikimlerine kendi nesillerine aktararak onların daha iyi eğitim almalarını sağlayarak bireylerin sosyal ve beşeri sermayelerini yükselteceklerdir. Sosyal ve

beşeri sermaye birbirlerine bağlıdırlar. Sosyal sermayenin düşük olduğu örgütlerde beşeri sermayenin yüksek olması beklenemez. Bireyler karşılıklı güven, etkileşim ve sosyal ağlar sayesinde kısaca sahip oldukları sosyal sermayeleri ölçüsünde topluma uyum sağlayabilecek, birbirlerine önyargısız davranarak iletişim kurabileceklerdir. Eğitim seviyesinin artması ile birlikte toplumsal normlar dediğimiz ahlaki değerler de yükselecek, bireyler daha radikal kararlar alarak toplum hem ekonomik yönden hem de ahlaki yönden refah seviyesine ulaşacaktır. Sosyal sermaye okullarda belirli hedefleri gerçekleştirebilmek adına karşılıklı güven, normlar ve sosyal ağlar aracılığı ile bilgi paylaşımında ve yönetiminde bulunmaktadır. Sosyal sermayesi fazla olan toplumların diğer toplumlara oranla daha önde oldukları görülür (Çalışkan ve Meçik, 2009: 7-9).

Okullarda sosyal sermayenin en temel unsuru olan güven ortamı sağlanabilmesi için öğretmenlerin meslektaşları ile rahat bir şekilde iletişime geçebileceği fiziki ve teknik alt yapı sağlanmalıdır. Eğitim sisteminde yapılan yenilikler ve değişimler öğretmenlere umut verecek nitelikte olmalı böylece güvenilir bir okul ortamında öğretim kalitesi yükselecek, öğretmenler değişime ve yeniliklere hazır ve açık olacak, okul başarısının da istenilen ölçüde gelişip değişimi gözlenebilecektir. Okulların cansız bir varlık olduğu düşünülmeden çıkartılıp; nitelikli, toplumun ihtiyaçlarına cevap veren bireyler yetiştiren bir kurum olduğu düşünülmelidir. Bu yönüyle okullar canlılık özelliği gösteren takım çalışması, güven ve normların ön planda tutulduğu kurumlardır (Şimşek, 2013: 35-36).

Coleman, Amerika'da ortaokullar arası siyahi öğrenciler ile yaptığı çalışmasında öğrencilerin ailelerinden getirdikleri sosyal ve kültürel sermayeleri ile bunun sonucunda oluşan beşeri sermayelerinin birbirinden farklı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Sosyal sermayesini aileden başlayarak biriktiren bireyler zamanı geldiğinde sosyal sermayenin oluşumuna da katkı sağlamaktadırlar. İçinde bulunulan bilgi toplumunda teknolojinin ve nitelikli bireylerin yetişmesi ile kurumların kapasitesindeki eksiklik sosyal sermaye ile giderilmeye çalışılmaktadır. Eğitim sistemimizin kurumu olan okullarda gerek kurum içi çalışanlar gerekse kurumda çalışmadıkları halde dolaylı yoldan kuruma bağlı olanlar arasında güven, işbirliği, ortak bir amaç için çalışma ve sosyal ilişkiler içerisinde olma durumuna bakılarak

okulların sosyal sermayeleri hakkında bilgi sahibi olabiliriz. Okullarda güven ortamı sağlandığında sistem için gerekli ve önemli olan bilgiler depolanıp, paylaşılabilir ve eğitimin hedefleri en az maliyetle gerçekleştirilebilecektir (Şimşek, 2013: 35-38).

Okullarda sosyal sermaye birikiminde yöneticilere, öğretmenlere ve diğer paydaşlara büyük görevler düşmektedir. Okul yöneticileri sağlıklı ve güvenilir bir eğitim-öğretim ortamı oluşturmak, öğretmenlere gönüllü sosyal ilişkiler oluşturacak imtiyazlar vermek, onları desteklemek, okulun kültürel ve beşeri sermayelerinin birikimine yardımcı olacak okul hikâyeler hazırlamak gibi faaliyetler sosyal sermaye birikimine katkıda bulunmalarını sağlar. Özellikle öğretmen, veli ve öğrenci üçlüsünün sosyal ağlar aracılığı ile karşılıklı güven duyguları içerisinde bilgi paylaşımında bulunduğu ailelerinden sağlanan dönütler neticesinde eğitim kalitesinin arttığı, bunun sonucu olarak da sağlıklı bireylerin yani sağlıklı toplumun oluşabileceği söylenir. Bir ülkede sosyal sermayesi yüksek olan okulların eğitim kalitelerinin de yüksek olacağı belirtilmiştir. Diğer sermaye türlerine güven faktörü de eklenince sosyal sermaye gelişir ve bu da demokratik ve ekonomik yönden güçlü bir toplum yapısının oluşmasına neden olur (Şimşek, 2013: 36).

Okullarda sosyal sermayenin unsurlarına bakıldığında bunlar; bağlantılık, güven, normlar, sosyal ağlar, aidiyet ve katılım olarak sıralanabilir. Bağlantılık okulun hedefleri ve amaçları doğrultusunda öğretmenlerin ve diğer çalışanların üzerine düşen görevleri yerine getirebilme ve okula olan bağlılığı ifade eder. Güven okulda öğretmenlerin birbirine ve çalışma şartlarına güveni temsil eder. Böyle bir ortamda bireysel çıkarlar göz ardı edilerek okulun ve eğitimin çıkarları ön planda tutulur. Bilgi paylaşımı ve yönetimi kolaylaştırarak öğrenme-öğretme ortamı zenginleşir. Normlar bireyi topluma hazırlayan eğitim ortamlarında toplumsal kuralları anlatan sosyal sermaye unsurlarıdır. Bu normlar toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda eğitim ortamlarında üretilip, paylaşılmaktadır. Sosyal ağlar aracılığı ile öğretmenler pek çok engeli ortadan kaldırarak bilgi paylaşımında bulunarak sosyal sermayenin artmasına sebep olurlar. Aidiyet ise okul personelinin okula bağlılık ve orada çalışmayı istemesini anlatan bir unsurdur. Eğitim sisteminde uygulanacak programların daha verimli olabilmesi için eğitim çalışanlarının daha aktif bir katılım içerisinde olması

gerekir. Katılımın düşük olduğu böyle bir eğitim sisteminde sosyal sermayenin de düşük olması beklenir (Şimşek, 2013: 38-42).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE EĞİTİM TEKNOLOJİSİ VE GELİŞİMİ

2.1. Türkiye'de Eğitim Teknolojisi ve Gelişimi

Eğitim teknolojisinin tarihi gelişimine bakıldığında bunun ateşin icadından 1900'lü yıllara kadar olan dönem, radyo ve televizyon gibi iletişim teknolojilerinin yaygın olarak kullanıldığı 1980'lere kadar olan dönem, bilgisayarın toplumların bünyesine girdiği 1990'lı yıllar, bilişim teknolojilerinin eğitim ve öğretim sahasına girdiği 21. yüzyıl ile gelecekteki beklentilerden oluşan beş evreden oluştuğu söylenebilir. Toplumlar kendi ihtiyaçları doğrultusunda bireyler yetiştirmeye çalışmışlar ve bu noktada da eğitim ve öğretim teknolojisinin üzerinde durmuşlardır. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte eğitim teknolojisi alanında çalışmalar yapılmaya başlanmış bu çalışmalar 1970'li yıllara kadar MEB bünyesinde basılı araç ve gereçler şeklinde sunuma hazır hale getirilmiştir (Cücü, 2014: 12-13).

Küreselleşen toplumlar gerek ekonomik anlamda gerekse diğer alanlarda kendini yenilemeye ve iyileştirmeye çalışmışlardır. Böyle bir toplum anlayışında da toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilen gelişime ayak uyduran bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Böyle bir değişikliğin yaşandığı çağda eğitim sistemi de kendini yenilemek, geliştirmek zorunda kalmıştır. Eğitim sistemi klasik zihniyetten arındırılmış, içindeki çağa ayak uydurabilecek bir bünyede hazırlanmaya çalışılmıştır. Bu değişime eğitimin temel taşı olan okullardan ve öğretmenlerden başlanmıştır. MEB da bu konuyu dikkate alarak gerek müfredattan gerekse teknolojik alt yapıdan hareketle pek çok çalışma gerçekleştirmiştir (Bozkurt, 2015: 42-46).

Eğitim teknolojisinde birey-toplum ve bilgi kavramları 6nemlidir. Eğitim teknolojilerinin kullanılmasındaki temel amaç eğitimin hedeflerine en kısa s6rede ulaşılabilmesi için g6rsel ve işitsel 6geleri daha verimli olarak kullanabilmektir. Eğitim teknolojisinin donanımlarını oluşturan akıllı tahta ve projeksiyon gibi aletlerin yanında dijital okur yazarlık artırılarak elektronik içerikte oluşturulmaktadır (Tutar, 2015: 6-9).

Teknolojinin hızlı bir biçimde ilerlemesi sonucu eğitim sahası da bundan payını almıştır. Eğitim bilimlerinin teori kısmıyla uygulamalı kısmı arasındaki b6t6nl6đ6 sağlama g6revi eğitim teknolojilerinin g6revi olmuştur. Eğitim Teknolojisi kavramı incelenirken 6ncelikle bu kavramı oluşturan s6zc6kleri incelemek gerekir. Eğitim genel olarak kişide kalıcı davranış değiştirme hareketi olarak g6r6l6rken, teknoloji daha çok için teorik kısımdan ziyade uygulamaya geçilme 6zelliği ile ilgilidir. Kısaca eğitim sisteminde alınan kararların tasarlanıp uygulamaya d6k6lme içi eğitim teknolojisinin konusudur. Eğitim teknolojisi eğitim-6đretim kuramları, eğitim ortamlarının niceliği ve niteliği ile bunların yanında teknolojik donanımın bulunduğu kısımları kapsar. Gelişen teknolojinin sınıf içerisinde uygulamaya konulması ile birlikte eğitimin hedeflerine daha kısa s6rede ulaşılması beklenmektedir. Eğitim teknolojisinde akıllı tahta gibi teknolojik cihazlar eğitimin sadece donanım kısmını oluşturur. Bununla birlikte ders içeriğini kapsayan konuların 6đretimine yardımcı içerik geliştirmek de eğitim teknolojisinin konusudur (G6vendi, 2014:7-9).

Teknolojinin gelişimine paralel olarak toplumlar gereksinimleri noktasında bireyler yetiştirmeye ihtiyaç duymuştur. Bu da elbette eğitim ile m6mk6n olabilmektedir. 6zellikle içinde bulunduğumuz bilgi toplumunda bilgiye ulaşım ve bilginin paylaşımı bilgisayar teknolojisiyle birlikte hız kazanmıştır. Eğitim ile teknoloji kavramlarının bir araya gelmesi ile oluşan eğitim teknolojisi eğitim m6fredatının konularından, derste uygulanacak tekniklere kadar teknolojinin kullanılması olayını kapsar. Burada asıl amaç eğitimin teorik y6n6n6n teknolojik araçlar ile uygulamaya d6k6lmesidir. Eğitimin b6yle bir sahada uygulamaya konulması da bireysel 6đrenmenin ne denli 6nemli olduğuna dikkat çekmektedir. Eğitim teknolojisi sadece insan g6c6 ile yetinmemiş, bilişim teknolojilerini de kullanmayı amaçlamıştır (Albayrak, 2014: 11-12).

Teknolojinin eğitim sisteminde kullanılması ile birlikte bilgiye erişim noktasında çok çeşitli kaynaklara ulaşım kolaylaşmış, zamandan tasarruf edilir hale gelmiştir. Klasik eğitimde bilgi kaynağı sadece sınıf içerisindeki öğretmen iken, eğitim teknolojisi araçları sayesinde bu durum çeşitlilik göstermiştir. Ayrıca konuların anlatımında çeşitlilik göstermesi açısından içeriklerin zenginleştirilmesini de sağlar. Zaman ve mekân sınırlaması gözetmeksizin öğretimde fırsat eşitliği sunması açısından da önemlidir. Öğretimde farklı yöntem ve tekniklerin kullanılmasına yardımcı olması özelliği ile çeşitlilik sağlar. Eğitim müfredatının tek elden uygulanması yerine çeşitlilik sunması açısından da zenginlik sağlar. Ezberci bir öğretimin yerine bireysel olarak uygulamaya dayalı öğrenme ve öğretme ortamları sunar (Cücü, 2014: 16).

1973 yılında Devlet Planlama Teşkilatı eğitimde teknolojinin önemini vurgulamış, bununla ilgili hedefler belirlemiş ama 1980’de MEB tarafından eğitim teknolojileri uygulanmaya başlamıştır. 2000’li yıllara kadar ise eğitim sisteminin içerisinde teknoloji yeterince kullanılamamıştır. Fakat bu yıllardan sonra sınıflarda bilgisayar ve internetin kullanımının yaygınlaştırılması, dijital okuryazarlığın önem kazanmasına neden olmuştur. MEB eğitimde teknolojinin kullanımını artırabilmek için pek çok proje yapmıştır. Eğitim sistemimizde kullanılan hali hazırdaki teorik bilgilerin teknoloji ile birleşmesi sonucu eğitim teknolojisi önem kazanmaya başlamıştır (Tutar, 2015: 6-9).

2023 yılına kadar uygulamaya konulan stratejiler ile FATİH projesinin ortak amaçlarına bakıldığında bilişim teknolojilerinin verimli kullanılması yatmaktadır. MEB Bilgi Toplumu Stratejisinde e-öğrenme ve e-içeriğin geliştirilmesi, lise dengi okullardan mezun olan bireylerin BT kullanabilir biçimde mezun olmalarının sağlanması, internet kullanımının yaygınlaştırılması, eğitimde kalite ve fırsat eşitliğinin sağlanması amaçlanmıştır (Çağlar, 2012: 43-45).

Türkiye’de eğitim teknolojisi MEB tarafından 1980’lerde beş yıllık kalkınma planları ile yürütülmeye çalışılmış, 2000’li yıllarda ise bilgisayar teknolojisinin sınıf ortamına girmesi amaçlanmıştır. Burada temel amaç gerek öğretmenlerin gerekse öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin artmasını sağlamaktır. Bunun için Türkiye’deki

hemen hemen her okula bilgisayar ve internet teknolojilerinin yaygınlaştırılması amaçlanmıştır (Güvendi, 2014: 10).

Türkiye’de MEB tarafından eğitimin niteliğinin ve kalitesinin yükseltilmesini sağlamak amacıyla 1970’li yıllardan günümüze kadar çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Gelişen ve değişen toplum ihtiyaçlarına karşılık verebilmek elbette eğitimle mümkündür. Çağımızın değişen ihtiyaçları da eğitim sisteminde yenilemeye ve teknolojik araçları kullanmayı gerektirmiştir (Salman, 2013: 21).

Eğitim teknolojisinin yanında öğretim teknolojisi de önemli bir kavramdır. Bu iki kavram birbirine benzemekle birlikte öğretim daha çok ders konularının öğretilmesi şeklinde çalışma alanını yürütürken, eğitim daha geniş kapsamlı bir alanı içine alır. Eğitim teknolojisinde olduğu gibi öğretim teknolojisi de derslerin işlenişinde teknolojinin işe koşulması olayıdır. Özellikle ilkokuldaki öğrenciler için derslerin soyut konularının kulağa ve göze hitap edecek biçimde somutlaştırılması da öğretim teknolojilerinin özelliklerindedir. Ezberci ve klasik zihniyetten uzaklaşıp, bilgiye erişimin kolaylıkla sağlanabildiği, öğretimde bireyselliğin öneminin vurgulandığı bir kavramdır. MEB bilişim teknolojisinin sınıflarda uygulanmasını sağlamak ve dijital okuryazarlık oranını yükseltmek için çeşitli projeler ve çalışmalar gerçekleştirmiştir (Albayrak, 2014: 13-15).

Eğitim teknolojisi uygulamak istediği sistem için neden, ne sorularına cevap bulmaya çalışırken, öğretim teknolojisi daha çok bu sistemin amaçlarının, hedeflerinin nasıl olacağını sorusuna cevap arar. Burada önemli olan öğretmenlerin bu teknolojileri kullanabilme becerisidir. Öğretim teknolojisi öğretim ortamlarında çeşitli iletişim teknolojileri ile bilgisayarın kullanılmasını amaçlar. Bu bağlamda görsel, işitsel, teknolojik araçların öğretimde kullanılan bölümüdür. Okullarda kullanılmak üzere çeşitli teknik araçlar 1930’lu yıllarda okullara gönderilmiştir. Ancak bu yeterli olmamakla birlikte eğitim teknolojilerinin daha sistemli takibi ve kullanımı için 1961 yılında MEB bünyesinde Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü faaliyete geçmiştir (Cücü, 2014: 17-19).

2.2. Hizmet İçi Eğitim Uygulamaları

2.2.1. ThinkQuest

Oracle ile MEB tarafından ücretsiz olarak kullanıma sunulmuştur. Bu sistem sayesinde okul içerisindeki gerek öğretmenler gerekse öğrenciler sisteme kayıtlı yabancı ülkedeki öğretmen ve öğrenciler ile işbirliği içerisinde etkileşimde bulunabilir, bilgi paylaşımını sağlayabilirler (Tutar, 2015: 9).

2.2.2. İntel Öğretmen Programı

Bu sistem İntel firması ile MEB'in ortak çalışması neticesinde yapılandırmacı yaklaşım dikkate alınarak eğitim sisteminde proje tabanlı öğrenme ve öğretme süreçlerinin önemine dikkat çekmektedir. Burada amaç öğretmenlerin bilişim teknolojilerini öğrenme-öğretme süreçlerinde aktif olarak kullanmalarını sağlamaktır (Güvendi, 2014: 11).

2.2.3. Web Tabanlı İçerik Geliştirme

Eğitim sisteminde kullanılmak üzere öğretmenlerden eğitici materyaller hazırlamaları beklenmektedir. Bunun için programa dâhil edilecek öğretmenlerin bilgisayar kullanımı konusunda önceden eğitim almış bireyler olmaları gerekmektedir (Tutar, 2015: 9).

2.2.4. Dyned

Eğitim sisteminde bilgisayar teknolojisinin daha iyi kullanılabilmesi ve dil eğitiminin daha kaliteli verilebilmesi için bilgisayar laboratuvarı olan okullarda uygulamaya konulan bir sistemdir (Tutar, 2015: 9).

2.2.5. Cisco Ağ Akademisi

MEB ile Cisco Ağ Akademisi tarafından öğretmenlere yönelik olarak 2007 yılında imzalanan bir protokoldür. Bilgisayar ağları konusunda eğitim vermek amacıyla geliştirilen bir sistemdir (Güvendi, 2014: 12).

2.3. Eğitim Portalları

Bilgisayar teknolojisinin ve internetin gelişimi ile birlikte bilgi paylaşımı artarak devam etmektedir. Bu durum eğitim sistemlerini de etkilemiş ve eğitim portallarının oluşmasında neden olmuştur. Dünyada pek çok ülke bu portallardan faydalanmaktadır (Tutar, 2015: 9-10).

2.3.1. Multimedia Educational Resource for Learning and Online Teaching (<http://www.merlot.org>)

Kaliforniya Üniversitesi tarafından finanse edilen bu portalın amacı web sayfaları aracılığı ile uzaktan eğitim olanakları için kaynak görevi üstlenmesidir. Burada bu hizmeti Merlot nesne ambarı ücretsiz olarak sunmaktadır (Tutar, 2015: 10).

2.3.2. Educational Object Economy (<http://www.eoe.org>)

Sosyal Bilimler, bilgisayar, sayısal bilimler gibi pek çok alanda Java ile hazırlanmış nesnelere sahip bulunmaktadır. Ayrıca başka sitelere link verme özelliği de mevcuttur (Güvendi, 2014: 16-17).

2.3.3. Apple Learning Interchange — Learning Resources-ALI (<http://ali.apple.com/ali>)

Gelişmiş bir veri tabanı olan ALI nesne ambarı gerek kaynak ihtiyacı gerekse öğretim programlarına erişim özellikleri bakımında son derece gelişmiş bir özelliğe sahiptir (Güvendi, 2014: 17).

2.3.4. National Library of Virtual Manipulatives-NVLM (<http://nlvm.usu.edu/en/nav/>)

1999 yılında ilkokul, ortaokul ve lisedeki matematik dersindeki kavram öğretiminin görselleştirilerek öğretilmesine yardımcı olmak amacıyla geliştirilen bir nesne ambarıdır (Güvendi, 2014: 17).

2.3.5. NTCM Illuminations (<http://illuminations.nctm.org/>)

Genellikle sayısal derslerden matematik dersi konularına yardımcı olabilmek adına hazırlanan bir nesne ambarıdır (Güvendi, 2014: 17).

2.3.6.Shodor Education Foundation (<http://www.shodor.org/interactivate>)

Sayısal ağırlıklı derslerden özellikle Matematik ve Fen derslerinde kaliteyi yükseltmek ve eğitimin hedeflerine ulaşabilmesi için benzetim ve modelleme tekniklerini kullanan bir eğitim portalıdır (Tutar, 2015: 10).

2.3.7.Alberta Education (<http://learnalberta.ca>)

Bu eğitim portalı sayesinde öğretmenler, öğrenciler ve velilerin kullanabilecekleri çevrimiçi kaynakları içermektedir. Burada amaç eğitimin yaşam boyu olacak şekilde kaliteli bir ortamda gerçekleşebilmesini sağlamaktadır (Tutar, 2015: 10).

2.3.8.SKOOOL (<http://skool.meb.gov.tr>)

MEB tarafından özellikler sayısal derslerin öğretimine yardımcı olmak üzere tasarlanmıştır. Ortaokul ve lisedeki matematik, fen bilimleri gibi derslere yardımcı olmak üzere geliştirilmiştir (Tutar, 2015: 10).

2.3.9.ATANESA (<http://atanesa.atauni.edu.tr/>)

Türk dilinde ilk defa tasarlanan ATANESA nesne ambarı lisede ve üniversitede matematik ve fen bilimleri derslerinin yanı sıra öğretimde programlama dilleri ve öğretim teknolojileri ile ilgili bir eğitim portalıdır (Tutar, 2015: 10).

2.3.10.SAMAP (<http://samap.ibu.edu.tr/>)

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu(TÜBİTAK) destekli bu portalın amacı ilkokul 1. Sınıftan başlayarak ortaokul 8. Sınıfa kadar olan eğitim-öğretim sürecindeki matematik derslerine yardımcı olması amacı ile hazırlanmıştır (Tutar, 2015: 10-11).

2.3.11.NETDÖK (<http://www.ogrenmenesneleri.org/>)

Bu program daha çok ortaöğretim matematik dersi konularına yardımcı olması açısından hazırlanana bir nesne ambarıdır. Burada bilgisayar ve internet kullanımı sonucunda java uygulaması indirilerek programdan yararlanılmaktadır (Güvendi, 2014: 17).

2.3.12.Scientix Projesi (<http://scientix.eu>)

2010 yılında kullanıma açılan bu portal 2013 yılında Scientix2 adıyla anılmaktadır. Bu portalın amacı matematik ve fen derslerindeki eksiklikleri belirleyip, bilimsel düşünmeyi artırmayı hedeflemektedir. Dolayısıyla da matematik ve fen öğretmenleri tarafından daha çok tercih edilen bir eğitim projesidir (Tutar, 2015: 11).

2.3.13.MEB Vitamin (www.mebvitamin.com)

Bu portal MEB bünyesinde 4. Sınıftan 8. Sınıfa kadar olan Türkçe, Matematik, Fen ve Sosyal derslerine yardımcı olabilmek için geliştirilmiştir. Burada hem öğretmenler hem de öğrenciler bilgi erişimini gerçekleştirmektedirler (Tutar, 2015: 11).

2.3.14.www.egitim.gov.tr

MEB resmi sitesidir. Buradan öğretmenler, öğrenciler, veliler ve isteyen diğer bireyler bilgi erişimde bulunabilirler (Tutar, 2015: 11).

2.3.15.eTwinning

Bu eğitim portalı sayesinde portala üye olan öğretmenler arasında bilgi paylaşımı yapılabilmektedir. Gerek ülke içerisinde gerekse yurt dışındaki öğretmenlere ortak platformlarda işbirliği içerisinde proje üretme imkânı veren bir portaldır. European Schoolnet tarafından bu sistem sayesinde öğretmenler çevrim içi olarak da iletişim kurabilmektedirler (Tutar, 2015: 11).

2.4. Eğitim Teknolojisi Kapsamında Gerçekleştirilen Projeler

2.4.1.Bilgisayar Deneme Okulu Projesi (BDO) ve Bilgisayar Laboratuvar Okulu (BLO) Projesi

Milli Eğitimi Geliştirme Projesi kapsamında okullarda bilgisayar destekli eğitimin sağlanması için gerçekleştirilen projedir. Proje kapsamında eğitim-öğretim müfredatının bilgisayar sistemine uygun olarak hazırlanması planlanmıştır. Burada asıl amaç okullarda bilgisayar destekli eğitimin sağlanmasıdır (Salman, 2013: 22).

2.4.2. Müfredat Laboratuvar Okulları (MLO) Projesi

Milli Eğitim Geliştirme Projesi ile dünya bankasının ortak çalışması sonucu Türkiye'nin pek çok ilinde uygulamaya konulan bu proje 2011 yılında yürürlükten çekilmiştir. Bu proje eğitim sisteminde değişiklik yapmayı düşünmemiştir. Sadece uygulamada değişikli yapmayı planlamıştır (Salman, 2013: 22-23).

2.4.3. World Links Projesi

Bu Proje yirmi beş ülkenin dâhil olduğu internetin kullanılmasının yaygınlaştırılmasını amaçlayan bir projedir. Türkiye'nin de içinde olduğu bu projeye dâhil olan ülkeler okullarda ürettikleri projeleri internet aracılığı ile birbirlerine ulaştırılmasını sağlamaktadır. Bu proje kapsamında internet aracılığı ile kaynak sıkıntısı çekmemek ve kaynakların depolanması ile bilgiye erişimin kolay ve hızlı olması amaçlanmıştır (Salman, 2013: 23).

2.4.4.MEB İnternet Erişim Projesi

Milli Eğitim Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı ve Türk Telekomünikasyon A.Ş'nin ortak çalışması sonucu gerçekleştirilen bir projedir. Proje kapsamında okulların internet erişiminin sağlanması amaçlanmıştır (Salman, 2013: 23).

2.4.5. Temel Eğitim Projesi

Eğitimde Çağı Yakalama 2000 Projesinden destek alan bu projede bilgi teknolojilerini kullanarak öğretmenler ve diğer eğitim paydaşları arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Eğitimin kalitesini artırabilmek için eğitsel yazımların, oyunların hazırlanarak eğitim-öğretim ortamının zenginleştirilmesi hedeflenmiştir. Öğrencilerin hayat boyu öğrenmeleri kapsamında bilgi teknolojilerini kullanmaları bağlamında 1-8. Sınıfa kadar bu teknolojilerin kullanımının öğretilmesi öngörülmüştür. Öğretmenlerin ders işleyiş esnasında bilgi teknolojilerini etkin kullanmaları gibi özellikleri içeren bir projedir (Salman, 2013: 24-25).

2.5. .FATİH Projesi

FATİH Projesi ile ülkemizde görev yapan anaokulundan başlayarak liseye kadar eğitim-öğretim yapan okulların her türlü donanım ve yazılım ihtiyaçlarını ücretsiz olarak karşılamayı ağılamak için geliştirilen bir projedir. Bu proje ile eğitim-

öğretimde Türkiye'nin hemen hemen her yerinde fırsat eşitliği sağlanmaya çalışılarak e-öğrenme ile yaşam boyu öğrenme hedeflenmiştir. Bu proje kapsamında okulların donanım ve yazılım yönünden alt yapı eksikleri giderilmeye çalışılmış, eğitim-öğretimde bilişim teknolojilerinin etkin kullanımı sağlanmaya çalışılarak e-içerik geliştirilmesi amaçlanmıştır. Proje kapsamında okullara dağıtılan yazıcıların, akıllı tahtaların, bilgisayarların etkin kullanımının yanında internetten de gerekli ölçüde faydalanılıp dijital okuryazarlığın artırılmasını sağlamak adına öğretmenlere hizmet içi eğitim kursları verilmesi hedeflenmiştir (Güvendi, 2014: 18-19).

FATİH Projesinde amaç 2004 yılından bu yana uygulanmaya başlanan Yapılandırmacı Eğitim Sisteminin gerektirdiği uygulamaların bilişim teknolojilerinin kullanılmasını sağlayarak daha kapsamlı, kolay ve fırsat eşitliği verebilecek nitelikte olmasıdır. Bu amaçla 2013 yılına kadar okullara gerekli donanımın sağlanarak BT tabanlı eğitim-öğretimin yapılması hedeflenmiştir. MEB bunun için çeşitli stratejiler geliştirmiştir. Böylece eğitimde bireysel farklılıkların göz önüne alınarak eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, bilişim teknolojilerinin yaygın kullanılmasının sağlanması, ders tekrarına olanak sağlaması, öğretimde geniş materyallerin kullanılmasını sağlamayı hedeflemiştir (Çağlar, 2012: 76-77).

FATİH Projesinin hayata geçirilmesindeki amaç Türkiye'nin hemen her yerindeki anaokulundan başlayarak ilkokul, ortaokul ve lisede eğitim kanalında fırsat eşitliği yaratmak için okullardaki teknik altyapının ve donanımın düzenlenmesi iyileştirilmesi projesidir. Bilinçli bir biçimde internet kullanımının sağlanması, derslerde öğretmenlerin bilişim teknolojilerini aktif olarak kullanabilmesi için gerekli eğitimlerin verilmesini içine alan bir süreçtir. Okullarda gerekli donanım ve yazılım altyapıları sağlanarak akıllı tahta, bilgisayar, öğrenciler için tablet bilgisayarlar, projeksiyon, yazıcı, kamera, gibi cihazların dağıtıldığı, internet bağlantılarının sağlandığı projedir (Tutar, 2015: 12-13).

MEB eğitimde ve öğretimde fırsat eşitliğini sağlamak, bilişim teknolojilerinin kullanımını okullarda yaygınlaştırmak amacı ile Ulaştırma Bakanlığı'nın da yardımıyla 2010 Kasım'da kısa adı FATİH açılımı ise Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Harekâtı olan bir projeye ev sahipliği yapmıştır. Devlet

Planlama Teşkilatı okullarda bilişim teknolojilerinin kullanılmasını yaygınlaştırmak amacıyla 2006 yılından başlamak üzere 4 yıllık bir kalkınma planı hazırladı. Bu planda öncelikli olarak teknolojik yetersizliklerin giderilmesi amaçlandı. Teknolojik donanımın sağlanabilmesi adına FATİH projesi hayata geçirildi. Bu proje ile okullara akıllı tahtalar, bilgisayarlar, tabletler vb. teknolojik cihazlar ücretsiz olarak gönderildi. Derslerin işlenişinde kullanıma hazır hale getirilen bu materyaller öğrencilerin seviyelerine, duyularına hitap edecek biçimde hazırlanmıştır. Çünkü aynı teknoloji anaokulundan liseye kadar her kademedeki kullanılabilmektedir. FATİH projesi 5 yılda çalışmalarını tamamlamayı hedeflemektedir. İlk yıl gerekli bilişim teknolojisi materyallerini liselere, ikinci yıl ortaokullara, üçüncü yıl ise ilkököl ve anasınıflarına ulaştırmayı hedeflemektedir (Albayrak, 2014: 16-17).

FATİH projesi okullara gerekli donanım ve yazılım altyapısının sağlanması ile birlikte hem öğretmenlere hem de öğrencilere tablet bilgisayar dağıtarak okullarda teknoloji kullanımının bireyselleştirilmesini amaçlamaktadır. Okullara sağlanan bu teknolojik araçların yanında öğretmenlerin bu araçları ve teknolojiyi kullanabilme becerilerinin de iyi olması gerekir. Bunun için Milli Eğitim Bakanlığı öğretmenlere gerekli hizmet içi eğitim kursları vererek bu eksiklikleri gidermeyi hedeflemektedir. Burada öğretmenlere düşen görevler arasında bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmanın yanında bunların getirdiği yasal sorumlulukları da bilip uygulaması gerekmektedir. Ayrıca dijital okuryazarlık oranını geliştirerek bunu ders için e-çerik oluşturarak sisteme katkı sağlayabilirler. Böylece ortaya koyduğu yeni fikir ve beceriler ile eğitim sisteminin iyileştirilmesine katkıda bulunmuş olurlar (Bozkurt, 2015: 46-49).

FATİH Projesinin kullanım amaçları incelendiğinde gerek sosyal yönden gerekse ekonomik yönden okullar, öğrenciler ve hatta öğretmenler arasındaki farkın azaltılıp eğitim-öğretimde fırsat eşitliğinin sağlanmasıdır. Şöyle ki teknolojik araçları derslerinde kullanan öğretmenlerin aynı branşta olmasında rağmen kullanım süreleri de farklılık gösterebilmektedir. Bu öğretmenlerin teknolojik okuryazarlık konusunda gerekli olan eğitime yeterince sahip olmadıklarını göstermiştir. FATİH Projesi ile MEB bu açıkların giderilmesine çalışmış, derslerin içeriklerinin zenginleştirilmesi adına öğretmenlerden de yardım almayı hedeflemiştir. Bilgiye erişimde Türkiye'nin

her yerindeki öğretmen ve öğrencilere fırsat eşitliği sağlamak, yaratıcı düşünme özelliklerinin açığa çıkarılması, eğitimin bireyselleştirilmesi, bilişim teknolojilerinin yaygın olarak kullanılması, eğitimdeki ve öğretimdeki maliyetlerin azaltılması gibi özellikleri sağlamak amacıyla geliştirilen bir projedir (Çağlar, 2012: 63-65).

FATİH Projesi ile içinde bulunduğumuz bilgi çağına uyum sağlayan, toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilen bireyler yetiştirmek için MEB ve Ulaştırma Bakanlığı'nın ortak çalışmaları neticesinde gerçekleştirilen bir projedir. Okullarda eğitim-öğretimde fırsat eşitliğini sağlamak için akıllı tahta ve internetin kullanımı ile BT'den yararlanmayı amaçlar. Burada amaç bilinçli bir BT kullanımının sağlanarak, güvenilir bir ortamda gerekli e-içeriklerin oluşturulması ve öğretmenlere de hizmet içi eğitimlerin verilerek BT'den daha verimli bir biçimde okullarda kullanılmasını sağlamaktır. Bunun için MEB eğitim öğretim müfredatını yenilemiş, içinde bulunduğu bilgi çağına uygun bireyler yetiştirebilmek, BT çokça yararlanılmasını sağlamak için çalışmalar gerçekleştirmiştir. FATİH Projesinin maliyeti Devlet Malzeme Ofisi ve Evrensel Hizmet fonunun yardımları ile karşılanmaya çalışılmıştır. Okullara sağlanan donanım ve internet hizmetlerinin ücretsiz kullanımını öngören bu projenin amacı öğretmenlerin ve eğitim paydaşlarının bilişim teknolojilerinden gereğince faydalanmalarını sağlamak, mevcut e-içeriklere yeni içerikler katmak, var olan bilginin yapılandırılmasını, yeni bilgilerin üretimini sağlamaktır (Salman, 2013: 26-30).

MEB e-Dönüşüm ile bilginin üretilmesini ve bilgi toplumu olma yolunda Türkiye'nin hızlı adımlar atmasını, içindeki bilgi çağına uyum sağlayabilmesi açısından teknolojiyi kullanabilen bireyler yetiştirmeyi hedeflemiştir. Bunun içinde eğitimde değişime ve iyileşme hareketlerini gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Çünkü eğitim bireyde istendik yönde kalıcı davranış değişikliği oluşturma sürecidir. Bu sebeple okullarda gerekli donanım alt yapısının sağlanabilmesi açısından FATİH Projesini uygulamaya koymuştur. Bu projenin hayata geçirilebilmesi için 2010-2011 eğitim öğretim yılında pilot okul seçilen yerlerde uygulama konulmuştur. Bu projedeki asıl amaç eğitim paydaşlarının öğretmenden tutunda öğrenciye kadar bilişim teknolojilerinden faydalanmalarını sağlamak, teknolojik okuryazarlık oranının artırılmasını sağlamaktır. Milli Eğitim'in amaçlarında da ileri teknolojiyi

yakalamak, yeniliklere ayak uydurup teknolojiyi kullanmak yer almaktadır. Ayrıca içinde bulunduğumuz çağda güç bilgi olduğuna göre toplumların rekabet üstünlüğü sağlamada bilgi ve teknolojinin önemi büyüktür (Gül, 2013: 109-112).

2.5.1.FATİH Projesi Bileşenleri

2.5.1.1.Donanım ve Yazılım Altyapısı

Projenin donanım kısmında her okula PC, projeksiyon, fotokopi makinası, akıllı tahta, doküman kamera, kablolu internet bağlantısı, öğretmen ve öğrenciler için tabletlerin verilmesi kararlaştırıldı. Üç yıl garantisi bulunan bu cihazların arızası durumunda ücretsiz onarımı yapılabilmektedir (Gül, 2013: 114).

2.5.1.2.Elektronik İçeriğin (e-içerik) Sağlanması ve Yönetilmesi

Ders konularının işlenişinde yardımcı materyal olması açısından hazırlanan görsel, işitsel pek çok ögeyi içine almayı hedeflemiştir. Buradan yola çıkılarak eğitimde kullanılmak üzere EBA adlı bir bilişim ağı ortaya çıkarılmıştır. BT kullanılması yoluyla derslerin içeriğinin zenginleştirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır (Gül, 2013: 115-116).

2.5.1.3.Öğretim Programlarında BT Kullanılması

Öğretim programlarında bilişim teknolojilerinin kullanılmasını sağlamak ve bunu yaygınlaştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin bütün okullarında fırsat eşitliği yaratmayı amaçlamıştır (Gül, 2013: 117).

2.5.1.4.Öğretmenlere BT Kullanımı İçin Verilecek Hizmet İçi Eğitim

FATİH Projesi ile okullara sağlanan donanım alt yapısı ile birlikte ders kılavuz kitapları da BT'ye uygun olacak şekilde düzenlenmiştir. Fakat öğretmenlerin bu BT'ni etkili ve verimli bir biçimde kullanabilmesi için gerekli olan hizmet içi eğitimin verilmesi gerekmektedir. Bu eğitimde öğretmenlerin BT araçlarını kullanabilme, gerekli durumlarda bu araçları kurabilme, derslerin işlenmesine yardımcı olacak akıllı tahtanın kullanımı ve burada gerçekleştirilecek sunumların etkili olmasının sağlanması amaçlanmıştır (Gül, 2013: 118-119).

2.5.1.5. Bilinçli, Güvenli, Yönetilebilir ve Ölçülebilir BT Kullanımının Sağlanması

Bilişim teknolojilerinin okullarda kullanılmasına başlanması ile birlikte interneti kullanan eğitim paydaşlarının güvenli ve bilinçli bir ortamda bilgiye erişim, bilgiyi paylaşma durumlarının sağlanmaya çalışılması amaçlanmıştır. Bununla birlikte BT kullanım esnasında fiziksel ortamında BT'yi kullanabilecek düzeyde dizaynını içerir (Gül, 2013: 120-121).

2.5.2.FATİH Projesi Kapsamında Kullanılan Araçlar

- Akıllı Tahta: FATİH Projesi kapsamında 23 Kasım 2013'ten bu yana okullara gönderilen akıllı tahta sayesinde bilgisayara yüklü yazılım programları ile eğitim-öğretimde kolay, eğlenceli ve kaliteli bir eğitim gerçekleşmektedir. Bunun yanında zamandan ve diğer tebeşir, kalem gibi ekonomik araçlardan tasarruf sağlayacaktır.
- Tablet Bilgisayar: 2012 yılından itibaren gerek öğretmenlerin gerekse öğrencilerin kullanımına sunulan tablet bilgisayarın akıllı tahtalar ile bağlantısının olması öğretimde kolaylık sağlamaktadır.
- Doküman Kamera: FATİH Projesi ile okullara bir adet doküman kameranın ulaştırılması planlanmıştır.
- Yazıcı: FATİH Projesi kapsamında okullarda eğitim-öğretime yardımcı bilgisayar, internet ve diğer kaynaklardan elde edilen materyallerin çıktılarının alınmasını sağlamak amacıyla gönderilmiştir (Salman, 2013: 31-36).

2.6. Eğitim Bilişim Ağı (EBA)

Ülkemizde teknolojik gelişmelerin paralelinde FATİH projesi kapsamında teknik alt yapı okullara götürülmüş, öğretmenlerde elektronik içerik geliştirme noktasında bazı eğitim portallarından yararlanmaya başlamışlardır. Milli Eğitim Bakanlığı kendi geliştirdiği EBA projesi ile ücretsiz olarak eğitimden yararlanmak isteyen herkese özellikle de öğretmenlere imkânlar sunmaktadır. EBA' da haberler, e-içerik, e-Dergi, e-kitap, video, ses, görsel ve tartışma bölümleri bulunmaktadır (Alabay, 2015: 19-20).

EBA diğer eğitim portallarından farklı özellikler göstermektedir. Çünkü diğer eğitim portallarının kullanıcıları dersler ve sınıflar bazında değerlendirilirken, EBA'da bu durum söz konusu değildir. Çünkü EBA İlköğretim her kademesi ile ortaöğretimin her kademesinde kullanılabilen ve tüm dersleri kapsamaktadır. Bu yönüyle diğer portallardan daha ayrıntılı bir eğitim portalıdır. EBA'da farklı görüş ve uygulamalar paylaşıldığı için zengin bir ders içeriği sunmaktadır (Tutar, 2015: 11-12).

FATİH Projesi kapsamında okulları gönderilen bilgisayar ve diğer cihazlar ile birlikte kablolu internet bağlantısının daha etkin bir biçimde kullanılmasını sağlamak amacıyla MEB tarafından öğretmenlerin ve öğrencilerin kullanımına açılan bir sitedir EBA. Kendini içerik ve diğer özellikler bakımından yenileyen bu sistemde öğretmenler ve öğrenciler kendi kimlik numaralarını kullanıcı adı olarak sisteme giriş yapabilir ve sistemdeki öğelerden yararlanabilirler. EBA'nın diğer eğitim portallarından ayrılan bir yönü de yurt içi ve yurt dışında hem devletin hem de özel kurumların yayınlarına ücretsiz olarak erişim imkânını sunmasıdır. EBA bu yönüyle de diğer eğitim ambarlarından çok daha geniş ve tercih edilen bir özelliğe sahiptir (Güvendi, 2014: 20-21).

EBA gerek eğitimde uzman kişiler gerekse hem yerel hem de yabancı olmak üzere eğitimde kalite ve çeşitliliği artırmak adına farklı eğitim portallarından yararlanmaktadır. Burada amaç kullanıcılara zengin bir içerik ortamı sunmak BT kullanımının yaygınlaşmasını sağlayarak özellikle bunu ders içerisine getirmeyi amaçlamıştır. Değişik öğrenme stratejilerine ulaşabilmeyi, bilgilerin paylaşıldığı, yapılandırıldığı, yeniden üretildiği, eğitim-öğretime yeni bakış açılarının getirilmesinin amaçlandığı bir eğitim portalıdır. Ayrıca zaman ve mekân gözetmeksizin eğitim sisteminde fırsat eşitliğini sunması en başta gelen amaçları arasındadır (Alabay, 2015: 24-25).

Bilgi toplumunun bir gereği olarak eğitim sistemi de kendini geliştirmek ve yenilemek zorunda kalmıştır. Böyle bir sistemin kullanılabilmesi için okullarda gerekli teknik alt yapı sağlandıktan sonra öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmelidir. EBA, FATİH Projesi kapsamında e-içerik sağlamak amacıyla çevrimiçi hizmet sunan bir eğitim portalıdır. Eğitimin zamandan ve mekândan bağımsız olarak gönüllülük

esasına dayanarak ortak bir kaynak havuzu oluşturulmasını sağlayan sistemdir (Tutar, 2015: 13-14).

EBA'nın diğer eğitim portallardan daha çok tercih edilmesi ve kabul görmesi onun zengin içeriği, bilgiyi yapılandırması, yeni bilgilerin açığa çıkarılması ve bu bilgilerin paylaşımlarının rahat bir biçimde yapılabilmesidir. Burada öğretmenler sahip oldukları açık ve örtük bilgileri açığa çıkarabilir, yeni bilgilerin üretimine katkı sağlayabilirler. Bu sistemin kullanılmasındaki amaç bilişim teknolojisinin eğitim paydaşları tarafından kabul görüp, eğitim müfredatından zengin içerikler oluşturmak ve oluşturulan bu içeriklerin geniş arşivler ile depolanmasını sağlamaktır (Çağlar, 2012: 51-52).

FATİH Projesi kapsamında okullara gönderilen donanım ve yazılım araçları ile öğretmenler eğitim-öğretim müfredatındaki derslerin uygulanmasında internet aracılığı ile gerek çevrimiçi gerekse çevrimdışı destek görmelerini sağlamak adına e-içeriğin sağlandığı EBA sistemini kullanmaya başlamışlardır. Burada MEB'nin asıl hedeflerden biri de içinde bulunduğumuz bilgi çağında bilginin yapılandırılması, üretilmesi, paylaşımın sağlanması ile birlikte bu döngünün devamının sağlanmasıdır (Salman, 2013: 40).

2.6.1. EBA'nın Bölümleri

2.6.1.1.Haberler

Bu bölüm eğitimde yapılan yeniliklerin, faaliyetlerin duyurulduğu, tanıtımlarının yapıldığı bölümdür. Buradan edindikleri bilgiler ile eğitimciler kendilerini yenileyebilir, diğer okulların çalışmalarından haberdar olabilirler. Böylece kendi çevrelerinin dışına çıkan öğretmenler bu sistem sayesinde yorum yapabilir, sosyal ortamda bir çevre kurabilir, kurdukları bu çevreyi genişletebilirler (Alabay, 2015: 20).

Haberler bölümü projelerden, yarışmalardan, diğer okullardan bilgi alınmasına yardımcı olan bir bölümdür. Bu bölümün kullanıcılar tarafından sürekli takibi, beğenilmesi, yorum yapılması hatta çalıştıkları okul ile ilgili durumların ve etkinliklerin yapılması açısından sürekli güncellenme özelliğini korumaktadır.

Öğretmenlerin de kendi ile ilgili haberleri burada paylaşabilme özelliği sebebiyle diğer öğretmenler ve okullar birbirlerinden haberdar olabilmekte, yapılan çalışmalarını kendi okullarında kullanabilmektedir. Bilgi akışının ve paylaşımının sağlandığı bu bölümde öğretmenler güven ortamı içerisinde haberlere yorumlarını yazabilirler (Güvendi, 2014: 21).

EBA'nın bu bölümünde öğretmenler, yöneticiler ve öğrenciler diğer okulların çalışmaları ve etkinlikleri hakkında bilgi sahibi olurlar. Okulların web siteleri olmasına rağmen Türkiye genelindeki her bir okulun sitesine girip okulların çalışmaları hakkında bilgi almak hem emek, hem de zaman açısından oldukça külfetlidir. Bu bölümle bilgi paylaşımında bulunmak isteyen okullar hakkında gerek bilgilere ücretsiz olarak ulaşılabilir (Tutar, 2015: 15).

2.6.1.2.e-içerik

Öğretmenlerin EBA sayesinde derslerde kullanabilecekleri pek çok bölüm e-içerik kısmında yer almaktadır. Deneyler, materyaller ve eğitici oyunlar bu bölümde yer alır. Burada içeriğin nasıl kullanılacağına dair bilgiler mevcutken, diğer siteler ile kullanıcıların bağlantı kurulmasına da olanak sağlanır. EBA sayesinde ders materyalleri daha geniş bir kullanım havuzu oluşturularak e-içerik içerisine yerleştirilmiştir. Bu bölümde yer alan eğitici oyunlar ile birlikte dersler daha aktif ve eğlenceli geçebilmekte, özellikle yaparak yaşayarak öğrenme ile eğitim ve öğretimde kalıcılık sağlanmaya çalışılmıştır (Alabay, 2015: 20-21).

EBA'da içerik kısmı öğretmenler ve öğrenciler için kullanıma sunulmuştur. Çeşitli bölümleri içine alan içerik kısmı hem ders içerisinde hem de ders dışında kullanılabilir dört farklı bölümden oluşur. Bunlar; sadece öğretmenlerin kullanımına sunulan Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü (YEGİTEK) tarafından oluşturulan bölüm, öğretmen ve öğrencilerin kullanımına sunulan bölüm, öğretmenlere yönelik diğer eğitici sitelere EBA ile giriş yapılabilecek bölüm ve kamu hizmetinde bulunan sitelere girişin yer aldığı bölümden oluşmaktadır (Tutar, 2015: 15).

2.6.1.3.e-Dergi

Bu bölüm kendi içerisinde kategorik olarak altı kısımdan oluşmuştur. Bunlar; bilim, çocuk, kurumsal, Milli Eğitim, okul ve diğerlerinden oluşan bölümlerdir. Burada yerli veya yabancı fark etmeksizin günümüze kadar ulaşmış pek çok dergi ücretsiz olarak indirilebilir, okunup incelenebilir (Alabay, 2015: 21).

Bu bölüm sayesinde hem ders içinde hem de ders dışında kullanılan kaynaklara ek olarak ders kitapları pdf dosyası şeklinde bilgisayara ücretsiz indirilip kullanılabilir. Pek çok farklı özelliğe sahip dergilere siteden erişilebildiği gibi bazılarında da EBA'ya üye olmak şartı ile erişilmektedir (Tutar, 2015: 16).

EBA'da bulunan bu bölüm sayesinde kullanıcılar yerli yabancı pek çok dergiye pdf formatı şeklinde ulaşabilir, bilgisayarlarına ve tabletlerine ücretsiz olarak indirebilmektedir. Çocukların pek çok açıdan gelişimlerine katkı sağlayacak çocuk dergileri de yine bu bölümde bulunmaktadır. Ayrıca okulların çalışmalarını ve etkinliklerini içeren okul dergilerinin de bu bölümde yayınlanıp daha geniş kitlelere ulaşma imkânı bulunduğu bir bölümdür. Bu bölümün bilim dergisi başlığında 1967'den itibaren yayınlanan TÜBİTAK tarafından hazırlığı yapılan Bilim Teknik Dergisine de ulaşmak mümkündür. Zaten bilim adıyla EBA'da bulunan tek dergi şimdilik Bilim Teknik Dergisi'dir (Güvendi, 2014: 22-23).

2.6.1.4.e-kitap

Bu bölümde kitaplar dört kategoriden oluşmaktadır. Bunlar; ders, eğitim-araştırma, kültür ve sınıf kitapları kategorileridir. Ders içerisinde kullanılan kitaplar buraya pdf şeklinde saklanarak depolanır. Böylece istenildiği anda akıllı tahtalar ve diğer bilim araçları ile zamanı ekonomik kullanarak bilgilere kısa zamanda ulaşılabilir (Alabay, 2015: 21).

E-kitap ile okullarda kullanılan ders kitapları bu sisteme işlenmiş olup, istenildiği zaman kitaplara ulaşım imkânı sağlamaktadır. Ayrıca kitaplarda yer alan ancak detaylı olarak incelenemeyen görseller, videolar ve sesler bu bölüm sayesinde detaylı olarak incelenebilmektedir. Ayrıca ders kitaplarının yanında konulara yardımcı

olabilecek ek kaynaklarda pdf dosyası şeklinde burada bulunmaktadır. İstenilmesi halinde bilgisayara ücretsiz olarak indirilmektedir (Tutar, 2015: 16).

Elde kitap taşımak, kitapları kaybetmek gibi durumlar ile karşılaşıldığı durumları minimuma indirmek için hazırlanan bir bölümdür. Bu bölümde ödevlere kaynaklık etmesi açısından sisteme pdf formatıyla yüklü kitaplardan yardım alınabilir. Bu bölümde alfabetik sıraya göre hazırlanan pek çok e-ders kitabına kolaylıkla ulaşılabilir. Meslek liselerinin derslerinde kullandıkları kitaplara ise bu başlık altında ulaşılabilir. Ayrıca bu kitapların yanında derslere yardımcı kaynak olabilmesi açısından diğer yayın evlerinin kitaplarına da ayrılan bir bölüm bulunmaktadır. Bu kitaplar burada pdf formatıyla varlığını sürdürür. İstenildiği zaman ücretsiz olarak bilgisayara indirilme imkânı bulunmaktadır. Elimizde pdf formatıyla yüklü olan kitapları hatta kendi yazıp da paylaşmak istediğimiz kitapları da sisteme rahatlıkla yükleyebilir, bilgi paylaşımında bulunabiliriz (Güvendi, 2014: 23-24).

2.6.1.5.Video

Bu bölüm EBA'da sıklıkla tercih edilen bir bölümdür. Çünkü eğitimde daha kalıcı bir öğrenmenin gerçekleşebilmesi onun uygulanması ile mümkündür. Bu bölümde eğitici videolar gerek uzmanlar gerekse bizzat öğretmenler tarafından sınıf seviyeleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Öğretmenler bu bölüme kendi çektikleri videoları ekleyebilir, diğer vidoları ücretsiz olarak indirebilirler (Alabay, 2015: 21).

Derslerin içeriğine yardımcı olabilmek için belgeselden, çizgi filme kadar değişik kategorilerde olanaklar sunan bir bölümdür. Burada derslere kaynak olması bağlamında videolar eğitim uzmanları tarafından oluşturulabileceği gibi öğretmenler tarafından da oluşturulabilir (Tutar, 2015: 16-17).

Bu bölüm eğitim-öğretimde kalıcılığın sağlanması açısından EBA'nın en önemli bölümlerindedir. Ders konuları göze ve kulağa aynı anda hitap ettiği için daha kalıcı ve soyut anlatımlardan uzak öğrenmeler gerçekleşmektedir. Ders içerisindeki konuların daha kalıcı ve etkili bir biçimde öğretilmesi açısından zengin bir içeriğin sunulduğu bölümdür. Türkiye genelindeki okullara zaman, mekân farkı gözetmeksizin eğitimde etkili bir öğrenme ortamı sunar (Güvendi, 2014: 24-25).

2.6.1.6.Ses

Bu bölüm daha çok kulağa hitap eden bölümdür. Sesli kitaplar, diğer eğitim materyalleri bu bölümden ücretsiz indirilip istenildiği zaman defalarca dinlenebilirler (Alabay, 2015: 21-22).

Ses bölümünde EBA'da dersler için yardımcı olabilecek kayıtlar mevcuttur. Bu yardımcı kaynaklar yabancı dil için dinlenebilecek metinler olduğu gibi diğer derler için de sesli ders kitapları olabilir. Ayrıca çeşitli şarkıların, şiirlerin okunuşunun ses kayıt bölümünde bulunması da kaynak oluşturabilmek adına önemlidir (Tutar, 2015: 17).

EBA'da dersler ile ilgili her türlü işitsel öğelere yer verilmektedir. Fakat kullanıcıların haklarını korumak adına bazı yasal düzenlemeler de yer almaktadır. EBA'da paylaşılan ses kayıtların öğretmenlerin bizzat kendileri sorumludurlar. Bu paylaşımlar ders içerikli olması yönünden yanlış bir kayıt paylaşılması halinde sorumluluk paylaşımı yapan kişiye aittir. Böyle bir durumda site yöneticileri tarafından yanlış kayıt siteden kaldırılır. Siteye yüklenen dosyalar en fazla 600 mb boyutunda olmalıdır (Güvendi, 2014: 25-26).

2.6.1.7.Görsel

Bu bölüm eğitimde daha çok göze hitap eden bir bölümdür. Derslere yardımcı olmak amacıyla üzerinde durulan, dikkat çekilmek istenen konu ile ilgili görsellere yer verilen bölümdür. Burada bu görseller öğretmenler tarafından da sisteme yüklenebilir. Görselin çözünürlüğünden, yükleyen kişinin bilgilerine, yükleme tarihine kadar gerekli bilgilere görsellere tıkladığında ulaşılabilir (Alabay, 2015: 22).

EBA'daki diğer bölümler içerisinde çeşitliliği ve zenginliği en çok olan bölümdür. Kendi içerisinde beş alt bölümden oluşan bu bölüm dersle ilgili sunduğu görseller sayesinde konulara da yardımcı olmaktadır. İlkokul ve ortaokulların kullanımına sunulan bölümler, clip-art, yarışmacıların görsellerini paylaşıp yarışmaya katılabilecekleri yarışma bölümü ile görsellerin saklandığı ve kayıt altına alındığı arşiv bölümünden oluşur (Tutar, 2015: 17).

EBA'ya yüklenecek görseller derslere yardımcı nitelikte olmalıdır. Değilse önüne gelen gereksiz görseller ile site işgal edilmemelidir. Siteye yüklenen görseller derslerin amaçlarına hizmet edecek türden olmalı kesinlikle ticari bir kaygı amacı taşımamalıdır. Tamamen gönüllülük, işbirliği ve ortak çalışmaların ürünü olan bu bölümde yüklenen görsel dosya JPG formatında olup, maksimum 32 mb, tek görsel 1 mb, çözünürlük kapasitesi ise 1600 px genişlik ve yükseklikte olmalıdır (Güvendi, 2014: 26-27).

2.6.1.8.e-Doküman

Bu bölümde öğretmenler gerek ders içerisinde gerekse ders dışındaki etkinliklerini sisteme yükleyerek bilgi paylaşımında bulunurlar. Böylece en uzak köy okulundan merkezde görev yapan öğretmenlere kadar eğitimde mesafeler ortadan kaldırılmış olup, fırsat eşitliği sunulmuş olmaktadır (Alabay, 2015: 22).

EBA'ya sonradan dâhil edilen bu bölüm öğretmenlere yardımcı kaynak olabilecek dosyaları içine alır. Yazılı sınav kâğıdı örneklerinden sosyal kulüp çalışma evraklarına kadar öğretmenlere yardımcı olabilecek evrakları içine alan bir bölümdür (Tutar, 2015: 17).

2.6.1.9.Tartışalım

Bilgi paylaşımının rahatlıkla yapılabildiği bu bölümde öğretmenler gerek duydukları soruları sorabilir, konuları tartışabilir, diğer eğitimciler ile bilgi alışverişinde bulunabilirler (Alabay, 2015: 22).

Bu bölüm yapılan çalışmalar ile ilgili öğretmenlerden dönütlerin alındığı ve böylece çalışmaların değerlendirildiği bölümdür. Öğretmenler burada aktif olarak bulunmakta, fikirlerini paylaşabilmekte, ders içeriklerinin zenginleştirilmesine katkıda bulunabilmektedirler. Ayrıca öğretmenler herhangi bir konuda yardım almak için diğer öğretmenlerden yardım isteyebilirler. Bunun için öncelikli olarak Eba'ya üye olup kullanıcı adı ve şifresi ile birlikte giriş yapmalıdırlar (Tutar, 2015: 18).

Bu bölüm öğretmenlerin düşüncelerini rahatlıkla yazabildikleri, diğer düşüncelere puan verebildikleri, bilgi paylaşımının hızlı bir biçimde yapıldığı, anında dönüt alınabildiği bir bölümdür. Bu bölümde bütün konuların sınıflandırıldığı konular bölümü, sorulan sorulara hiçbir cevap alınamayan, dönüt sağlanmayan soruların olduğu tartışılmayan bölüm, aranan kategorilerin sınıflandırılmasına yardımcı olacak etiketlenenlerin olduğu bölüm ile istenildiğinde rahatlıkla aynı soruya ulaşabileceğini sağlayacak favorilerimden oluşan bölüm bulunmaktadır. Bu bölüme yeni sorular eklenebileceği gibi en çok oylananlar bölümü tıklanarak da favori sorular ve tartışılan konulara bakılabilir ayrıca bu sorulara en çok cevaplananlar sekmesi tıklanarak da ulaşılabilir (Güvendi, 2014: 27).

2.6.2.EBA'nın Yardımcı Uygulamaları

2.6.2.1.Projeler

Öğretmenlerin ne türden projeler yapabileceğine dair fikir sahibi olmalarını sağlayan bu bölüm YEĞİTEK tarafından geliştirilmiştir (Alabay, 2015: 22).

2.6.2.2.İçerik Geliştirme Araçları

Bu kategorinin amacı öğretmenlerin eğitim-öğretim ortamında kullanılabilecek yeni içerikler oluşturmalarını sağlamaya yardımcı olmaktır. Öğretmenlerin hazır içerikleri kullanmalarından ziyade e-içerik oluşturarak dijital okur-yazarlıklarını artırmak ve onları daha aktif bir konuma getirmeyi planlamaktadır (Alabay, 2015: 22).

İçerik geliştirme araçlarında eğitim donanımlarının yanında eğitim yazılımlarının da geliştirilmesi son derece önemlidir. Eğitim teknolojilerinin kullanma sıklığının artması ile birlikte içerik oluşturma noktasında yazılım programlarının da geliştirilmesi önemlidir. E-içeriğin oluşturulması hem zaman hem de masraf açısından oldukça külfetlidir. EBA sayesinde bu külfet öğretmenlere kolaylaştırılmış, hatta ücretsiz hale gelmiştir (Tutar, 2015: 19).

2.6.2.3.EBA Dosya (<https://dosya.eba.gov.tr/>)

Bu bölüm sayesinde öğretmenler önceden indirdikleri bilgileri, videoları ve diğer kaynakları depolayabilir, istedikleri anda da kişisel dosyalarına kolaylıkla erişebilirler (Alabay, 2015: 23).

Burada öğretmenler ve EBA'yı kullanan öğrenciler ders ile ilgili istedikleri kaynaklara ulaşabilir, gerek gördükleri bilgileri bu bölümde depolayabilirler. Tabii öğretmenler için bu uygulama alanı kapasitesi 10 GB iken öğrenciler için bu depolama alanı 1 GB ile sınırlandırılmıştır (Tutar, 2015: 18).

2.6.2.4.Uzem (<http://uzem.eba.gov.tr/>)

Eğitimde fırsat eşitliği sağlayan bir diğer EBA bölümü de Uzaktan Eğitim Merkezi (Uzem)'dir. Bu bölüm sayesinde zaman ve mekân gözetilmeksizin öğretmenler her türlü bilgi akışını yüz yüze karşılayabilir ve eğitimde kalite yükseltilmiş olur (Alabay, 2015: 23).

Eğitimde bütün öğretmenlerin beklentilerini karşılayabilmek adına yaşam boyu öğrenmeyi destekleyici internet destekli uzaktan eğitim projesidir. Uzem'in yapacağı çalışmalar öğretmenlere çeşitli seminerlerde duyurulmakta ve bilgilendirilmeleri sağlanmaktadır (Tutar, 2015: 19).

Uzem Öğretim Yönetim Sistemi'nden yola çıkarak uzaktan eğitim ile yaşam boyu öğrenmenin önemine dikkat çekmek için kurulmuş bir sistemdir. Bu sistemin amacı ekonomik, fiziksel, ulaşım ve coğrafi engelleri ortadan kaldırabilmek adına önemlidir. Öğretmenlerin seminer döneminde aldıkları hizmet içi eğitimlerde bu sistem sayesinde gerçekleşmektedir (Güvendi, 2014: 30).

2.6.2.5.EBA Kaynak (<http://kaynak.eba.gov.tr/>)

Bu bölüm sadece ülke genelinde değil, dünyada da kullanılan ders kaynaklarını bize sunar. Ayrıca bu kaynakların ve materyallerin kullanım bilgilerini de ayrıntılı olarak açıklayan bir bölümdür (Alabay, 2015: 23).

Eğitimde diğer ülkelerin kullandıkları yöntem, teknik ve materyallerin düzenlenip toplanarak bu bölüme koyulması suretiyle öğretmenlere normalde kolay ulaşamayacakları bilgileri sunması açısından oldukça önemlidir. Böylece Türkiye'nin neresinde çalışırsa çalışsın bu sistemi kullanan bütün öğretmenlere eğitimde fırsat eşitliği sağlaması açısından önemlidir (Tutar, 2015: 19).

Bu bölüm gerek öğretmenlerin gerekse öğrencilerin hem ülke genelinde hem de ülke dışındaki kaynaklara rahat bir erişim imkânı sunan bölümdür. MEB tarafından 5 Ağustos 2013 yılında paylaşımlarını yapmaya başlamış, geçen zaman içerisinde de kaynaklar giderek artmaya devam etmektedir (Güvendi, 2014: 31).

2.6.2.6.EBA Ders

Bu bölüm videolar ile derslerin kayıt altına alındığı bir bölümdür. Gerek görülmesi halinde diğer öğretmenler tarafından aynı konunun farklı anlatım teknik ve yöntemleri izlenebilir, konu tekrarı sağlanabilir böylece bilgi paylaşımı yapılabilir (Alabay, 2015: 23).

2.6.2.7.Paylaş

Öğretmenlerin eğitim amaçlı olarak görsel, işitsel, vidolar vb. etkinlikleri tek bir kategori altında paylaşmalarına imkân sağlayan bir EBA bölümdür. Öğretmenler bu kategoriye girerek bilgi paylaşımında bulunabilmektedirler (Alabay, 2015: 23).

2.6.2.8.Blog (<http://blog.eba.gov.tr/>)

Blog sözcüğü Web Log sözcüklerinin kısaltılması sonucu Merholz tarafından 1999 yılında kullanılmaya başlanmıştır. Çok bir dijital okuryazarlık gerektirmeyen diğer isimle weblog olarak da bilinen bu sisteme erişimin kolay olması sayesinde kişiler rahatlıkla duygu ve düşüncelerini paylaşabilirler. EBA blogda gönderiler 24 Mayıs 2012 tarihinde MEB'nin yayınları ile başlanmıştır. Wordpress alt yapısına sahip olan bloglarda yayınlanan gönderilere yorum yapılabilir, istenilen dosyalar da paylaşılabilir (Güvendi, 2014: 28-29).

Blog bölümünde öğretmenler farklı düşüncelerini paylaşabilir, sosyal bir ortam içerisinde gerek açık gerekse örtük bilgilerini ortaya çıkarabilirler. Burada amaç

öğretmenlerin gönüllü olarak işbirliği içerisinde eğitim ortamına katkı sağlamalarıdır (Alabay, 2015: 23).

2.6.2.9.EBA Market

EBA market ile yeni uygulamalar bilgisayarlara indirilebilmekte veya bilgisayarda mevcut bulunan uygulamalar güncellenebilmektedir. Ülkemizde FATİH projesi ile okullara dağıtılan tabletlerde yüklü olan bu program kendi içerisinde kategorilerden oluşmaktadır. Bunlar EBA içerisinde kitaplar ve çeşitli dergilerden oluşan kitaplık bölümüdür. Ayrıca derse yardımcı olabilecek sözlük gibi materyallerin oluşturduğu uygulamalar bölümü, gerek derse yardımcı gerekse hem eğlendiren hem de öğretici özelliği sahip oyunlar bölümü, çeşitli hikâyelerden oluşan hikâyeler bölümü, yabancı dil için derslere yardımcı olabilecek yabancı dil bölümü, her türlü yardımın sunulduğu araçlar bölümünden oluşmaktadır (Tutar, 2015: 20).

2.6.2.10.EBA İnteraktif Beyaz Tahta

Bu sanal beyaz tahta FATİH Projesi kapsamında öğretmenlere ve öğrencilere dağıtılan tablet bilgisayarlarda hem öğretmenlerin, hem de öğrencilerin tabletlerini kontrol etme hem de ders esnasında kullandıkları akıllı tahtayı kontrol edebilecekleri imkânı kendilerine sunan EBA'nın yardımcı bir bölümüdür (Çağlar, 2012: 55).

2.6.2.11.Sosyal Ödüllendirme

Bu ödüllendirme sanal ortamda EBA kullanıcılarına ödül vermek suretiyle onları yapılan çalışmalara teşvik etmek amacıyla kurulmuş bir yardımcı bölümdür. Bu bölümdeki ödüller onlara sanal yoldan bir nişan vb. özellik gösteren öğeler olabilir. Burada amaç gerek sosyal faaliyetler gerekse geliştirilmek istenen projelere dikkat çekmektir (Çağlar, 2012: 55).

2.6.2.12.EBA Sanal Gerçeklik

EBA sanal gerçeklik daha çok eğitim-öğretimin kalitesini yükseltmek adına tarihi, turistik, kültürel değer taşıyan yerlerin sanal dünyada keşfine imkân sağlayacak nitelikte hazırlanmış olmasıdır. Burada amaç ders müfredatının konularında yer alan bölümlerin sanal ortamda keşfine imkân sağlamasıdır (Çağlar, 2012: 55).

2.6.2.13.EBA Sanal Müze

EBA'ya yardımcı bu bölüm adı üzerinde Türkiye'nin sisteme yüklü müzelerini araştırmak, buralarda sanal gezintiye imkân vermesi açısından önemli bir bölümdür. Bu sayede eğitim çalışanları ve öğrenciler EBA ile sisteme giriş yapıp çeşitli müzeleri ücretsiz olarak görüp, araştırma fırsatına sahip olabilirler (Çağlar, 2012: 55)

2.6.3.EBA ve Öğretmenler

Teknolojinin hızla arttığı günümüzde dijital okuryazarlık oranı da aynı ölçüde artmaya başlamıştır. Bilgiye erişimin ve bilgi paylaşımının bu kadar hızlı olduğu bir çağda elbette eğitim sistemi de bunda gereken payı almıştır. Eğitim sisteminin temel taşı olan öğretmenler sosyal medya aracılığı ile bilgi paylaşımlarına bulunurlar. MEB bu durumu kendi lehine çevirebilmek için EBA sistemini geliştirmiş ve öğretmenlerin bilgi paylaşımlarını sınıf içerisine kadar getirmiştir. Bu sistem sayesinde öğretmenler ders içerikleri oluşturulabilir, farklı yöntem ve teknikleri derste kullanabilirler. Burada asıl amaç öğretmenlerin teknolojiyi yeterince kullanmalarını sağlayarak yaşadıkları çağa ayak uydurabilen, teknolojik okuryazarlıkları yüksek bireyler olmalarını sağlamaktır. Böylece hem öğretmenler hem de eğitim sistemi kaliteli bir gelişim gösterebilecektir (Alabay, 2015: 25-26).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma sorusu, araştırmanın hipotezleri, evren ve örneklem, veri toplama yöntemi, yapılan istatistiksel işlemler ve analizler ile ilgili bilgilere değinilmiştir.

3.1. Araştırma Sorusu ve Hipotezler

Çalışmanın birinci bölümünde belirtildiği üzere, örgütler açısından en önemli varlıklardan bir tanesi, çalışanlarının sahip oldukları açık ve örtük bilgilerdir. Günümüzün bilgi temelli ekonomisinde bilginin etkili kullanımı kritik bir rekabet avantajı sağlamaktadır (Davenport ve Prusak, 1998). Bu nedenle son yirmi yılda bilgi teknolojileri, yeni örgütsel yapılar ve insan kaynakları politikalarıyla desteklenen bilgi yönetimi sistemlerinin kullanımı yaygınlaşmıştır (Cabrera, Collins ve Salgado, 2006: 245). Öyle ki kimi yazarlara göre artık örgütlerin temel rolü, bilginin üretilmesi, depolanması ve uygulanması olarak tanımlanmaktadır (Dyer ve Nobeoka, 2000).

Bu gelişmeler paralelinde kamu kurumlarının da bilgi yönetimi sistemlerine yatırım yapmaları gerekmektedir. Çünkü kamu kurumlarının birçok faaliyeti bilgi temelli faaliyetlerden oluşmaktadır (Willem ve Buelens, 2007: 582). Kamu kurumlarında bilginin üretilmesi ve paylaşılması, diğer örgütsel çıktılarla birlikte, gerçekleştirilen kamu hizmetinin de daha iyi sunulmasına katkı sağlayacaktır. Bilgi yoğun eğitim hizmetleri özelinde bilgi yönetimi sistemlerinin kullanılarak bilgi üretimi ve paylaşımının ise hem örgütsel hem de toplumsal açıdan önemi açıktır.

Ancak, bilgi yönetimi sistemlerine ve bilgi paylaşım sitelerine yatırım yapmak tek başına çalışanların bilgilerini paylaşacaklarının garantisini vermemektedir. Yine birinci bölümde değinildiği gibi, bilgi yönetimi literatüründe bilgi paylaşımını olumsuz etkileyen birçok kişisel, toplumsal, örgütsel ve teknolojik bariyer ortaya çıkartılmıştır (Asrar-ul-Haq ve Anwar, 2016; Yang ve Maxwell, 2011: 166; Yang ve Wu, 2008: 1130). Web-tabanlı platformlarda (online öğrenme, sanal profesyonel topluluklar vb.)bilgi paylaşımı alanındaki literatür ise var olan bariyerlere yenilerini eklemektedir (Chen ve Hew, 2015: 468-469; Ardichvili, Page ve Wentling, 2003). Tüm bariyerler kaldırılrsa dahi, bilgi insanların zihinlerinde olan birşey olup, paylaşılması bireysel kararlara dayanmaktadır (Holste ve Fields, 2010:128). Sosyal medya, kurumsal web araçları veya diğer teknolojik araçlar insanların bilgi paylaşımını son derece kolay hale getirebilir; ancak bilgi paylaşımında BİT'lerin rolüne ilişkin olarak insanlar bilgi paylaşma konusunda bir motivasyona sahip değiller ise bunu kolaylaştıracak araçları da kullanmaları çok mümkün değildir (Hendriks, 1999: 91).

Başka bir anlatımla bireylerin bilgi yönetim sistemlerini veya diğer teknolojik araçları bilgi paylaşımı için kullanmalarını etkileyen faktörlerin incelenmesi önem taşımaktadır. Bu kapsamda, bireylerin on-line araçları kullanarak bilgi paylaşımında bulunma niyet ve davranışlarını inceleyen bir literatür oluşmuştur. Bu literatür içinde sosyal sermaye kuramına dayalı olarak geliştirilen çalışmalar, sosyal etkileşim ağlarının bilgi paylaşımına olan etkilerine konu edinmektedir. Bu tez çalışmasının amacı da sosyal sermaye faktörlerinin EBA'da öğretmenlerin mesleki bilgilerini paylaşma niyetlerine olan etkisini incelemektir. Bu bağlamda tezin temel araştırma sorusu şu şekilde ifade edilebilir:

Araştırma sorusu: Sosyal sermaye boyutları öğretmenlerin EBA'da mesleki bilgi paylaşımında bulunma niyetini nasıl etkilemektedir?

Literatür kapsamında tez çalışmasının hipotezleri aşağıda gösterildiği biçimde belirlenmiştir:

H1: Yapısal sosyal sermaye düzeyi bilgi paylaşma niyetini pozitif yönde etkiler.

H2: Bilişsel sosyal sermaye düzeyi bilgi paylaşma niyetini pozitif yönde etkiler.

H3: İlişkisel sosyal sermaye düzeyi bilgi paylaşma niyetini pozitif yönde etkiler.

Bu hipotezlerin yanı sıra kontrol değişkenleri olarak kullanılan subjektif norm, yaş ve genel EBA kullanımı değişkenlerinin bilgi paylaşma niyetine olan etkileri de analiz edilmiştir.

Hipotezlerde yer alan değişkenlerin tanımları ise şu şekildedir:

Yapısal sosyal sermaye: Ağ kullanma sıklığı, derinliği, ağ ilişkisinin doğası.

Bilişsel sosyal sermaye: Ortak amaç, misyon, vizyon ve mesleki değerler.

İlişkisel sosyal sermaye: Ağ üyelerine duyulan güven ve karşılıklı yarar beklentisi.

Subjektif norm: Davranışın önemli kişiler için ne anlam ifade ettiği.

Bilgi paylaşma niyeti: Bilgiyi paylaşma davranışında bulunma istekliliği.

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılı Nevşehir ili Merkez ve diğer ilçelerinde ortaokulda görev yapan branş öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında 1-10 Mart tarihleri arasında Acıgöl ilçesinde görev yapan ortaokul öğretmenleri ile Nevşehir Merkezdeki bir okul seçilmiş ve bu okuldaki 70 öğretmene pilot anket dağıtılmış, 50 öğretmenden dönüt alınarak anketler değerlendirilmiştir. Pilot uygulamanın ardından çalışma kapsamında il genelinde 33 ortaokula ulaşılmış, anketler EBA'ya MEB Bilişim Sistemleri (MEBBİS) şifresi ile giriş yapan, EBA'yı kullanan öğretmenler tarafından doldurulmak üzere 18 Nisan- 5 Mayıs Tarihleri arasında okullara elden teslim edilmiştir. Araştırmanın evrenini oluşturan 736 kişinin anketi doldurması beklenmiş ancak toplamda 503 anket öğretmenler ve idareciler tarafından doldurulmuştur.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada Sosyal Sermaye Faktörleri ve bilgi paylaşımı kavramlarının EBA üzerinden öğretmenler tarafından kullanım amaçlarını belirlemek üzere anket çalışması uygulanmıştır. Anket formu Ek-1'de sunulmuştur. Anketin ilk bölümünde yaş, cinsiyet, medeni durum, branş, idari görev ve meslekte geçirilen yıllar sorularak demografik bilgiler edinilmiştir.

Anketin ikinci bölümünde ise EBA'nın öğretmenler tarafından kullanım sıklığı sekiz madde ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Rosen vd. 2013 yılında genel sosyal medya kullanımını ölçmek için hazırladığı ölçek temel alınmış, orijinal ölçekte yer alan ifadeler EBA özeline uyarlanarak kullanılmıştır. Katılımcılardan ifade olarak gösterilen eylemleri ne sıklıkta yaptıklarını değerlendirerek buna karşılık gelen bir rakam yazmaları istenmiştir. Rakamlara karşılık gelen cevaplar şu şekildedir. 1= Hiçbir zaman; 2=Ayda bir; 3=Ayda birkaç kez; 4=Haftada bir; 5=Haftada birkaç kez; 6=Günde bir; 7=Günde birkaç kez; 8=Saate bir; 9=Saatte birkaç kez; 10=Her zaman. İfadelere verilen değerlerin ortalaması hesaplanarak EBA kullanımını ölçülmüştür.

Üçüncü bölümde ise Yapısal Sosyal Sermaye, Bilişsel Sosyal Sermaye, İlişkisel Sosyal Sermaye (Karşılıklı Yarar Beklentisi, Güven), Sosyal Norm, Bilgi Paylaşımı kavramları üzerinden yerli ve yabancı kaynaklardan bir literatür taramasının ardından ölçek maddeleri hazırlanmış, hazırlanan bu maddeler öğretmenlerin ve idarecilerin cevaplaması için 5 ayrı okulda pilot çalışma yapılabilmesi için 1-10 Mart tarihleri arasında elden dağıtılmıştır. Bu okulların 4'ü Nevşehir ilinin Acıgöl ilçesinde olup 1'i Merkez ilçeden seçilmiş ve 50 öğretmen üzerinde uygulanmıştır. Pilot anket uygulaması için Yapısal Sosyal Sermaye' den 4, Bilişsel Sosyal Sermaye' den 4, Karşılıklı Yarar Beklentisi' nden 4, Güven' den 5, Sosyal Norm' dan 3 ve Bilgi Paylaşımı'ndan 5 olmak üzere toplamda 25 soru hazırlanmış ve hazırlanan bu soruların 5'li likert maddeler ile cevaplanması istenmiştir. Bunlar "1= Kesinlikle Katılmıyorum; 2= Katılmıyorum; 3= Ne Katılıyorum, ne katılmıyorum; 4=Katılıyorum; 5=Tamamen Katılıyorum" şeklindedir.

Yapılan pilot uygulama sonrasında anketteki Yapısal Sosyal Sermaye ölçüm sorularından 1. Madde, Bilişsel Sosyal Sermaye ölçüm sorusundan 7. Madde, Güven ölçüm sorularından 14. Madde anketten çıkartılmış; Bilgi Paylaşımı ölçüm sorularından ise 21. Maddedeki "Meslektaşlarımın EBA'da istemesi durumunda mesleğimle ilgili yöntem, teknik ve modellere ulaşmalarına yardımcı olmak isterim." Cümlesi "Meslektaşlarımın EBA'da istemesi durumunda mesleğimle ilgili yöntem, teknik ve modellere ulaşmalarına yardımcı olmak niyetindeyim." Şeklinde değiştirilmiştir. Böylece pilot uygulama öncesindeki 25 soru 22 soruya indirilmiş, 1 soruda da değişikliğe gidilmiştir. Son şekli verilen anket Nevşehir İl Milli Eğitim

Müdürlüğünün (MEM) 13 Nisan 2017 tarihli izin onayı ile Nevşehir il genelinde ortaokulda görev yapan idareci ve öğretmenlere 18 Nisan- 5 Mayıs 2017 tarihinde uygulanmıştır. Anket formunun örneği ek olarak sunulmuştur.

3.4. Verilerin Hazırlanması ve Analizi

İlk olarak anket sorularında boş bırakılan soru sayısı incelenmiştir. %10 oranında eksik cevap verilen 11 anket elenmiştir. Meslekte geçirilen süre ve sosyal medya kullanımını ölçmeye yönelik eksik veriler seri ortalaması yöntemiyle tamamlanmış, ölçek ifadelerinde geri kalan eksik verilerin tamamlanması için AMOS 23 istatistik programı kullanılarak maksimum benzerlik yöntemi (maximum likelihood estimation) kullanılmıştır.

Eksik veriler tamamlandıktan sonra veri satırları standart sapma ve görsel inceleme yöntemiyle incelenmiş, özensiz doldurulan anketler tespit edilerek 27 anket analizden çıkarılmıştır.

Çok değişkenli normalliği bozan uç değerler yapısal eşitlik yönteminde önemli sapmalara neden olabilmektedir. Bu nedenle eksik verilerin tamamlanmasından sonra uç değerlerin tespiti yapılmıştır. Ölçek verileri için çok değişkenli normalliğin değerlendirilmesinde Mahalanobis Uzaklığı Tekniği uygulanmıştır. Yaş, hizmet yılı ve ortalama sosyal medya kullanımı değişkenlerinde normal dağılımı önemli ölçüde bozan anketler tespit edilmiş ve analizden çıkarılmıştır. Sözü edilen uç değerler çıkartıldıktan sonra veri setinde 444 anket kalmıştır.

3.5. Verilerin Analizinde Kullanılan Teknikler

Araştırmada Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) yaklaşımı kullanılmıştır. YEM iki veya daha çok değişken arasındaki ilişkilerin incelenmesini sağlayan bir analiz yöntemidir. Diğer analiz yöntemlerinden farklı olarak YEM birçok değişkenin incelenmesinde, aralarındaki ilişkilerin irdelenmesinde, modellerin kullanabilmesidir. Bu modelleri kullanırken içinden çıkılması zorlayıcı modelleri de analiz edebilir. Araştırması yapılan konu ile ilgili araştırmacı zihninde oluşturduğu değişkenleri belirler, bu değişkenler ile ilgili çeşitli verilere toplayarak bunlar arasındaki bağları tespit eder ve bu konuda bir model oluşturur. YEM araştırmacının çoklu değişkenler arasındaki

ilişkileri incelenmesine olanak sağlayan bir istatistiksel yöntemdir (Ayyıldız ve Cengiz, 2006: 64-65).

YEM birden çok değişken arasındaki ilişkilerin kapsamlı bir biçimde ortaya konulduğu, özellikle gözlenen ve gizil değişkenler arasındaki nedensellik bağlarının tespiti için eğitim bilimlerinden, sosyoloji gibi değişik alanlarda kullanıma açık olan detaylı verilerin analiz edilebileceği bir istatistiksel modeldir (Yılmaz, 2004: 79).

YEM'de açık değişkenler kadar örtük değişkenlerde önemlidir. Bu modelin uygulanabilmesi için, teori kısmının sağlam bir zemin oturtulmuş olması ile birlikte değişkenlerin doğru bir biçimde ölçülmesi önemlidir. Ölçüm modeli neticesinde örtük değişkenler arasındaki ilişki ortaya koyulur (Dursun ve Kocagöz, 2010: 3).

Araştırmadaki değişkenler birbirlerini doğrudan ya da dolaylı yoldan etkileyebilirler. Yapısal Eşitlik Modelinde bu değişkenlerin birbirleriyle nedensellik ilişkilerine bakılır. Bu model daha çok örtük değişkenlerin analiz edilmesinde kullanılır (Fox, 2002: 1).

Araştırma yapılan konu ile ilgili eldeki verilerin ölçümleri sonucunda ortaya çıkan hatalardan yola çıkarak değişik tahminlerde bulunulmasını sağlar. Pek çok regresyon analizinin birleştirici özelliği mevcuttur. Araştırmacının ortaya koyduğu teori modelleri ile deneysel model sonucu ortaya çıkan istatistiksel verilerin bütüncül yaklaşım içerisinde ele alınmasını sağlar. Standart ve standart olmayan modellerin ölçümüne imkân sağlar. Değişkenler, gizil değişkenler arasındaki ilişkileri açıklayabilen; değişkenler üzerinden dolaylı, dolaysız ve toplam sonuçları ortaya çıkaran, ölçüm sonuçlarındaki hataları en aza indirmek için kullanılan bir istatistiksel analiz yöntemidir (Ayyıldız ve Cengiz, 2006: 72-73).

Yapısal analiz iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada ölçüm aracının güvenilirliği ile geçerlilik ve model uyumu test edilmiştir. İkinci aşamada ise yapısal model test edilerek, eksojen değişkenlerin endojen değişken üzerindeki etkileri incelenmiştir. Test sonuçları literatürde önerilen kılavuz değerler çerçevesinde yorumlanmıştır (Byrne, 2016; Kline, 2016; Klem, 2000; Schreiber vd., 2006).

3.6. Verilerin Analizinde Kullanılan Bilgisayar Programları

Verilerin analizi aşamasında IBM SPSS İSTATİSTİK 20 paket istatistik programı ve IBM SPSS AMOS 23.0.0 programı kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Katılımcılara İlişkin Bulgular

Analize dâhil edilen 444 ankete katılan kişilerin %51'i kadın, %49'u ise erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların ortalama yaşı yaklaşık 36'dır. Meslekte geçirilen süreye bakıldığında ise hizmette geçirilen sürenin ortalama yaklaşık 12 sene olduğu görülmüştür. Ortalama EBA kullanım değeri 2,40 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek değer 10 olduğu düşünüldüğünde EBA kullanım sıklığının ve yoğunluğunun düşük olduğu ileri sürülebilir. Öte yandan genel EBA kullanımında yararlanma ve paylaşımda bulunmaya ilişkin maddeler arasında bir ayrıma gidildiğinde yararlanma ile ilgili maddelerin ortalamasının (2,9) paylaşımda bulunma ile ilgili maddelerin ortalamasından (1,45) yüksek olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle öğretmenler paylaşımda bulunmaktan daha çok sistemden yararlanmayı tercih etmektedir.

4.2. Ölçek ve Ölçek Maddelerinin Tanımlayıcı İstatistikleri ve Güvenilirlik

Ölçek ve ölçek maddelerinin tanımlayıcı istatistikleri ve güvenilirlik testi sonuçları tabloda gösterildiği gibidir. Basıklık ve çarpıklık değerlerinin ± 2 aralığında olması, veri setinin normal dağılımda olduğunu göstermektedir. Kullanılan ölçeklerin iç tutarlılıklarını ölçmek için Cronbach alfa değeri kullanılmıştır. Bu değer tüm ölçekler için kabul edilen sınır değer olan 0,7 değerinin üzerinde olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle ölçekler iç tutarlılığa sahiptir. Keşfedici faktör analizi kullanılarak bulunan faktör yüklerinin 0,5 değerinin üstünde olduğu görülmüştür. Bu değer altındaki düşük faktör yükü nedeniyle BP1 maddesi (0,448) ölçekten kaldırılmıştır. Böylelikle ölçek maddelerinin tek bir boyutta yüklendiği söylenebilir. Diğer yandan açık ve örtük bilgi türlerine ait maddeler tek bir faktörde toplanmıştır.

Öğretmenlerin bilgi paylaşımı konusunda bu iki bilgi türü arasında ayırım gözetmediği ileri sürülebilir. Bu nedenle iki bilgi türü, tek bir faktör altında birleştirilmiştir.

“Tablo 4.1. Ölçek Maddelerinin Tanımlayıcı İstatistikleri ve Güvenilirlik”

Ölçek maddeleri	Ortalama	Std. Sapma	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)	Cronbach Alfa	Faktör yükleri
Yapısal Sosyal Sermaye	2,95				,785	
YSS1	3,47	1,21693	-,477	-,637		,552
YSS2	2,85	1,21092	,028	-,933		,926
YSS3	2,54	1,15539	,239	-,799		,607
Bilişsel Sosyal Sermaye	3,45				,803	
BSS1	3,34	1,01195	-,393	-,225		,590
BSS2	3,48	1,00329	-,567	-,088		,774
BSS3	3,51	,91232	-,584	,197		,693
İlişkisel Sosyal Sermaye	3,73				,883	
İSS1	3,67	,94983	-,766	,539		,549
İSS2	3,73	,92054	-,991	1,367		,555
İSS3	4,04	,86739	-1,133	1,661		,564
İSS4	3,83	,91317	-,821	,715		,531
İSS5	3,77	,89135	-1,012	1,365		,669
İSS6	3,78	,85625	-,828	,899		,665
İSS7	3,57	,86615	-,454	,241		,586
İSS8	3,48	,91214	-,534	,269		,543
Subjektif Norm	3,59				,850	
SN1	3,69	,93552	-,886	,863		,697
SN2	3,56	,89539	-,541	,262		,802
SN3	3,50	,89742	-,574	,264		,653
Bilgi Paylaşma Niyeti	3,57				,907	
BP1	3,65	,84614	-,768	,763		,448
BP2	3,48	,85132	-,641	,359		,689
BP3	3,52	,84286	-,778	,673		,801
BP4	3,62	,85841	-,629	,482		,819
BP5	3,58	,88599	-,711	,689		,771

3.3. Ölçüm Aracının Geçerliliği

Geçerlik, bir ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı özelliği, başka herhangi bir özellikle karıştırmadan, doğru ölçebilme derecesi olarak tanımlanabilir. YEM yaklaşımında öncelikle ölçüm aracının güvenilirlik ve yapı geçerliğinin onaylanması gerekmektedir. Güvenilirlikle ilgili bilgiler bir önceki başlıkta verilmiştir. Yapı

geçerliği ölçme aracının ölçtüğünü iddia ettiği yapıyı ve kavramı ne derecede doğru ölçebildiğini gösterir. İki tür yapı geçerliğinden bahsedilebilir; 1) birleşim geçerliği (convergent validity) ve 2) ayrışım (discriminant validity) geçerliği. Birleşim geçerliğinde üç faktöre bakılır. Tezde birleşim geçerliğini test etmek için literatürde en çok kullanılan üç gösterge kullanılmıştır. Bunlar faktör yükleri, kompozit güvenilirlik ve ortalama varyans (AVE) değerleridir. Ayrışım geçerliğini değerlendirmek için ise yapılar-arası korelasyonlar incelenmiştir.

Tablo 4-2 incelendiğinde faktör yüklerinin önerilen alt değer olan 0,5 değerinden yüksek olduğu görülmektedir. Kompozit güvenilirlik değerleri önerilen minimum 0,7 değerinden yüksektir. Öte yandan AVE değerleri için öngörülen sınır değer 0,5 olup, ölçeklerin AVE değerleri bu sınırın üstünde yer almaktadır.

“Tablo 4.2. Ölçüm Aracının Birleşim Geçerliği”

Ölçek maddeleri	Faktör yükleri	t-değeri	R ²	Kompozit güvenilirlik	AVE
Yapısal Sosyal				0,834	0,626
YSS1	0,780	-	0,608		
YSS2	0,780	12,065*	0,609		
YSS3	0,814	12,593*	0,663		
Bilişsel Sosyal				0,812	0,592
BSS1	0,706	14,708*	0,498		
BSS2	0,844	-	0,713		
BSS3	0,752	15,635*	0,565		
İlişkisel Sosyal				0,860	0,508
İSS1	0,717	13,974*	0,515		
İSS2	0,604	-	0,365		
İSS3	0,652	13,148*	0,425		
İSS4	0,737	12,067*	0,543		
İSS5	0,843	13,118*	0,710		
İSS6	0,699	11,658*	0,489		
Subjektif Norm				0,852	0,658
SN1	0,779	17,641*	0,608		
SN2	0,853	-	0,727		
SN3	0,800	18,119*	0,640		
Bilgi Paylaşma Niyeti				0,916	0,732
BP2	0,792	21,43*	0,627		
BP3	0,872	25,639*	0,760		
BP4	0,893		0,798		
BP5	0,862	25,067*	0,742		

* p<0,001 anlamlılık düzeyinde

Ayrışım geçerliği AVE değerinin karekökünün yapılar-arası korelasyonlarla karşılaştırmasına dayanmaktadır. Tablo 4-3'te gösterildiği gibi yapıların AVE karekök değerleri, diğer yapılarla olan korelasyonlarından yüksektir.

“Tablo 4.3. Ölçüm Aracının Ayrışım Geçerliği”

	İSS	YSS	BSS	SN	BP
İSS	(0,713)				
YSS	0,544	(0,791)			
BSS	0,654	0,545	(0,769)		
SN	0,621	0,393	0,425	(0,811)	
BP	0,673	0,398	0,431	0,591	(0,856)

Bu bulgularla birlikte ölçüm aracının birleşim/ayrışım geçerliğine sahip olduğu ileri sürülebilir.

4.3. Ölçüm Modelinin Uyumu

Ölçüm modelinin uyumunu belirlemek için literatürde yoğun olarak kullanılan altı uyum endeksi kullanılmıştır. Tablo 4-4 model uyumu test sonuçlarını ve rehber değerleri göstermektedir. Tüm uyum endeks değerleri iyi bir model uyumunu göstermiştir.

“Tablo 4.4. Ölçüm Modelinin Uyumu”

Uyum endeksleri	Değerler	Rehber değerler
χ^2 / df (278,488/138)	2,018	<2; <3
NFI	,943	$\geq,90; \geq,95$
TLI	,963	$\geq,90; \geq,95$
CFI	,970	$\geq,90; \geq,95$
RMSEA	,048 (PCLOSE= ,652)	<,05; <,08
SRMR	,0405	<0,05

4.4. Yapısal Model

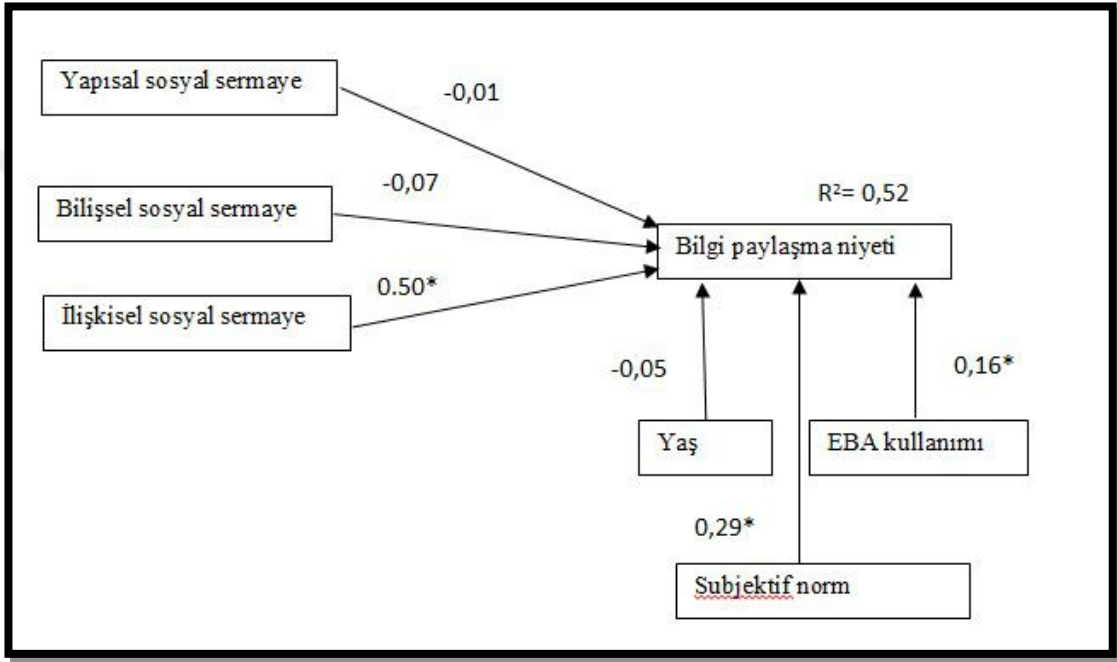
Analizin ikinci aşamasında yapısal model test edilmiştir. Bu aşamada yaş ve ortalama EBA kullanım değerleri de kontrol değişkenleri olarak analize dâhil edilmiştir. Tablo 4-5 yapısal modelin uyumuna ilişkin gösterge değerlerini sunmaktadır. Rehber değerler incelendiğinde model uyumunun olduğu görülmektedir.

“Tablo 4.5. Yapısal Modelin Uyumu”

Uyum endeksleri	Değerler	Rehber değerler
χ^2 / df (301,065/166)	1,814	<2; <3
NFI	,940	$\geq,90; \geq,95$

TLI	,940	$\geq,90; \geq,95$
CFI	,972	$\geq,90; \geq,95$
RMSEA	,043 (PCLOSE= ,652)	$<,05; <,08$
SRMR	,0381	$<0,05$

Yapısal modelin uyumunun tespitinden sonra hipotezlerin sonuçlarına geçilebilir. Şekil 4-1 Yapısal Modelde standartlaştırılmış regresyon ağırlıklarını göstermektedir. Bilgi paylaşma niyeti değişkeninin prediktörleri varyansın %52'sini açıklamaktadır.

“Şekil 4.1. Yapısal Model (*0,001 anlamlılık düzeyinde)”

Kontrol değişkenlerinden subjektif norm ve genel EBA kullanımının bilgi paylaşımı niyetini pozitif etkilediği görülmektedir. Kontrol değişkenleriyle birlikte gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre:

- H1:** Yapısal sosyal sermaye düzeyi bilgi paylaşma niyetini pozitif yönde etkiler hipotezi desteklenmemiştir,
- H2:** Bilişsel sosyal sermaye düzeyi bilgi paylaşma niyetini pozitif yönde etkiler hipotezi desteklenmemiştir,
- H3:** İlişkisel sosyal sermaye düzeyi bilgi paylaşma niyetini pozitif yönde etkiler hipotezi desteklenmiştir.

Tablo 4-6, eksojen değişkenlerin endojen değişken üzerindeki standartlaştırılmış toplam etkisini göstermektedir. Cohen (1988) 0,2 düzeyindeki etkinin küçük, 0,5

düzeyindeki etkinin orta, 0,8 düzeyindeki etkinin ise büyük bir etki olduğunu savunmuştur.

“Tablo 4.6. Standartlaştırılmış Toplam Etki”

	Yaş	SN	EBA kullanımı	İSS	BSS	YSS
BP (R²= 0,52)	-0,045	0,285	0,16	0,497	-0,071	-0,005

Bu değerler dikkate alındığında bilgi paylaşma niyeti üzerinde ilişkisel sosyal sermaye düzeyinin orta dereceli bir etkisinin olduğu, subjektif norm ve genel EBA kullanımının ise daha düşük düzeyde etkilerinin olduğu ileri sürülebilir.

SONUÇ

Teknolojik gelişmelerin ışığında bilgi teknolojilerinden faydalanmak adına hayata geçirilen EBA Projesi, eğitimde sınırları kaldırma, fırsat eşitliği sağlama, kaliteyi ve niteliği artırma, bilgi paylaşımına olanak sağlama adına okullarımızda uygulanmaya başlanmış olan bir projedir. EBA, FATİH Projesi kapsamında BİT'leri verimli bir şekilde kullanarak okullarda etkileşimli tahta ve tablet-pclerde materyal ihtiyacını karşılamak amacı ile geliştirilmiş bir eğitim platformudur.

Günümüz bilgi toplumu çağında en önemli kaynak bilgi olarak kabul edilebilir. Yalnızca eğitimde değil, hayatın tüm alanlarında bilginin üretilmesi, depolanması, kullanılması ve paylaşılması, toplumsal gelişim ve rekabet gücünün korunması açılarından yaşamsal öneme sahiptir. Öğretmenlerin internet ortamında meslek yaşantılarında elde ettikleri bilgi ve tecrübelerini diğer meslektaşlarıyla paylaşabilmeleri veya ihtiyaç duydukları bilgilere kolaylıkla erişebilmeleri eğitim hizmetlerinin daha iyi sunulmasını destekleyebilir. Özellikle tecrübeli meslektaşlarıyla yüz yüze iletişim sağlama olanakları kısıtlı olan öğretmenler için internet ortamında yapılacak bilgi alış-verişi mesleki gelişim için olumlu katkı sağlayabilir veya EBA platformu bilgilerini paylaşmak isteyen öğretmenleri motive edici özellikler barındırabilir. Bu nedenlerle, öğretmenlerin EBA kullanım niyet ve davranışlarının incelenmesi önemli bir araştırma alanıdır.

Bu tez çalışmasında EBA üzerinde öğretmenlerin bilgi paylaşım niyeti sosyal sermaye kuramı kapsamında incelenmiştir. Sosyal sermaye, kişilerarası ilişkiler ağı içinde oluşan artı değerler olarak tanımlanabilir. Sosyal sermaye ağların ortak değer, vizyon, norm ve güven duyguları içinde daha etkili işlemesine katkıda bulunabilmekte, ağ içinde materyal ve materyal olmayan kaynakların daha verimli

dolaşımına katkı sağlamaktır. Sosyal sermaye kişisel, örgütsel ve toplumsal kazanımları beraberinde getiren bir kavramdır.

Sosyal sermayenin bu içeriğine rağmen tezde gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre yapısal sosyal sermaye ve bilişsel sosyal sermaye boyutlarının bilgi paylaşma niyetine etkilerinin anlamlı olmadığı, buna karşılık güven ve karşılıklı yarar unsurlarını içeren ilişki sosyal sermaye boyutunun orta düzede bir etkide bulunduğu tespit edilmiştir. Böylelikle tezin üç hipotezinden ikisi desteklenmemiştir.

Bu sonucun literatürdeki bulgularla uyumlu olduğu söylenebilir. On-line bilgi paylaşımı söz konusu olduğunda sosyal sermayenin boyutlarının bilgi paylaşımına katkısına ilişkin bulgular çeşitlilik göstermektedir. Bulgulardaki bu farklılıkların çeşitli nedenleri olduğu ileri sürülebilir. Öncelikle kullanılan sosyal sermaye ve boyutlarının tanımlaması ve kullanılan ölçeklerin farklılık gösterdiği, bu konuda sabit bir ölçek bulunmadığı görülmektedir. Kullanılan ölçekler boyutların içeriğinin belirli bir kısmını içerebilmekte, aynı boyut içinde farklı ölçekler kullanılabilir. Kullanılan ölçeklerle ilgili değinilmesi gereken başka bir konu ise kullanılan ölçeklerin ve kuramsal temelin yüz yüze ilişkileri temel almasıdır. Ancak on-line platformlardaki ilişki ağları yüz yüze iletişim gerektirmemekte, çoğu durumda bir grubun üyesi diğer üyeleri kişisel olarak tanımamaktadır. Böylelikle yüz yüze ilişkilerde geçerli kimi normlar, değerler ve motivasyon faktörleri on-line paylaşım ağlarında yerini başka norm, değerler ve motivasyon faktörlerine bırakabilmektedir.

Diğer yandan yapılan çalışmalar farklı nitelikteki paylaşım ortamlarında gerçekleştirilmektedir. Kurumsal paylaşım siteleri, on-line öğrenme platformları, genel sosyal medya ortamları, profesyonel meslek gruplarının oluşturdukları topluluklar, gönüllü ve zorunlu katılımlı topluluklar, ilgi alanları nedeniyle bir araya gelen kişilerin kurduğu gruplar birbirinden farklı motivasyonlara seslenebilmekte; bunlardan bir tanesi için önemli olan faktörler, diğerleri için daha az belirgin veya önemsiz olabilmektedir.

Tezde yapısal sosyal sermaye ağ kullanma sıklığı, derinliği, ağ ilişkisinin doğası unsurlarıyla tanımlanmış ve ölçülmüştür. Analiz sonuçları yapısal sermaye boyutunun bilgi paylaşma niyetini etkilemediğini göstermiştir. Yapısal sosyal sermayenin etkisinin gözlenmemiş olmasında, hali hazırda EBA kullanım sıklık ve yoğunluğunun düşük bir seviyede olmasının etkili olabileceği düşünülebilir. Analiz sonuçları genel EBA kullanımının da düşük bir etkisi olduğunu (0,16) göstermiştir. Yapılacak sonraki çalışmalarda EBA kullanım sıklığını arttırabilecek değişkenler ve bu artışın bilgi paylaşma niyetine ve davranışına etkileri araştırılabilir.

Bilişsel sosyal sermaye, ağ içinde yer alan kişilerin ortak vizyon, misyon, değerler ve düşüncelere sahip olması olarak tanımlanmıştır. Analiz sonuçları bu boyutun da bilgi paylaşma niyetine bir etkide bulunduğu savını desteklememiştir. İnternet ortamında ağda bulunan kişilerle yüz yüze ilişkiler olmaması ve diğer katılımcılar hakkında bilgi sahibi olunmaması bu sonucun ortaya çıkmış olmasına yol açmış olabilir. Gerçekten de öğretmenler, kişisel olarak daha önceden tanışmış değiller ise, diğer EBA kullanıcılarının değerleri ve mesleğe ilişkin düşünceleri hakkında bilgi sahibi olmayabilirler. Öte yandan mesleğe ilişkin vizyon, misyon ve değerlerin öğretmenler arasında ne derece paylaşıldığına yönelik düşünceler, EBA kullanıcılarından çok meslektaşlar genelinde değerlendirilmiş olabilir. Bu iki durum arasında nasıl bir ayırım yapılabileceği kuramsal bir sorun olarak kalmaktadır.

İlişkisel sosyal sermaye sosyal sermaye boyutu, sosyal sermaye boyutları arasında öğretmenlerin EBA'da bilgi paylaşımı niyetini pozitif yönde etkileyen tek boyuttur. Bu boyutu ölçen maddeler güven ve karşılıklı yarar sağlamayı içermektedir. Başka bir deyişle öğretmenlerin meslektaşları karşı güven duygusu ve EBA'nın meslektaşlar arası karşılıklı yardımlaşmayı sağladığına yönelik düşüncesi yükseldikçe bu sistem üzerinde bilgi paylaşma niyeti de artmaktadır. Bu niyetin ise somut davranış biçiminde kendisini göstermesi beklenebilir. Böylelikle EBA kullanımının yaygınlaştırılması ve potansiyelinden yararlanılabilmesi için meslektaşlar arası güven inşası çalışmaları yürütülmesinin gerekli olduğu ileri sürülebilir. Bunun yanı sıra EBA içerikleri ve paylaşım olanaklarının mesleki gelişime katkısı ve sağlayabileceği yararlar konusunda bilgilendirici ve teşvik edici uygulamaların gerçekleştirilmesi önerilebilir. İlişkisel sosyal sermayenin aynı

zamanda EBA kullanımının devamlılığı açısından da önemli olduğu ileri sürülebilir. Nitekim karşılıklı yararın on-line topluluklarda bilgi paylaşımına devam etme açısından önemli bir faktör olduğu bulunmuştur (Cheung vd.,2013: 1393). Güvenin davranışsal bilgi paylaşma niyetini pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir (Chan, 2003). Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir noktanın belirtilmesi gerekmektedir. İnternet ortamında inşa edilecek güven birbirini tanıyan insanlar arasındaki güven ilişkisinden farklı bir güven kavramını işaret etmektedir ve karşılıklı yarar ilişkisi de genel bir topluluk içinde işlemesi gereken bir karşılıklılık anlamına gelmektedir (Wasko ve Faraj, 2005).

Çalışma bulgularından elde edilen bir diğer sonuç da subjektif normun etkisidir. Subjektif norm, önem verilen kişiler için bir davranışın sergilenmesinin ne derece önemli görüldüğüne ilişkindir. Küçük bir etki olmakla birlikte öğretmenlerin EBA'da bilgi paylaşım düzeylerinin arttırılmasında bakanlık, okul yöneticileri ve meslektaşlar arasında EBA'da bilgi paylaşımının önemli görüldüğüne dair faaliyetler gerçekleştirilebilir.

Yine üzerinde durulması gereken bir bulgu, öğretmenlerin EBA'yı yararlanmak amacıyla kullanmaları, paylaşım yaparak katkıda bulunmalarının ise göreceli daha düşük düzeyde kalmasıdır. Bu durum paylaşımında bulunan kişilerin de bir süre sonra paylaşımında bulunma istekliliğini olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle yapılacak çalışmalarda yararlanma/katkıda bulunma arasında bir ayrıma gidilerek her birini etkileyen faktörler ayrıca değerlendirilebilir.

Çalışmanın sınırlılıklarına bakacak olursak; bu çalışma yalnızca belirli bir eğitim düzeyinde eğitim hizmeti veren öğretmenler arasında ve Nevşehir ili sınırlarında gerçekleştirilmiştir. Kullanılan ölçekler, sosyal sermaye boyutlarına ilişkin yazarın kuramsal tercihlerine dayanmaktadır. Diğer yandan bilgi paylaşma niyeti endojen değişken olarak belirlenmiş, bu niyetin davranışa dönüşü incelenmemiştir. Kuşkusuz bilgi paylaşma niyeti ve davranışını etkileyebilecek birçok değişken ve bilgi paylaşımını farklı açılardan ele alan kuramsal yaklaşımlar bulunmaktadır. Öte yandan öğretmenlerin mesleki bilgi paylaşımı için kullanabilecekleri diğer enformel

platformlar da bulunmaktadır. Bu nedenle daha sonraki yapılacak çalışmalarda farklı eğitim düzeyleri ve kamu hizmetlerinde görev yapan personele ilişkin, farklı on-line paylaşım platformları üzerinde ve farklı kuramsal yaklaşımlar kullanılarak mesleki bilgi paylaşımını geliştirmeye yönelik öneriler geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

Abdioğlu H, Yavuz S (2013) İşletmelerde sosyal sermayenin ölçümlenmesi ve raporlanmasına yönelik bir araştırma, Afyon Kocatepe Üniversitesi, *İİBF Dergisi C. XV, S. I: 25-56*.

Akyüz ÖF (2005) *İnsan ve Bilgi Ekseninde Entelektüel Sermayenin Etkin Yönetimi* (THY Cem Ofset Matbaacılık, İstanbul).

Alabay A (2015) Ortaöğretim öğretmenlerinin ve öğrencilerinin eba (eğitimde bilişim ağı) kullanımına ilişkin görüşleri üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İşletme Yönetimi Bilim Dalı, İstanbul.

Albayrak E (2014) Fatih projesi kapsamındaki okullarda bilişim teknolojilerinin kullanımının sınıf yönetimi açısından değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

Altın HM (2014) Öğrenci, öğretmen, yönetici ve veli bakış açısıyla Fatih projesinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Altındış S, Ağca V (2011) Örgütsel bilgi paylaşımını engelleyen faktörler: Sağlık sektöründe bir görgül araştırma, Selçuk Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 26: 45-61.

- Arıcan H (2014) Tablet bilgisayarın ortaöğretimde kullanımı: Fatih projesi örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Anabilim Dalı, Medya ve İletişim Sistemleri Yüksek Lisans Programı, İstanbul.
- Avcı U, Avcı M (2004) Örgütlerde bilginin önemi ve bilgi yönetimi süreci, *Mevzuat Dergisi ISSN 1306-0767*, 7(74): 66.
- Ayyıldız H, Cengiz E (2006) Pazarlama modellerinin testinde kullanılacak yapısal eşitlik modeli (YEM) üzerine kavramsal bir inceleme, Süleyman Demirel Üniversitesi, *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi C.11, S.1: 63-84*.
- Bal Taştan S (2015) Örgütsel güven ve sosyal adalet algısının örgütlerde sosyal sermaye yapısı ile ilişkilerinin incelenmesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2): 13-58.
- Balay R (2004) Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim, Ankara Üniversitesi, *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 37(2): 61-82.
- Balcı A (2011) Eğitim yönetiminin değişen bağlamı ve eğitim yönetimi programlarına etkisi, *Eğitim ve Bilim*, Cilt 36, Sayı 162: 196-208.
- Büyüksaraç EM (2015) Sosyal sermayenin bilgi paylaşım yönelimi aracılığı ile organizasyonel performansa etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı, Mühendislik Yönetimi Programı, İstanbul.
- Chang, Y.-S., Hsu, S.-F., Liao, C.-H., Chou, C., & Lin, S.-C. (2003). Knowledge Sharing in Online Communities: Subjective Norm, Trust, Media Richness, and the Individual's Role in Knowledge Sharing. In J. Herrington, A. Couros, & V. Irvine, *Proceedings of EdMedia: World Conference on Educational Media and Technology* (pp. 801-806). Association for the Advancement of Computing in Education (AACE).

Cheung, C. M., Lee, M. K., & Lee, Z. W. (2013). Understanding the Continuance Intention of Knowledge Sharing in Online Communities of Practice Through the Post-Knowledge-Sharing Evaluation Processes. *Journal Of The American Society for Information Science and Technology*, 64(7), pp. 1357-1374.

Chiu CM, Hsu MH, Wang ET (2006) Understanding knowledge sharing in virtual communities: An integration of social capital and social cognitive theories", *Decision Support Systems*, 42(3): 1872-1888.

Cücü M (2014) Fatih projesine ilişkin öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretim Programı, İstanbul.

Çağlar E (2012) Yeni medya dolayımı eğitim ortamında Fatih projesi öğretmenlerinin pedagojik uygulamalarının uluslararası öğretmen standartları ile karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni medya yüksek lisans programı, İstanbul.

Çakar Demircan N, Yıldız S, Dur S (2010) Bilgi yönetimi ve örgütsel etkinlik ilişkisi: Örgüt kültürü ve örgüt yapısının temel etkileri, *Ege Akademik Bakış* 10(1): 71-93.

Çalışkan Ş, Meçik O (2009) Sosyal sermayenin oluşumunda ve radikalleşmenin önlenmesinde eğitimin rolü, Uşak Üniversitesi, *İİBF İktisat Bölümü*, s: 1-26.

Çiçekli E (2014) Ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin Fatih projesi kapsamında akıllı tahta kullanımına yönelik görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İşletme Yönetimi Bilim Dalı, İstanbul.

Çoban H (1997) *Bilgi Toplumuna Planlı Geçiş* (İnkılâp Kitabevi, İstanbul).

Davenport, T. ve Prusak, L. (2001) *İş dünyasında bilgi yönetimi* (Rota Yayın Yapım Tanıtım Tic. Ltd. Şti, İstanbul).

Durkan Şimşek R (2013) İlkokul ve ortaokullardaki sosyal sermaye düzeyi ile öğretmenlerin iş doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Türkçe İşletme Yüksek Lisans Programı, İzmir.

Dursun Y, Kocagöz E (2010) Yapısal eşitlik modellemesi ve regresyon; karşılaştırmalı bir analiz, Erciyes Üniversitesi, *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, sayı 36: 1-17.

Ekinci A (2012) İlköğretim okullarındaki sosyal sermaye düzeyinin örgüt içi bilgi paylaşımına etkisi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, *Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları İletişim Hizmetleri Tic. Ltd. Şti.* 12(4): 2505-2520.

Fox J (2002) Structural equation models, Appendix to An R and S-PLUS *Companion to Applied Regression*: 1-20.

Göksel A, Aydınhan B, Bingöl D (2010) Örgütlerde bilgi paylaşım davranışı: *Sosyal sermaye boyutundan bir bakış*: 1-23.

Güçlü N, Sotirofski K (2006) Bilgi yönetimi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 4(4): 351-371.

Gül K (2013) Eğitimde teknoloji kullanımı bağlamında Fatih projesinin analizi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye (Kamu Ekonomisi) Anabilim Dalı, Ankara.

Gülbahar Y, Kalelioğlu F, Madran O (2010) *Sosyal ağların eğitim amaçlı kullanımı*, 15. Türkiye’de internet konferansı, 2-4.

Güvendi GM (2014) Millî Eğitim Bakanlığı'nın öğretmenlere sunmuş olduğu çevrimiçi eğitim ve paylaşım sitelerinin öğretmenlerce kullanım sıklığının belirlenmesi: Eğitim bilişim ağı (eba) örneği. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, Sakarya.

Hançerlioğlu O (2000) *Felsefe Sözlüğü* (Remzi Kitabevi, İstanbul).

Hanifan, L. J. (1916). The Rural School Community Centre. *Annals of the American Academy of Political and Social Sciences* 67, 130-38.

Hebecci MT (2014) Fatih projesi uygulamalarına yönelik gözlemleri içeren çevrim içi örnek olay kütüphanesinin tasarlanması ve değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojilerinin Eğitimi Bilim Dalı, Konya.

Karagül M, Dündar S (2006) Sosyal sermaye ve belirleyicileri üzerine ampirik bir çalışma, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi* (12) : 61-78.

Karagül M, Masca M (2005) sosyal sermaye üzerine bir inceleme, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Bahar*, 1: 37-52.

Karakoçak K (2007) Bilgi yönetimi ve verimliliğe etkisi: Türkiye Büyük Millet Meclisi uygulaması. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Ankara.

Klem, L. (2000). Structural equation modelling. In L. G. Grimm, & P. R. Yarnold (Eds.), *Reading and understanding more multivariate statistics* (pp. 227-260). Washington DC: American Psychological Association.

Kline, R. B. (2016). *Principles and practice of structural equation modelling* (4th. edition ed.). New York: The Guilford Press.

Namalı MM (2015) Okul yöneticileri ve öğretmenlere göre sosyal sermayenin okullarda kullanılma düzeyi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Ankara.

Nonaka, I., & Konno, N. (1998). The concept of 'Ba': Building a foundation for knowledge creation. *California Management Review*, 40(3), pp. 40-54.

Odabaş H (2003) İnternet tabanlı uzaktan eğitim ve bilgi ve belge yönetimi bölümleri, *Türk Kütüphaneciliği* 17(1): 22-36.

Odabaş H, Anameriç H (2006) Bilgi yönetimi (Referans Yayıncılık, Ankara).

Öksüzler O (2006) Sosyal sermaye, güven ve belirleyicileri: Bir panel analizi, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi* (12) : 108-129.

Özdemir AA (2008) Çalışanların iş tatminlerinin artırılmasında örgütsel sosyal sermaye yeni bir belirleyici olabilir mi, Anadolu Üniversitesi, *Yönetim Bilimleri Dergisi* 6(1): 77-89.

Özdemir AA (2008) Sosyal ağ özellikleri bakış açısıyla sosyal sermaye ve bilgi yaratma ilişkisi: Akademisyenler üzerinde yapılan bir alan araştırması, Anadolu Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Dergisi* 8(2): 81-102.

Özdemirci F, Aydın C (2007) Kurumsal bilgi kaynakları ve bilgi yönetimi, *Türk Kütüphaneciliği* 21, 2: 164-185.

Özden Y (2005) *Eğitimde yeni değerler* (Pegem A Yayınları, Ankara).

Özmen F, Aküzüm C, Sünkür M, Baysal N (2011) Sosyal ağ sitelerinin eğitsel ortamlardaki işlevselliği, Fırat Üniversitesi, *International Advanced Technologies Symposium* (IATS'11): 42-47.

Öztürk MF, Talas M (2015) Sosyal medya ve eğitim etkileşimi. Interaction of social media and education, *ZfWT* 7(1): 101-120.

Polat E (2014) Öğretmen adaylarının Fatih projesi çerçevesinde e-içerik geliştirme becerilerinin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi, Elazığ.

Putnam R (1993) Making Democracy Work, Princeton University Press, *Princeton, NJ*.

Putnam R, Robert D (1993) The prosperous community: Social capital and public life. *American Prospect*, 4 (13): .35-42.

Redondo FV (2005) Building Up Social Capital in a Changing World, *Journal of Economic Dynamics & Control*, (*Artical in Press*), accepted 4 July 2005.

Riege A (2006) Three-dozen knowledge-sharing barriers managers must consider, Emerald Group Publishing Limited, *Journal of Knowledge Management*, 9(3): 18-35.

Rosen, L. D., Whaling, K., Carrier, L. M., Cheveer, N. A., & Rokkum, J. (2013). The Media and Technology Usage and Attitudes Scale: An empirical investigation. *Computers in Human Behavior*, 29, pp. 2501-2511.

Sağsan M (2006) Bilgi yönetimi bakış açısından bilgi süreçleri ve bir model önerisi. ÜNAK'06: *Bilimsel iletişim ve bilgi yönetimi sempozyumu*: 27-44.

Salman Ş (2013) Fatih projesi kapsamında yer alan öğretmen ve öğrencilerin projeden beklentileri ve bilişim teknolojileri kullanımına karşı algıları üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Büro Yönetimi Eğitimi, Ankara.

Schreiber, J. B., Nora, A., Stage, F. K., Barlow, E. A., & King, J. (2006). Reporting Structural Equation Modeling and Confirmatory Factor Analysis Results: A Review. *The Journal of Educational Research*, 99(6), pp. 323-328.

Selvi Ö (2012) Bilgi toplumu, bilgi yönetimi ve halkla ilişkiler, Gümüşhane Üniversitesi, *İletişim Fakültesi, Elektronik Dergisi* 3: 191-214.

Sezgin Y (2014) Fatih projesine ilişkin okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Programı, İzmir.

Şahin C, Akan D, Başar M (2014) Okullardaki sosyal ve entelektüel sermaye ilişkileri düzeyinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi, Uşak Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Dergisi* 7(2): 300-320.

Şan MK (2007) Bilgi Toplumuna Geçişte Sosyal Sermayenin Taşındığı Önem ve Türkiye Gerçeği, *Journal of Knowledge Economy & Knowledge Management*, 2007, Volume 2, Spring, s. 70-95.

Şimşek Durkan R (2013) İlkokul ve ortaokullardaki sosyal sermaye düzeyi ile öğretmenlerin iş doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Türkçe İşletme Yüksek Lisans Programı, İzmir.

Tekin Bozkurt A (2015) Okul yöneticileri ve öğretmenlerinin değişime hazır bulunuşluk durumları ve ilgili temel etkenlerin incelenmesi (Fatih projesi örneği). Doktora Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gaziantep.

Töremen F (2002) Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi, okullarda sosyal sermaye: *Kavramsal bir çözümleme* 32: 556-573.

- Turan A (2014) Sosyal sermayenin bilgi paylaşma tutumuna etkisinde motivasyonun rolü: Telekomünikasyon sektöründe bir araştırma, İstanbul Üniversitesi, *İşletme İktisadi Enstitüsü Dergisi*, (76): 1-36.
- Turgut E, Begenirbaş M (2014) İlişkisel sosyal sermayenin yenilikçi davranışa etkisinde örtülü bilgi paylaşımı davranışının aracılık rolü, Niğde Üniversitesi, *İİBF Dergisi*, 2014, Cilt: 7, Sayı: 1, s: 146-16.
- Tutar M (2015) Eğitim bilişim ağı (eba) sitesine yönelik olarak öğretmenlerin görüşlerinin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Fen Bilgisi Eğitimi Bilim Dalı, Trabzon.
- Ünal Y (2009) *Bilgi Toplumunun Tarihçesi*, Tarih okulu V:123-144.
- Vural BA, Bat M (2010) Yeni bir iletişim ortamı olarak sosyal medya: Ege Üniversitesi, *İletişim Fakültesi Yönelik Bir Araştırma* 20(5): 3348-3382.
- Wasko, M. M., & Faraj, S. (2005). Why Should I Share? Examining Social Capital and Knowledge Contribution in Electronic Networks of Practice. *MIS Quarterly*, 29(1), pp. 35-57.
- Yarcı S (2011) Pierre Bourdieu' da sosyal sermaye kavramı, *Akademik İncelemeler Dergisi Cilt:6*, sayı (1): 125-135.
- Yavuz S (2012) İşletmelerde sosyal sermayenin ölçümlemesi ve raporlanmasına yönelik bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Yeniçeri Ö, Demirel Y (2007) Örgüt içi bilgi paylaşımına yönelik bireysel ve örgütsel engeller üzerine bir araştırma, Selçuk Üniversitesi, *Karaman İİBF Dergisi* 12(9): 221-234.

Yıldırım M (2010) Kamu yönetiminde bilgi yönetiminin gerekliliği üzerine bir inceleme, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 7(1): 1311-1334.

Yılmaz V (2004) Lisrel ile yapısal eşitlik modelleri: Tüketici şikâyetlerine uygulanması, *Sosyal Bilimler dergisi*1: 77-90.

Zaim H (2005) *Bilginin Artan Önemi ve Bilgi Yönetimi* (İşaret Yayınları, İstanbul).

EKLER

Ek-1 Anket Formu

DEMOGRAFİK BİLGİLER					
1. Lütfen yaşınızı yazınız:	4. Lütfen branşınızı yazınız:				
2. Lütfen cinsiyetinizi belirtiniz: (.....) Kadın (.....) Erkek	5. İdari göreviniz varsa yazınız:				
3. Lütfen medeni durumunuzu belirtiniz (.....) Evli (.....) Bekâr	6. Mesleğinizde geçirdiğiniz süreyi yıl olarak yazınız. (.....yıl)				
EBA KULLANIMI					
7. Bu soruda sosyal medyanın kullanım sıklığını belirlemek üzere bazı ifadeler verilmiştir. Bu eylemleri ne sıklıkta yaptığınızı rakamlara karşılık gelen cevaplar şu şekildedir. 1= Hiçbir zaman; 2=Ayda bir; 3=Ayda birkaç kez; 4=Haftada bir; 5=Haftada birkaç kez; 6=Günde bir; 7=Günde birkaç kez; 8=Saate bir; 9=Saatte birkaç kez; 10=Her zaman (Lütfen ifadelerin yanlarındaki boşluklara belirtilen faaliyetleri ne sıklıkta yaptığınızı rakam olarak yazınız.)					
EBA'daki güncellemeleri kontrol etmek. (.....)	EBA'da dosya, yorum veya fotoğraf beğenmek. (.....)	EBA'da gönderileri okumak. (.....)	EBA'da bilgi araştırmak. (.....)		
EBA'da dosya veya fotoğraf paylaşımında bulunmak. (.....)	EBA'da ders materyallerini incelemek. (.....)	EBA'da yorum yazmak. (.....)	EBA'da diğer kullanıcılara bilgi vermek. (.....)		
Aşağıdaki ifadelere katılıp katılmadığınızı ilgili kutucuğu işaretleyerek belirtiniz. (X)					
1= Kesinlikle Katılmıyorum; 2= Katılmıyorum; 3=Ne katılıyorum, ne katılmıyorum; 4=Katılıyorum; 5= Tamamen Katılıyorum					
	1	2	3	4	5
EBA'yi kullanan meslektaşlarımla iyi ilişkilerim vardır.					
EBA'yi kullanarak meslektaşlarımla iletişime geçmek için zaman ayırırım.					
EBA'da meslektaşlarımla mesleki konularda kapsamlı tartışmalara katılırım.					
EBA'yi kullanan meslektaşlarımla arasında mesleki için nelerin önemli olduğu konusunda fikir birliği vardır.					
EBA'yi kullanan meslektaşlarımla benzer amaç ve misyonları paylaşırsınız.					
EBA'yi kullanan meslektaşlarımla mesleğe ilişkin vizyonları benzerdir.					
EBA'da mesleki bilgilerimi paylaşarak meslektaşlarıma yardımcı olursam, onlar da bana yardımcı olurlar.					
Meslektaşlarımla bana yardımcı olacağını biliyorum, bunun için EBA'da bilgilerimi paylaşarak onlara yardımcı olmak adildir.					
EBA'da mesleki bilgilerin paylaşılması tüm meslektaşlarıma karşılıklı yarar sağlar.					
EBA'da mesleki bilgilerimi paylaşmak meslektaşlarımla güçlü bağlar geliştirmemi sağlar.					
İhtiyaç duyduğum mesleki bilgiler olduğunda meslektaşlarımla EBA'da bana yardımcı olacağına güvenirim.					
EBA'da paylaşımında bulunan meslektaşlarıma güvenirim.					
Meslektaşlarımla EBA'da katkı sağlamadan diğerlerinin emeklerini karşılıksız kullanmayacaklarına güvenirim.					
EBA'da mesleğimle ilgili görüş ve düşüncelerimi paylaşırsam meslektaşlarımla bunları bana karşı kullanmayacağına güvenirim.					
Mensubu olduğum bakanlıkta mesleki bilgilerin EBA'da paylaşılması gerektiği düşünülür.					
Kurumumdaki üstlerim/amirlerim mesleki bilgilerimi EBA'da meslektaşlarımla paylaşmam gerektiğini düşünür.					
Meslektaşlarımla mesleki bilgilerimi EBA'da paylaşmam gerektiğini düşünür.					
Meslektaşlarımla EBA'da istemesi durumunda mesleğimle ilgili yöntem, teknik ve modellere ulaşmalarına yardımcı olmak niyetindeyim.					
Paylaşımında sakınca olmayan çalışma raporları ve dokümanları meslektaşlarımla EBA'da daha sık paylaşacağım.					
Meslektaşlarımla istemesi durumunda EBA'yi kullanarak mesleğe ilişkin kişisel öneri ve tavsiyelerimi paylaşmak niyetindeyim.					
Eğitimim ve deneyimim sayesinde kazandığım uzmanlık bilgimi EBA'yi kullanarak daha etkili bir şekilde paylaşmaya çalışacağım.					
Mesleğime ilişkin geliştirdiğim yenilikçi düşüncelerimi EBA'da paylaşmak niyetindeyim.					

KATKILARINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİM

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı-Soyadı: Ayşegül Baki

Uyruğu: Türkiye Cumhuriyeti

Doğum Yeri ve Tarihi:24.07.1986 ,Nevşehir

Tel:05445909085

E-posta:ab19861986@hotmail.com

Yazışma Adresi: ab19861986@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
3,36	Niğde Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Lisans Programı	05.06.2009
-	Anadolu Üniversitesi, Tarih Bölümü, Lisans Programı	-
4,00	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Kamu Politikası ve İşletmeciliği Yüksek Lisans Programı	29.12.2017

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2009-2013	Şanlıurfa Milli Eğitim Müdürlüğü	Müdür Yetkili Sınıf Öğretmeni
2013-...	Nevşehir Milli Eğitim Müdürlüğü	Sınıf Öğretmeni

YABANCI DİL: İngilizce